
NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
12
19 K
35

PHILOTHEI

MEDICI PRAESTAN-TISSMI COMMENTARIA IN APHORISMOS HIPPOCRATIS.

NVNC PRIMVM E GRAECO IN LA-tinum sermonem conuersa.

LVDOVICO CORADO MANTVA-no Interprete.

S P I R AE
Apud Bernhardum Albinum,
M. D. LXXXI.

REVERENDISSIMO PRINCIPI AC DOMINO DOMINO MARQVARDO Episcopo Spirensi, Præposito VVeissenburgensi: Sacræ Cæsareæ Maiestatis Consiliario, & Iudicij Imperialis Cameræ Præsidi. Domino suo Clementiss. S.

NON omninò REVERENDISSIME Princeps absurdum quid facturus esse visus sum: Si CELSITVDINI Tuæ quãtumuis Ecclesiasticarum administrationum eminentia prę fulgenti & Ciuilium quoq; occupationum grauitate multiplici distractæ exiguas hasce in speciem commentatiunculas medicas prælo meo impressas, hoc tempore offerrem. Cũ enim valetudini curandæ CELS. tua proximis ab hinc mensibus totam se tradiderit, nec infelici quantum apparet successu in id incubuerit, non prorsus in-

decorum, vel inconueniens Diuino illo CELSIT. tuæ genio ad intermissas parumper Reipublicæ curas reuertēti, futurum quis dixerit, si sub initiū ingredientis iam anni (quem CELSITVDINI tuæ faustum, fœlicem atq; adeò omni diuinarum largitionum copia affluentem, ex animo precor) principia hæc artis medicæ, quos APHORISMOS vocant summi illius Medicorum principis Hippocratis grauitatis ac maiestatis plenos, Philothei breuissimis simul & accuratissimis commētarijs illustratos STRENAE loco admitteret. Quos versare obiter cum delectatione excellentis ingenij CELSITVDO tua poterit in tantùm, quantùm vacare medicis confirmandæ valetudinis causa animum alioquin induxerit. Vale Princeps Reuerendissime: meq; vel infimorum clientùm suorum numero adscribat CELS. tua.

Bernhardus Albinus
Typographus

INDEX EORVM QVAE IN Commentarijs continentur.

Colores

Helle-

Nox

MARTINVS ROTA AD LECTOREM.

PHilotheus, qui à nonnullis Theophilus dictus est, medicus fuit per quam eruditus, & quantũ coniectura assequi licet Aristotelicis disciplinis haud leuiter imbutus. Nam & eius de vrinis liber, qui pridem latinus factus est peripateticam methodum sapit: & hæc nunc primum in latinum sermonem translata eius commentaria, tanta sunt diligentia & arte conscripta, vt neminem fore existimem, qui non etiam postquam Galenum legerit, magnoperè ista percurrisse gaudeat. Siquid est enim obscurius ab Hippocrate prolatum, id ipse quàmprimùm exponit, deinde quibus in temperaturis, ætatibus, temporibus & morbis sententia eius contineatur apertè declarat: postremò causam omnium quæ dicantur optimam adducit, & siquid dubitabile superest, postmodum accurare diluit: tãta breuitate & facilitate, vt nullũ in eius dictione, aut sensum impertinẽs reperias, nihilq́; tã obscurũ sit, ꝙ nõ à quouis mediocriter erudito statim asseq possit. Quãobrem nõ est lector ꝙ dubites, quin ex huiusce libri paruitate, magnã doctrinæ frugum reportaturus sis, vale.

PHILO-

PHILOTHEI COMMENTARIA IN PRIMVM APHORISMORUM Hippocratis, interprete LVDOVICO Conrado Mantuano.

QVID est Aphorismus? Aphorismus est oratio breuis perfectã sententiam neque pluribus neque paucioribus, quã opus sit, verbis indicans, vel est oratio, quod ad verba quidem attinet obscura breuibus autem sententiis referta. Qua de causa dictus est Aphorismus? quoniam in eo circumscribatur sentẽtia, neque ullũ habeat cõmertium cũ iis, quæ ipsam vel antecedere, vel subsequi possent. Animaduertẽdum autem est, opus hoc duplici proœmio constare, primum enim Hip. sententiam suam enunciat, qua quidem in re videtur potius dehortari & deterrere studiosos, quàm eos accendere ad hanc artem capessendam, vt cùm dicit (vita breuis, ars vero longa.) Deinde suadet quid sit faciendum, vt cum enuntiat (non solũ seipsum oportet præbere idoneum, & quæ sequuntur.

VITA breuis, Ars vero longa, occasio

autem pręceps, experimentum vero periculosum. 1.

Vitæ nomen multiplex est. vita enim locus dicitur, cuius rei gratia vocamus ea animalia, quæ & in terra & in aqua viuere possunt, vtrãque vitam viuentia, vt vituli marini, & crocodili, & reliqua id genus. Vita etiam pro studio vsurpatur. Ideo solemus proferre, hominem hunc medici vitam exercere, illum autem Philosophi. Appellatur etiam vita viri & vxoris in matrimonio coniunctio, hinc oritur ille modus loquendi, hominẽ hunc cũ hac vel illa muliere vitam agere. Præterea vita idem est, quod anima vel virtus vel vitium, vt cũ pronuntiamus, hunc temperãtem esse vita, & ornatũ, illum autem contra intemperãtem. Vita etiam sumitur pro eo tempore, quo spiritum ducimus. Hac enim de causa eum, qui diẽ suum obiit, vita priuatum esse dicimus. Hoc igitur loco, vita apud Hip. in hoc quinto & extremo significato sumitur, quæ quidẽ vita breuis est (vt dicebã) si ad artem referatur, cum multæ sint propriæ ipsius partes, quas nunq̃ perfecte assequi possumus. Quot sunt præcipuæ partes medicinæ? duæ, spectatiua, & actiua. Vtraque harum in cõplures partes subdiuiditur: spectatiua quidem

alia

alia de natura, alia de ſignis, alia de cauſis tractat. Quæ ad naturam attinet pars, ſubdiuiditur in elementa,, temperaturas, mēbra, actiones, hæc autem alia ratione in plures ſecantur partes. Quæ autē de cauſis tractat, ea præcipuè tres cauſas conſiderat, quarum prima primitiua, altera abdita, tertia continens appellatur. Reſtat tertia pars, quæ ſigna complectitur. Hæc autem ſigna ſunt eiuſmodi, vt ex iis vel præſentia cognoſcamus, vel futura prædicamus, vel ſuperiora nobis ipſis in memoriam redigamus. Pars vero actiua medicinæ complectitur id, ꝙ integra fruitur valetudine, & id ꝙ curatione indiget, ꝙ autem curatione indiget, triplici ratione curatur, vel ratione victus, vel pharmaco, uel chirurgia. Ex his ea pars, quæ ad rationē victus attinet, vel ſenibus inſeruit, vel ægrotantibus, vel iis, qui ex morbo cōualuerunt, vel iis quibus cauere, volumus, ne cū bene valentes ſint, in morbum incidant. Vt autem in vniuerſum dicā, multa ſuper iis inueſtiganda ſunt. Lōga igitur eſt ars inuētionis diſciplinæ, ac perfectionis partium gratia: non enim fieri poteſt, vt homo vnus omnia inueniat, & diſcat, & pficiat. Quin ipſe Hip. teſtis eſt medicam artem longiorem eſſe, quam vt homo etiam ſi quā diu-

tißime viuat, eam perfectè aſſequi poßit (occaſio quidem præceps) hoc eſt remediorum & morborum; cũ præcurrat, & ſenſum noſtrum ſubterfugiat. Ideo difficilimum eſt ipſam cognoſcere, vt non ſine ratione admoueantur pharmaca. Sæpenumero enim accedẽs medicus ad viſendum ægrotũ cognouit huic merito adhiberi poſſe hoc, vel illud pharmacum. Cũ autem duabus horis poſt denuo ad eundem veniſſet, coactus eſt mutare ſententiam, cũ aliud tempus ſuperuenerit. Hoc igitur vna cũ materiæ fluxu facit, vt præceps ſit occaſio. Nõ enim poteſt in eodem homine bis eadem ratione occurrere. Nam ſæpe ſolet vſu venire, ut cũ nutrimẽto indigeat ægrotus, & iam cibãdus ſit, inuadat eum acceßio febris, vel aliquod aliud ſymptoma qđ impediat, quo minus cibari poßit (experimentum vero periculoſum) hæc eſt inexperientia eorum, quæ conducant, ob dignitatem ſubiecti, id eſt corporis, non enim lapides, & lutum, & coria, (quemadmodum in aliis artibus) ſubiacent medicæ arti, in iis enim poſſumus varie quidem ſed impune periculum facere ſi quis enim ves ligno, vel coriis, in opere faciundo abutatur, nullum ex eo periculũ procreatur, cũ autem imperitus artis medicæ in humano corpore curando periculum

ſui

i faciat, periculosum est: nam praua experien ia in perniciem animalis redundat. Rursus aũ em iudicium est difficile (hæc autem est ratio) ũ ægre percipi poßit, adhuc enim dubitant phi losophi de cœlo vtrũ corpus sit, an incorporeũ, & si corpus, vtrum finitum, an infinitum: eodẽ modo & medicæ artis ratio, vt patet ex pluribus & variis opinionibus in arte medica.

Oportet autem nõ modo seipsum exhibere promptum ad ea, quæ decent, facienda, verum & ægrotantem, & eos qui adsunt, & exteriora.

Hic Aphorismus cõsilium Hip. explicat. Oportet (inquit) medicum non solũ seipsum præbere idoneum ad ea facienda, quæ decent, hoc est moratum esse, placidum, & facilem ad ægrotãtem modestè accedentem, & ea quæ ad eius officium spectant, non sine ratione facientem, verũ etiam ægrotantem eo esse ingenio, vt ei medicus facilè persuadere poßit, & ministros idoneos esse, & ad interrogandum, & ad respondendum, ne quid molesti nuntient ægrotanti, & exterio ra cõspirantia. Exteriora autem nominat cõtinẽtis nos aëris naturam, & domesticas perturbationes, necesse enim est hæc omnia cõcurrere, quæ ad comparandam sanitatem expectant.

In perturbationibus ventris & vomitibus spontinis si talia purgētur, qualia purgari oportet, confert, & leuiter ferunt, sin minus contra.

Cum sit Hip. propositum pertractare de euacuatione naturali & artificiosa coactus est consequenti quodam orationis ordine ventris mētionem facere. Praeterea à ventre nunc incipit, (hoc est à ventriculo, in quem ingeritur cibus) quoniam concoctio primum in hac parte fiat. differt autem vtique purgatio ab euacuatione, quoniam haec, quae nos liberat ab eo quod qualitate noceat, purgatio vocatur: Euacuatio autē quae ab eo, quod quantitate. Hoc igitur loco sermo Hip. est de naturali euacuatione secundum qualitatem. Hoc enim (qualia) qualitatē significat. Praeterea purgari dictum est de euacuatione secundum qualitatem nō tamen artificiosa: (in perturbationibus ventris, & excretionibus ex iis prouenientibus, & spontiuis vomitibus, si qualia oportet purgari, purgētur. hoc est, quae qualitate offendunt, conducit: aegrotantes enim bene ferunt liberati à cacochymia. Si autē aliorum quorundam humorum purgatio fiat, & non eorum, qui offendant, contrarium efficitur, neque conducit, verū & difficilius ferunt

aegrotan-

rotantes.ad illos autem qui rogant,quid ſit, r Hip.prius de naturali, quàm de artificioſa acuatione verba fecerit,dicimus artem imitari naturam,non naturam artem.

Sic & vaſorum inanitio,ſi talis fiat,qua is fieri debet, confert & bene tollerant, in minus,contra.

Cum prius de naturali euacuatione pertractaſſet,nunc accedit ad artificioſam, & dicit, (ſic & vaſorum inanitio) hoc eſt eodem modo etiam artificioſa euacuatio, quo & naturalis, vaſorum autem inanitio eſt euacuatio vaſorũ continentium humores, vt ſunt venæ & arteriæ.rurſus igitur de artificioſa euacuatiõe,quẽadmodum & de naturali dictum eſt(ſi qualia oportet fieri,fiant)hoc eſt qualia oportet euacuari,conducit omnibus corporis partibus, ægrotantes enim bene ferunt Si autem ſecus fiat,cõtrarium efficitur, vt ſi biliosa materia redundans ſubiaceat.

Inſpicere itaque oportet & tempus, & regionem, & ætatem, in quibus conueniat,aut non.

Si enim quis hæc omnia animaduertet, tutius ad lædentis humoris euacuationem perueniet, verbi cauſa in corpore flaua bile repleto

has omnes notas inspicere oportebit, si tempus sit æstiuum, & ægrotans in ætate consistenti, & locus sit calidus. Sic etiam in pituita si hyems sit, si ægrotans senex, & locus frigidus sit. præterea & morbi forma, vt tertiana febris à flaua bile prædominante generatur, quartana ab atra bile, quotidiana autem à pituita. Si igitur quis hæc vt deceat considerauerit, exquisite ad euacuationem accedet. hoc autem (in quibus cõueniat, aut non) idem est ac si dicaret, in quibus conueniat, vel non conueniat talem humorem euacuare. Sciendum autem est Hip. veteri consuetudine morbi nomine intelligere causas, accidentia, & morbos.

Habitus exercitatorum qui ad summũ bonitatis attingunt, periculosi, si in extremis constiterint: neq; enim possunt in eodem permanere, neque quiescere, cùm vero non quiescat, neque possunt proficere in melius. reliquum est igitur vt decidant in deterius. his de causis bonum habitum statim soluere expedit, vt corpus rursus nutriri incipiat.

Exercitatos, vocat athletas, bonum autem habitum, multam carnositatem, summum autem vltimum, in exercitatis igitur ipse in sum

*o bonus habitus piculosus est, propterea quod fa-
ltates naturales non quiescant (ut ipse dicit
ip.) ipsarum enim quies mors est. Cum igitur non
uiescant, necessario fit chyli generatio, sangui-
catio, distributio: ubi autem facienda sit appo
tio, non relinquitur locus, aeque autem ubi non
otest fieri appositio neque agglutinatio: ubi au-
tem agglutinatio fieri non potest, neque assimi-
latio, Quid igitur restat? ut in deteriorem par
tem cedant superfluitates corporis laesae. Hac igi
tur de causa bonum habitum soluere oportet per
sanguinis missionem, ut denuo refici corpus in-
cipiat, hoc autem oportet quamprimum fieri, ne
facultates dissoluantur, vel ne sanguinis redun
dantiam consequantur affectus consequi soliti,
videlicet morbus lateralis, angina, & aliquid
eiusmodi, in exercitatis autem nocet multa car
nis copia. periculum enim est ne in ipsis suffocen
tur virtutes.*

Neque compressiones ad extremum ducendae, periculosum enim, sed qualis fuerit natura eius, qui debet perferre, ad hoc ducere conuenit.

Hoc loco differit Hip. de ratione euacuandi, quod ad quantitatem attinet, non enim (inquit) ad extremum ducenda est eiusmodi euacuatio,

nam vt bonus habitus immoderatus solet dissoluere virtutem, grauans & suffocans ipsam, sic & immoderata euacuatio, cum resoluat, & difflet, & corrumpat ipsa autem in quantitate euacuatio metienda est ex viribus ægrotantis, quin & ex reliquis principiis, vt ex anni tempore, & regione, & ætate, & ex reliquis. A vasorum autem concidentia, ostēdit euacuationē. etenim vacuatis his, quæ continentur in vasis, & ipsis tanquam mole quadam leuatis concidētia affectus sequitur.

Sic & euacuationes, quę ad extremum deducunt periculosæ, & rursus refectiones, cum extremæ fuerint, periculosæ.

Huius Aphorismi interpretatio omissa est à nonnullis sapientibus, qui existimauerunt Hip. hoc loco nugari. verùm non ita est. nam posteaq̃ Hipp. de quantitate materiæ disserens vsus est exemplo boni habitus, & eius curandi rationē ostendit, nunc vna cum exemplo sermonem in vniuersum transferens inquit se non in solo bono habitu hoc dicere, sed quodcunque sit in quo euacuare oporteat, euacuationem ipsam non esse ducendam ad extremum, neque etiam refectionem, cùm nihil quod modum excedat, sit laudandum.

Victus tenuis atq; exquisitus in morbis quidem longis semper, in acutis autẽ, in quibus non conuenit, periculosus. 4

Præsens Aphorismus ad rationem victus attinet, & ordine prolatus est. Cũ enim laborasset Hip. vt liberaret à redundantia & secundũ qualitatem, & secundum quantitatem corpus inæquale, & à pernicie. quæ ex illa infertur, ad rationem victus præscribendam transfert sermonem: cũ corpora impura, quãto vberius nutrias, tanto magis lædas, nocet (inquit) exquisita & tenuis dieta, videlicet inedia in diuturnis affectibus. nam non solum à morbo non liberantur ægroti, verũ etiam eorum virtutes debilitantur. Quinetiam in morbis acutis, qui id nõ admittunt, periculosum est nihil dare. Acuti autẽ morbi, vel acuti æquiuoce dicuntur, qui vsq; ad quartumdecimum diem extenduntur, vel simpliciter acuti, qui vsq; ad septimum vel nonum diem. vel peracuti, qui vsq; ad quartũ. In his igitur qui æquiuoce sunt acuti, & in simpliciter acutis periculosæ sunt exquisitæ & tenues dietæ, hoc est inedia: cũ fieri non posit, vt ægrotans sine cibo posit tãdiu sustinere. In peracutis autem non est inedia periculosa propter paucitatem dierum. hoc autem (qui id non ad-

mittunt) idem est, ac si diceret, in quibus conueniat, & in quibus non conueniat. Sciendum est autem sæpenumero melicratum, & modicũ succum ptisanæ sumi pro absoluta inedia, cum parum ab ea distent.

Et rursus qui ad extremum deuenit tenuitatis, grauis est, nã & repletiones, quæ ad extremum deueniunt graues sunt.

Hoc loco etiam reprehendit victũ illum qui est in summo tenuis, hoc est inediam, & immodicam repletionem, hoc est copiosum victum. vterq; enim, cũ sit immodicus, nouitate naturam perturbat. Sciendum est autem, duas esse in ratione victus generalis differentias, quarũ vna consistit in tenui, alia in copioso. Tenuis autem victus triplex est, hic enim est in extremo tenuissimus, vt est absoluta inedia, alter tenuissimus, vt est melicratum, tertius tenuis, vt ptisanæ succus. Copiosus autẽ, vel est vt tota ptisana, vel copiosior, vt pisces & oua, vel copiosissimus, vt caro. est autem medius horum, vt panis lotus, vel placenta.

In tenui victu ægri delinquunt, quo fit vt magis lædantur, quicunq; enim error committitur, maior in hoc fit q̃ in paulo pleniori victu, propterea etiam sanis pericu-

iculo-

culosus existit valde tenuis cõstitutus & exquisitus victus, quoniã errores grauius ferunt. ob hoc igitur tenuis victus atque admodũ exquisitus eo, qui sit paulo plenior, magis periculosus.

In tenui victu peccant ægrotantes paruifacientes inediam, & non animaduertentes quãti referat abstinere se vel à pane vel à carnis, & hac de causa magis lædũtur. Si qua enim fiat offensio, grauior est in tenui victu, quã in paulo vberiori: cũ natura nouitate cibi offendatur. Hac igitur de causa tenuis in summo uictus piculosus est. Hoc ita esse sanorum exemplo cõprobatur, si enim in illis (vt dicit Hip.) periculosus est, quod errata grauius ferãt, quanto magis in illis, in quibus virtutes sunt imbecillæ. Hac igitur de causa omnino tenuis in summo victus periculosus est. Adiectum est autẽ, (vberior vt plurimum) in quibusdam enim oportet ipsum adhibere, vt in peracutis morbis, si nihil prohibeat, hoc est si virtus non sit imbecilla, vel os ventriculi facile bilem contrahat.

Extremis morbis extrema exquisite remedia optima sunt.

Quales sunt morbi peracuti? in quibus intelligi nõ potest acutior in morbo motus. Extrema

igitur remedia sunt adhibenda, ex quibus vnũ est inedita, q ad rationem victus attinet. Hæc enim maximum habet momẽtum in peracutis morbis, sed (exquisite) addidit, nam si morbus hanc exigit, aliquid autem aliud probibet, spectandũ est ad id, quod magis vrget, & hoc modo vel nihil prorsus dare, vel nutrire oportet.

Vbi morbus peracutus est statim extremos habet labores, & extremè tenuissimo victu vtendum est. vbi vero non, sed pleniorẽ victum contingit adhibere, tantum cibi indulgendum est, quantũ morbus extremus est mollior.

Peracutum morbũ vocat eum, qui quatuor diebus circunscribitur. Extremos autem labores appellat sæuissima accidentia, vt vigilias, syncopas. Hoc autẽ (statim) principium temporis indicat, tribus aut quatuor diebus cõsideratum. In his igitur, qui peracuto morbo laborãt, extremi labores fiunt, & ex his patefiunt. Oportet igitur in his necessario vti victu in summo tenuissimo. quatuor enim diebus à morbo liberantur. & interea possunt absolutam inediam tolerare, vel quod ipsum totum tempus status est: In quibus autem non est peracutus morbus, sed contingit vberius cibare, tandiu (inquit)

oportet

oportet superſedere tenui victu, quandiu morbus abeſt ab extremis, hoc eſt, vel à ſtatu, vel ab acutis.

Quando morbus in ſuo vigore conſtiterit, tunc tenuiſſimo victu vtendum eſt. Coniectari autem oportet, an æger cum victu ſufficiat perdurare, donec morbus conſiſtat, & nũquid prius ille deficiat, nec poſſit cum victu perdurare, vel morbus antea deficiat, atque hebeteſcat. 98.

Hoc loco differit Hip. de morborum tẽporibus. Sunt autem morborum tempora quatuor, principium, acceſſio, ſtatus, deceſſio. In principio igitur & in acceſſione iubet vberiorem victum adhiberi, in ſtatu autem tenuiſſimũ, non vberrimum. Quoniam autem natura comparatum eſt, vt cibi ipſi à virtute concoquantur, ſi in ſtatu, quum natura aduerſus morbum pugnat, adhibeatur vberior victus, & natura cõtemnat morbum, conuertat autem ſe ad cibi concoctionem, grauiter affligitur à morbo ægrotans: ꝙ ſi contra, natura nutrimentum contemnat, certet autem cum morbo: cibus crudus vna cum morbo contra naturam operatur. Hoc autem (coniectari oportet) & reliqua, hoc modo intelligendum eſt. Perpendere oportet vir-

tutem ægrotantis, & ſiquidem inuenias ipſam ex morbi forma poſſe per ſeipſam reſiſtere, potes tenuem victum adhibere: ſi autem contra. morbum quidem grauem, virtutem autem imbecillam, potes vberius cibare, vt virtus poſſit morbo reſiſtere.

Quibus igitur ſtatim morbus cõſiſtit, ijs ſtatim tenuis victus adhibendus eſt, quibus verò poſterius debet conſiſtere, ijs & in ipſo conſiſtendi tempore, & parũ ante illud cibus ſubtrahendus eſt, prius vero vberius agendum, vt æger poſſit perdurare. 10

Adhuc de tẽpore diſſerit. Oportet (inquit) cõſiderare, in quibus quidem morbis ſtatim ſit ſtatus, & tenuem victum adhibere, cũ natura magnopere laboret. In quibus autem nõ ſtatim, ſed poſterius, in ipſo ſtatu, & paulo ante ipſum, hoc eſt biduo aut triduo ante abſtinere à nutriendo, verum ante ſtatum (pinguius) hoc eſt vberius cibandus eſt. Solutio autem ex Hip. ſententia ſumitur, ex viribus ægrotantis. Eſt igitur vniuerſalis ſermo platus de omnibus morbis, non ſolum enim in peracutis morbis, vel acutis in ſtatu oportet tenuem victum adhibere, verum etiam in chronicis & in reliquis.

In

In acceſſionibus abſtinere oportet, nã cibum dare nocuum eſt, & quibus per circuitum fiunt acceſſiones in ipſa acceſſione abſtinere oportet. 11

Cũ docuiſſet Hip. quando oporteat nutrire, nũc docet quando non oporteat. hoc eſt in acceſſionibus. Cũ autem dicat in acceſſionibus, oſtendit: neq; in continuis febribus nutriendos non eſſe ægrotantes, neq; in intermittẽtibus ſimpliciter, ſed in acceſſionibus tantũ, ꝙ autem nũc infertur, videtur idem eſſe cũ ſuperioribus, vere autẽ aliud eſt. Cũ enim pronuntiaſſet oportere in acceſſionibus abſtinere, ne cui videretur ſolum in febribus hoc intelligendum, adiecit, in uniuerſum oportet in omni acceſſiõe abſtinere, vel ſit acceſſio doloris colici, vel doloris renum, vel ſit quelibet alia occaſio. Verũ nõ ignorare debemus nutriendos eſſe eos, qui ſemper eodẽ modo febricitant, in intermittentibus autẽ cibãdos ægrotantes in deceſſione febris, non autem in acceſſione, ne cibi euomantur, & vehementius perturbetur natura. Præterea ſciendum eſt acceſſionem eſſe grauiorem partem totius periodi: periodus autem eſt reditus ab eodem in idẽ.

Acceſſiones autem & conſtitutiones morbi indicabũt, & anni tempora, & cir-

cuitum succeſſiua incrementa, ſiue quotidie, ſiue alternis diebus, ſiue per maiora interualla fiant.

In ſuperiori Aphoriſmo cũ docuiſſet in acceſſionibus non eſſe cibandos ægrotos, potuiſſet aliquis dubitare, qua ratiõe cognoſci poſſint futuræ acceſſiones, ideo infert (acceſſiones autem & conſtitutiones oſtendunt morbi & tempora anni & periodorũ ſucceſſiua incrementa) morbi autem hoc pacto, vt ſi ſit tertiana, cito iudicatur, & tertio quoq; die ſit acceſſio. Si autẽ quotidiana, ſero, & vnoquoq; die ſit acceſſio. Si autem quartana, ſerius: & biduo poſt acceſſio. Sic & in aliis morbis manifeſtantur & acceſſiones, & conſtitutiones. (& anni tempora) hoc modo, ſi contingat fieri quartanam in æſtate, breuis erit, quæ autẽ in hyeme diuturna erit, & in vnoquoq; alio morborum genere celeritatem quidẽ æſtas. Tarditatem autem hyems addit. (Sed & acceſſiones) alternis quidẽ in æſtate, biduo poſt in autumno, ſingulis autem diebus & noctibus in hyeme. (Periodorũ autẽ incrementa) hoc modo, quoniam ſi vehementior, morbus inuadat, patet non longe abeſſe ſtatum, & acceſſiones breui tempore ad nihilum recaſuras, ſi autem remiſſior, lõgius abeſſe ſtatum, & acceſſiones diu-

durnio-

turniores fore. Incrementa autem ſunt inuaſiones morbi.

Sed ex iis, quæ mox apparent indicia ſumuntur, quemadmodum in morbo laterali, ſi circa initia ſtatim ſputũ appareat, morbũ breuiat: ſi verò poſtea appareat ꝓducit & vrinæ & alui excremẽta: & ſudores, q̃cunq; apparuerint, vel bonam morborũ iudicationem, vel malã: vel breues, aut lõgos fore membros, oſtendunt. 12

Nunc autem ex apparentibus tradit rationem cognoſcendi acceſſiones, & conſtitutiones ipſorum morborum. Apparentia autem triplicia ſunt, vel enim ſalutem aut perniciem indicant, vel iudicationem, aut nullam iudicationem, vel concoctionem, aut cruditatẽ. Hoc igitur in loco concoctionis & cruditatis ſigna pertractat. Hæc autem in iis qui iudicantur conſiderantur. Quæ autẽ iudicantur, conſiderantur in ſputis in excrementis, & in vrinis. In morbo igitur laterali ſi ſtatim ſputum expuatur, hoc eſt tertio die, prædicere poſſumus ſtatum eſſe proximum, & morbum breuiorem fore. Si autem hoc eueniat circa quartumdecimum diem, ſignum eſt diuturnitatis ipſius morbi. Sputum autem & ſpuitio hac ratione differunt, quod ſpu-

tum est idq; concoctum est. Spuitio autem cruda. Ex apparentibus autẽ in morbo laterali accepit rationem cognoscẽdi. Præterea ex vrinis, & excrementis & sudoribus cõiecturam facit. (Et vrinæ, & excrementa) & reliqua. si. n. tertio aut quarto die cõcoctio in ipsis appareat, manifestum est proximum esse statum, bene iudicatum iri morbum, Si autem hoc non fiat, longius abesse, & ægre iudicatum iri morbum.

Senes facilimè ieiunium ferunt, secundo loco qui ætatem habent consistẽtem, minus adolescentes, omnium minimè pueri, præsertim, qui inter ipsos sunt viuidiores. 13

Consequenter nunc in ætates transfert orationem, vt etiam ex ipsis ostendat, qua ratione in vnaquaque earum quisq; sit cibandus. Senes igitur facillime ieiunant, secundo loco consistentes, & reliqua. Senes autem vocat non senio cõfectos, verum ad summum sexagesimum agentes annũ. Consistentes autem vocat eos in quibus calor innatus decedit & remittitur. Vtriq; igitur inediam facilè ferunt, Verum senes quidem facilius, q facultas naturalis in ipsis ferè sit extincta, & ideo frigidiores sint. Consistẽtes autem, id est qui parum absunt à statu, & ipsi quidem

quidem ferunt inediam, difficilius autem quā ſenes ex eiſdem cauſis. Adoleſcētes autem minimè, hoc eſt parum, ꝙ in ipſis ferueat innatus calor, pueri autem nullo modo, cū corpus habeant difflabile, nec lōge abſint ab inſito calore, ſed ex pueris quicunq; viuidiores ſunt adhuc difficilius ferunt inediam. Nā cū mobiliores ſint, vehementius calefiant, quanto autem vehementior eſt calor & intenſior, tanto ægrius ſuſtinetur inedia.

Qui creſcunt plurimum habent calidi innati, plurimo igitur indigent alimento, alioqui corpus abſumitur. Senibus verò parum ineſt calidi innati, paucis propterea fomitibus egent, quia à multis extinguūtur. Hanc etiam ob cauſam febres ſenibus non ſimiliter acutæ ſunt, frigidū enim eſt eorum corpus. 14

Hic Aphoriſmus præcedentis Aphoriſmi cauſas aſsignat, propterea enim pueri nullo pacto ferunt inediam, ꝙ ea quæ creſcunt plurimū habeant calidi innati. Vbi autem calidum innatum ſit plurimum, plurimo indiget nutrimēto, quo ſi careat, colliquatur corpus. Cū calidū innatum ſemper ſit occupatum in agendo, & non ſuppeditato alimento ipſam corporis ſubſtan-

tiam depascatur. Rursus senes exiguum habentes calidum paucis alimentis indigent, imo potius à multis extinguũtur, vt elychnij flamma, cũ subito multum ei oleum infundatur. Volens autem ostendere Hip. in his quæ crescunt calidũ innatũ multũ esse in senibus autẽ exiguũ: hac de causa (inquit) & febres in senibus non ita sunt acutæ, consistentes enim acutæ fabricitant, vt calidiores. Senes autem non ita, cùm frigidum sit eorum corpus.

Vẽtres hyeme & uere calidissimi sunt, & somni lõgissimi. quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda Etenim tunc calor innatus plurimus est: vnde & pluribus egent alimentis. indicio sunt ætates & athletæ. 15

Nunc Hip. transfert suam ipsis doctrinam n tempora, & docet, quæ eorum calidiores faciant ventres: & quæ frigidiores, præterea quo modo oporteat in ipsa intuentes cibare. Ventres igitur hyeme & vere calidiores natura. Ventrẽ appellant non solũ eum, in quem ingeruntur cibi, verum etiam omnem cauitatem in profundo iacentem, vt cerebri, cordis, & epatis, & reliquorum, igitur ventres hyeme sunt natura seipsis calidiores. Nam propter frigiditatem conti-

continentis cōprimuntur & condensantur meatus. Innatus igitur calor contēdit, vt transpiret, cū autem non inueniat exitum condensato corpore, retrocedit ad interiores ptes, rursusq́; ad exteriores redit, ex quo vario motu magnopere accensus ingrauescit, & calidior seipso sit. In æstate autem non ita calidi sunt ventres cū contrarium eueniat ei, q̄ hyeme solet accidere. Rursus ineunte ac medio vere calidi ventres sunt, ineunte quidem, q̄ frigidum dominetur, medio autem propter temperiem. Somni autem longissimi sunt. Nam ex copioso nutrimēto ingesto optimi vapores generantur (cum ratione fiant concoctiones) qui petentes cerebrū humefaciunt ipsum, & somnum afferunt. In his igitur temporibus etiam plura adiumenta exhibenda sunt, hoc est copiosiora nutrimenta propter copiam caloris innati (indicium ætates & athletæ) hoc vt exemplum intulit, in his.n. est multum calidi innati.

Victus humidus febricitātibus omnibus confert maxime vero pueris & alijs, qui tali victu uti cōsueuerunt. Et quibus semel, aut bis, & q̄bus plura, vel pauciora pticulatim affere oporteat. cōsiderandū: cōdonandū autem aliq̄d tēpori & regio-

ni & consuetudini, & ætati. 16.17.

In superiori Aphorismo præscribebat Hip. rationem cibandi sanos, hic autem consequenter de victu ægrotãtium sermonem habet, (victus humidus febricitantibus omnibus cõfert) & merito, nam omnis curatio per contrarium fit. Verum quidam dubitant asserentes febrem non solùm esse sicam, verum etiam calidam. Oportebat igitur Hip. febrem curantem non solum humido, verum etiam frigido victu uti. Ad hoc dicendũ Hip. ut breuitatis studiosum, cũ meminisset vnius oppositionis, quæ est ex humido & sicco pugnantibus, reliquisse intelligendum alteram oppositionẽ calidi & frigidi. Maximè autem pueris confert, quoniam & nutrit ipsos, & febri resistit. Est enim lex medicorum, quæ secundum naturam se habent, ea conseruari à similibus, quæ autem præter naturã, ea contrariis curari: eodem autem modo & his: qui tali victu uti consueuerunt, quoniam consuetudo naturam imitans similium indiget. Deinde docet: in quibus debeamus semel qualibet die cibare. In quibus autem bis, vel sæpius, vel rarius q̃ bis (quibus semel, aut bis, vel plura vel pauciora, & particulatim, & est hic modus exibendi. Dirigitur autem ad duo quædam intuentibus

bus nobis, ad virtutem & ad corpus. Ad virtutem quidem, si robusta sit, plures cibos & crebro exhibebimus, ad corpus autem, si indiget. Si autē virtus & corpus contrario modo se habeant, parui cibi & raro sunt exhibendi. Contrariam enim hanc coniugationem ostēdit, cū dixit (& particulatim: hoc autem) condonandum autem est aliquid tempori & regioni) additum est gratia decernendi, quæcunq; hoc in negotio sunt animaduertenda, cū non solùm oporteat habere respectum ad virtutē & ad corpus, sed aliquid oportet etiam suppeditari à tempore, quoniam si sit æstas, quamuis corpus indigeat copioso nutrimento, tamen non adhibemus nutrimentū copiosum, sed modicum: crebrius autem propter imbecillitatē virtutis. Si autem sit hyems, quis corpus multis non indigeat, tamen vberius cibamus, ob copiam caloris innati, raro autem. Quod autem dictum est de tēporibus, idem intelligēdum est de ætatibus, & temperaturis, & reliquis. Sciendum autem est Hip. de simplicibus febribus habere sermonem: in morbis enim complexis instandum est ei q̄ magis vrget.

Aestate & autumno cibos difficillimè ferunt, hyeme facillime, secūdum locum ver habet.

Nōnulli dixerunt etiā hoc loco nugari Hip. Superius enim dixit, vētres hyeme & vere calidissimi natura, nō est autē nugatio: illic enim de sanis erat sermo, hic autem de ægrotātibus. Aestate igitur & autūno cibos difficillime ferūt. In autūno q̄dē ratione inæqualitatis, in æstate ꝓpter exteriorē difflationē caloris innati, q in nobis est. Hyeme autē rursus facillime, hoc est cō modè, cū interius est inclusus calor innatus, secundo autem loco in vere ratione temporis.

His qui per circuitum accessiones habent nihil dare oportet, neq; cogere, sed subtrahere adiectioni ante iudicationes.

Indicationem hoc loco vocat Hip. accessionē abutens vocabulo. Est enim iudicatio & subita in morbo mutatio, & certamen naturæ cū causa faciente morbum, & perturbatio hoc antecedens. Iis igitur qui per circuitus accessiones habent, neque cibum exhibeas, neque coges, sed subtrahes, adiectionibus ante iudicationes, hoc est cibis ante iudicationes. Si enim exhibueris cibum cogens ægrotantes sumere: maximè nocebis, vel ad vomitum irritabis ægrotantes ob nutrimenti molestiam, & cùm sis autor adijciendi aliquid causæ facienti morbum, ipsum morbum augebis.

Quæ iudicãtnr, & quæ iudicata sunt, integre, neque mouere, neque nouare aliquid, siue medicamentis, siue aliter irritando, sed sinere. 20

Cũ Hip. varis rationibus docuisset modum cibandi, nunc ostendit, quando opus sit in iudicationibus morborũ adiuuare naturã, & quãdo non opus sit. Considera (inquit) iudicationẽ, vel quæ facta sit, vel quæ fiat. Et si inuenias ipsam sine vllo defectu, & integre occurrisse. Hoc enim est illud (artiως) nihil mouebis, neq; quid noui instituès, hoc est nihil tentabis, sed sines, quia eo tempore natura non indiget auxilio, cũ ex se ipsa possit morbo resistere. Præterea quoniam quies est melior operatione. φαρμακίαν autem hoc loco vocat purgationem, vel clysteriũ, vel vomitũ, vel per pharmacũ, vel per quodlibet aliud aptũ ad excitãdũ corpus. ad excretionẽ.

Quæ ducere oportet, quo maxime natura vergit, per loca conferentia eo ducere conuenit. 21

Cũ in superiori Aphorismo præcepisset Hip. ne moueamus ea quæ indicantur, & integrè iudicata sunt. Nunc consequenter docet, si imperfecta fiat indicatio necessariam esse euacuationẽ, quo natura vergit, & per cõferẽtia loca, vt si

sit pituitosus humor vel melancholicus, & ad inferiora vergens, natura autem cõtendat, vt eum per intestina expellat. Oportet modicum adiuuare naturam irritando vel clysterio, vel adiectione aliqua. Si autem bilis redundet ad superiora vrgens & natura laboret, vt per os eiiciat, oportet medicum præparare medicamẽtum, quo vomitus excitetur, & hoc est (quo maximè natura vergit) si enim secus feceris, magnam perturbationem naturæ, laborem virtuti, periculum ægrotanti procreabis.

Concocta medicari, atque mouere nõ cruda, neq; in principijs, modo non turgeant, plurima verò non turgent. 22

Superior Aphorismus docuit nos rationem euacuandi humorem relictum in indicatione, & per quæ loca: sed ne quis simpliciter &, vt cõtingit, euacuet ipsum hic Aporismus docet (cõcocta medicari & mouere,) hoc est quæ concocta sunt: medicus enim debet naturam imitari, & vt natura non prius excitatur ad euacuationẽ, q̃ concoxerit materiam, ita medicus non crudam, sed concoctam materiam euacuare debet. Si enim materia est cruda, non cedit medicamento purganti, & grauia fiunt accidentia, hac enim de causâ dixit (in principiis:) cruda enim

materia

materia vt plurimum est, in principiis morborum. Hoc autem (nisi turgeat) dixit propter ea quæ turgent in principio, hoc est maximè vrgent. Hi autem sunt peracuti morbi, reliqui autem non turgent.

Deiectiones non multitudine sunt æstimandæ, sed si talia deijciantur, qualia conueniunt, & ægri facilè tolerant. Atq; vbi, vsque ad animi defectum expedit ducere faciendum, si æger possit tolerare. 23

In superioribus Aphorismis de purgatione disseruit, in hoc autem assignat facilitatem tolerantiæ qua iudicemus excretionem. Deiectiones (inquit) non sunt æstimandæ multitudine, hoc est, ea quæ excernuntur, non oportet crebritate excernendi, & copia eorum quæ excernuntur iudicari: sed qua ratione hæc purgentur cõsiderare: hoc est bene, vel male. Patet enim excretioni humoris noxij successuram esse facilitatem tolerantiæ ipsius ægrotantis, si autem hoc non fiat, cõtrariũ sequitur. Deinde infert (atq; vbi vsq; ad animi defectũ expedit ducere) nũc transit à purgatione ad euacuationẽ, id est sanguinis missionem: In quibus autem vsq; ad animi defectum ducamus, manifestum est eos esse,

qui ardentibus febribus laborent: verum neq; hos omnes, sed eos, in quibus virtus est robusta. Cur autem neq; ad animi defectum in his euacuationem ducimus? Quoniam ardentes febres ex humoribus putrefactis accedūtur. Duo autem quædam putredo habet, materiam putrefactam, & qualitatis malitiam, vtrum vsque ad animi defectum missus sanguis & quantitatem materiæ diminuit, & extinguit qualitatem acutam & inflammantem. Defectu autem animi refrigeratur corpus.

In acutis pasionibus raro, & in principiis, medicinis purgantibus vti, & hoc cum præmedicatione faciendum. 24

Acutos morbos Hip. nunc vocat breues, qui breui mouentur, ardentes, & feruētem habentes materiam, & calefactionem. Pasionem autem vocat morbum, licet impropriè pharmaceian *autem purgationē. In his igitur pasionibus raro oportet vti purgatione, cùm maximè laborent corpora ob facilem motum causæ facientis morbum, & materia sit cruda: sed & hoc dicit faciendum, cùm prius rectè iudicauerimus. Si enim virtus est robusta, & fluida sint*

sint corpora, oportet purgare. Si autem opposito modo res se habeat, imo etiam humor crudus supernatet in ventriculo, vel sæpenumero sursum attollantur humores, non oportet uti purgatione.

Si qualia oportet purgari, purgentur, confert, & facile ferunt. si contra, difficulter. 25.

Superius etiam hic Aphorismus pronuntiatus est, sed non eodem modo. Illic enim de naturali euacuatione habitus est sermo, hic autem de artificiosa. In illo igitur Aphorismo, qui de naturali euacuatione tractat, exposuimus mentem Hip. quamobrem illud satis sit.

PHILOTHEI COMMENTARIA IN SECVNDVM APHORISMORUM Hippocratis, LVDOVICO CORADO interprete.

In quo morbo somnus laborem facit, mortale. Si vero iuuat, non mortale. 1

IN præsenti Aphorismo secundæ sectionis docet indicationem sumẽdam à somno, ex qua licet intelligere vtrum salubris an insalubris sit morbus. In quo morbo igitur somnus laborem facit, & reliqua. Labor vel læsionem significat vt hoc loco, vel gymnasiũ, vt labores cibos præcedant, vel dolorem, vt si duo dolores simul fiant. Rursus tempora morborum quatuor, principium, accessio, status, decessio, vel igitur in principio somnus laborem, id est læsionem facit, de quo ab Hip. non habetur sermo, non enim mortem indicat: quin potius fieri potest, vt soluatur morbus, cũ nõdum secuta sit extrema calefactio in partibus, quæ calefaciendæ sunt, & concussio ex motu humorũ qui peccant. Restat vt vel in accessione vel in statu, vel in decessione hoc sit, cũ omnino alleuatio sequatur

quatur somnos in principio: sed manifestissima est vtilitas in decessionibus. Si igitur in his tẽporibus, & maximè in statu somnus læsionem faciet mortale, qua nempe in re vnumquodque maximè conducit. si prçterquã quod nihil conducit, etiam offendat, mortem meritò manifestabit. Hoc autem proficiscitur ex imbecillitate innati caloris, qui non potest superare causam morbum facientem. Postea sequitur. si autem somnus iuuabit, non mortale, & merito, ostenditur enim ex hoc bene concoctas esse materias.

Vbi somnus delirium sedat, bonum. 2

In vniuersum habens sermonẽ dicebat Hip. vbi somnus læsionem leuat, non mortale, & q̃ illic afferebat, nunc confirmatur exemplo (vbi somnus delirium sedat, bonum) & hic quidem vt breuitatis studiosus grauissimi morbi, hoc est delirij mentionem faciens manifestauit & reliquos morbos hanc eandem subire conditionem, hoc est inflãmationem, febrem, dolorem. Si igitur somnus sedet, bonum.

Somnus & vigila, vtraq; si modum excessierint, malum. 3.

Ambo mala tanquam immoderatà, verũ somnus quidem & vt signum, & vt causa. Vt signum quidem, quoniam indicat multitudinẽ

materiæ, & imbecillitatem virtutis. Vt causa autem, quoniam auget multitudinem, non permittentes ipsam difflari. Difflationes enim in vigilia fiunt. Rursus vigilia & vt signum, & vt causa mala. Vt signum, quoniam indicat siccitatem: vt causa autem, quoniam auget ipsam difflationem. Dubitant autem quidam qua ratione motus Hip. somnum longum appellauit. Somnus enim longus, non sommus sed coma dicitur. Verum aliud est coma. & aliud sommus longus, coma enim non ex diuturnitate formã sumit, sed ex difficili expergefactione. Somnus autem longus non ex difficili expergefactione, sed ex diuturnitate.

Non satietas, non fames, neq; aliud quicquã, q̃ modum excesserit, bonum 4.

Cur sacietatis & famis hoc loco meminit Hip. & non alterius oppositionis? vt calefactionis & refrigerationis. Vt redderet causam superioris Aphorismi, somnus enim generatur ex ciborum sacietate. Vigilia autẽ ex nimia fame, ab his autem in vniuersalius transferens sermonem inquit, neq; aliud quicquã bonũ, quodcunq; naturæ modum excedat, nihil enim bonũ est, quod modum excedat.

Spontaneæ laßitudines morbos præ-

nuntiant. 5.

Spontaneas laßitudines vocat eas, quæ sine causa manifesta fiunt. Ex his docet indicationẽ. Verùm laßitudo triplex est, tentionis, vlcerosa, & ossea, prima est, in qua totum corpus videtur tendi. Prouenit autem ex spiritibus flatuosis, & quasi tentione quadam afficientibus corpus. Altera sensum infert vlceris. Generatur autem ex acuta & mordaci materia. Tertia est ea, in qua videntur ossa cõteri, & hæc ab humore crasso & terestri proficiscitur. Hæ igitur laßitudines morbos prænuntiant, hoc est iudicãt, & admonent nos proximum esse morbum, interim enim quiescit humor, qui est autor laßitudinis. Posterius autem obstructus putrefit, & hinc graues morbi generantur.

Quicunque dolentes parte aliqua corporis omnino dolorem non sentiunt, ijs mens ægrotat. 6.

Continuus est hic Aphorismus superiori, in illo enim de læsione, quæ manifestè sentiatur, disseruit, hic autem de insesili siquis ægrotet nõ sine dolore in quacunque parte corporis dolore non sentiat, malum. Ostenditur enim affectum esse cerebrũ, verbi causa, ægrotus laborat erysipelate vel inflammatione in femoore accedens

medicus aggreditur ex arte curationem, cùm autem poſtridie vel ab ægroto, vel ab alijs accepiſſet eum in nocte nullum omnino dolorem ſenſiſſe, cùm prius vehementius affligeretur, vt vix ferre poſſet, ſecum cogitat nunquid difflata ſit eiuſmodi inflãmatio, vel in alium locum tranſlata, & ideo meritò fuerit doloris expers. Cùm autem, nihil eſſe horum intelligat, ſuſpicatur vel delirare hominem, uel deliraturum: hoc autem ſæpe, id eſt fere ſemper ſolet euenire.

Quæ longo tempore extenuantur corpora, lentè reficere oportet. Quæ vero breui, breuiter. 8

Hoc loco admonet medicum, vt conſideret in his, qui cõualuerunt, morbum qui præceſſit, vtrum fuerit diuturnus, an breuis. Hoc autem patet ex eo (in longo tempore & breui.) Si enim longo tempore extenuatum fuerit corpus, lente nutriendum eſt, hoc eſt longiori tempore. Nã cùm ex morbi diuturnitate contabuerint carnes, conſecuta eſt imbecillitas ſolidarum partium, quarum opera fit abſoluta concoctio, & diſtributio, & ſanguinis generatio in animalibus, vt non poſſint tantum alimentum conficere, quanto corpus indiget. (Si autem breui, breuiter,) hoc eſt breui tempore copioſum nutri

tri

trimentum exibemus. In his enim, cùm humidæ solum partes, exhaustæ sint, solidæ, robustæ sunt. Hoc modo igitur oportet confidere in robore solidarum partium.

Si quis à morbo cibum assumens non corroboratur pluri alimento corpus vti significatur. Quod si non assumenti cibũ hoc accidat, scire oportet, quod indiget euacuatione. 9

Et hic Aphorismus superiori continuatus est, & ad eos pertinet, qui conualuerunt, quod autem docet eiusmodi, est, quicunq; appetentes, & crassum alimentum assumentes, ad pristinã sanitatem redire non possunt, plus cibi, quam opus sit, ingerunt, & ideò imbecilli sunt, potius enim grauantur, quam nutriantur, cùm naturales facultates corporis sint imbecillæ, neq; chyli generatio ratione fiat, neque sanguificatio, neq; nutritio. Quicunq; autem cùm non possint tantùm cibi assumere, quantum satis est: imbecilli sunt, vitiosos habent humores, quos nisi euacuent, fieri non potest vt integra fruãtur valetudine. Corpora enim impura quanto magis nutries, tanto magis lædes. Si quis autem dubitet, qua ratione non nutriantur, si appetunt, asserimus eos, appetere quidem: quia virtus ap-

petendi ſit robuſta, non concoquere autem propter imbecillitatẽ virtutis alterantis, quæ impedit quo minus nutriantur.

Corpora cum quiſpiam purgare voluerit, oportet fluida facere. 10

Cõtinuus etiam eſt hic Aphoriſmus ſuperiori, in illo enim dicebat, ſi non aſſumente cibum hoc accidat, euacuatione hominem indigere, ſed ne quis temere euacuet, & lædat ægrotantẽ, hoc loco monet Hip. oportere medicum, qui purgare voluerit, curare, vt facilis fluxus ſit in corpore, hoc autem fit duobus modis, vel attenuãdo materiam, vel dilatando loca. Oportet igitur, & ea quæ ſunt anguſta, relaxare, rare facere, meatus extendere, vaſorum os dilatare, humores craſſos & lentos, qui continentur in corpore, incidere & attenuare. Quibus rebus confectis & adhibito medicamento, humores trãſferuntur & trahuntur ab eo, & optima fit purgatio, neque illi, qui purgantur, capiuntur vel torminibus, vel vertigine, vel inflammatione, vel exolutione, qui affectus ſolent iis accidere, qui non ratione purgantur.

Non pura corpora quanto magis nutries, tanto magis lædes.

Quoniam ingeſtus cibus una corrumpitur propter

propter præ existentem cacochymiam in corpore, quemadmodum enim pura aqua in cœno, ita fœdatur, cibus vt augeatur quidem secundum quantitatē, & hinc sumitur scopus nutriendi.

Facilius est impleri potu, quam cibo. 11.

Omne enim nutrimentum siccum vt crassius ægre alteratur, & ægre distribuitur. Humidum autem nutrimentum vt alteratū facilè, prompte etiam distribuitur, verum potus non est intelligendus pro quolibet humido, ꝙ per os assumitur, verum (vt in libro de nutrimento dictum est) pro vino, quod est vehiculum sicci nutrimenti. Nullū enim nutrimentū est inter omnia, ꝙ faciliùs distribuatur, & quod vehementiùs possit colligere & confirmare virtutē dissipatam. Non solum autem vinum facilè distribuitur, verùm etiā facilè apponitur, & hac de causa maximè nutrit & maximè vinū Flauum & amarum. Hoc enim omninò optimū est. Sciēdum autem est Hip. quoniam priùs sermonem habuit de iis qui conualuerunt, idcircò duplicis materiæ ex *qua reficiendi sunt mentionē fecisse.*

Quæ relinquūtur in morbis recidiuas facere consueuerunt. 12.

Quæ relinquuntur vocauit reliqas vitioso-

rum humorum, quibus quidem putrefactis necesse est febres accendi. Connectitur autem præsens Aphorismus illi, cuius initium. (Si verò non assumēte cibum hoc accidat, scire oportet q̄ indiget euacuatione.) Causam autem euacuationis assignat. Nam quæ relinquuntur in morbis recediuas facere consueuerunt.

Qnibuscunque crisis, id est, iudicatio fit, ijs nox grauis ante accesѕionem, quæ subsequitur magna ex p̄te leuior existit. 13

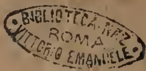
De futura iudicatione differit. Iudicatio autem est certamen naturæ & morbi, vel subita in morbo mutatio. Hanc iudicationem antecedens nox difficilis est. Vt enim athleta uel miles impendente certamine perturbatur, & prius rectè accingitur, cùm secum cogitauerit, qua ratione inuadendi, vel declinandi sint hostes, ita natura prius turbatur, & excitat suas ipsius vires ad expellendum & alterandum materiā facientem morbum, & hac de causa laboratur, verùm in nocte, nam eo tempore non sine molestia somnus abrumpitur à turbatione. Nox autem quæ subsequitur plerunq; facilior est, cùm plures iudicationes faciliter absoluantur, neque natura defatigetur in expellēdis superfluitatibus.

In profluuiis alui mutationes excrementorum iuuant,niſi ad mala mutatio fiat. 14.

Hoc loco Hip.tradit rationem cognoſcendi, vt firmius diſcas, vtrum perfecta fuerit iudicatio,necne, Conſideranda (inquit)eſt immutatio excrementorum ventris, nunquid cùm diu flaua vel liuida excreta ſint,nunc in meliorem partem mutari cœperint. Et ſiquidem in meliorem partem mutationem inuenias, iudicabis nullum malum eſſe in corpore,quãuis fortaſſe eo tempore non ſubſequatur facilitas tolerantiæ. Si autem excrementa maneãt eadem, vel in deterius mutentur,tunc malum eſt,etiã ſi fortaſſe non ſequatur difficultas tolerantiæ. Sciendum autem eſt hunc ſermonem etiam vniuerſalem eſſe poſſe, non ſolùm enim conuenit in ventris profluuiis, verum & in omni euacuatione.

Vbi fauces ægrotant, aut tubercula naſcuntur in corpore, excretiones inſpicere oportet.Si enim bilioſę fuerint,corpus vna ægrotat,ſi verò ſimiles ſanis, tutum eſt corpus nutrire. 15

Iudicatio duplex,vel enim fit per excretionem, vel per abſceſſum. De iudicatione autem,

quæ fit per excretionem. Superius disseruit, cũ diceret in quibusdam ventris profluuijs mutationes excrementorum conducunt. Nunc autẽ sermo est ei de ea indicatione, quæ fit p abscessũ. vbi (inquit) fames ægrotãt, aut tubercula nascuntur in corpore, consideranda sunt excretiones:) nam ex his poteris cognoscere, vtrũ per distributionẽ delata sit materia, an per trãslationem. Si enim facto abscessu ferũtur excretiones biliosæ, patet per distributionẽ delatam esse materiam, & non esse absolutum corpus, hoc est nobiliores partes à cacochymia, verũ adhuc ægrotare: quamobrem non est tutum nutrire. Si autem excretiones ferantur similes his, quæ secundum naturam, tunc intelligendum est omnem materiam per translationem deriuatam esse à nobilioribus partibus ad ignobiliores, tunc autem possumus tuto corpus nutrire.

Vbi fames, laborandum non est. 16.

Aphorismus hic ad sanos attinet, nõ oportet enim exerceri & moueri illos, qui fame laborant, ne intendatur siccitas ratione gymnasiorum, & ne eiusmodi motu vehemẽtius resoluãtur virtutes. Si quis autem roget, quam vtilitatẽ afferat hic Aphorismus, in quo Hip. sanorũ meminit: respondemus Hip. non solũ laborare,

vt morbum tollat, verùm etiam vt existentem sanitatem cõseruet. Præterea scire debemus, duplicem esse famem, est enim vel penuria cibi, cuius meminit Hip. in epidemijs his verbis, (in oppido æno, qui ob famem leguminibus vescebantur, crura debilitata sunt) priuatio igitur necessarij, hoc est cibi, fames dicitur. Est etiam fames inedia, cuius & hoc loco meminit. Animaruertendum est autem hunc Aphorismum etiam de ægrotantibus interpretari posset.

Vbi cibus præter naturam ingestus est hic morbom facit, ostendit autem sanatio. 17.

Nutrimentum triplex. futurum nutrimentum, vt cibi, quasi nutrimentum, ut succus qui est in vẽtriculo, q iam nutrit, quod quidem & propriè nutrimentum appellatur, cuius causa neruo apposita in naturã nerui transmutãtur, & musculo in musculi substantiam, & venæ in venæ natura. Hoc igitur loco sententia Hip. intelligenda est de omni genere nutrimẽti, vt cibus (inquit) vel qualitate vel quãtitate naturæ modum excedit, morbi, qui ex hoc fit, per cõtrarium curatio firmorum nobis & tutiorem lædentis causæ cognitionem tradit.

Eorum quæ vniuersim & velociter

nutriunt, veloces quoque fiunt excretiones. 28

Superius monebat Hip. facilius esse impleri cibo quam potu. nũc vt diluat ea, in quibus dubitari posset, ostendit quæ sunt ea, quæ facile, & quæ non facile impleant, cito enim (inquit) implent ea, quorum superfluitates citò excernuntur, quorum autem sero, ea sero: verbi causa oportet inquirere, vtrum vna hora post exhibitum nutrimentum excernuntur excremẽta, an pluribus, & si vna hora post, sciendũ nutrimentum illud facilè alterari. Si autem pluribus post, non facilè alterari vniuersim quidẽ & velociter nutrit humidum nutrimentum, vt vinum, & si quid eiusmodi uniuersim nutrit, hoc est breui tempore. Et velociter, hoc est breui tempore, postquam exhibitum est alteratum. Quæcunque igitur vniuersim & velociter nutriunt, horum & ueloces fiunt excretiones, quæ autem serò, contrario modo se habent, ventriculus enim primus fruitur cibis, ex ipsis trahẽs succum. Deinde postquã expletus est, ad excretionem superfluitatum excitatur.

Acutorum morborum non omnino sunt certæ pronuntiationes salutis aut mortis. 19

Acutos morbos vocat, & qui breui tempore ingraueſcant, & qui feruentem & ardentem habent caliditatem, & qui habent accidentia grauia, & (vt ſimpliciter dicam) qui ex bile generantur: ſed hi vel æque in omnibus partibus animalis generantur, vt ardentes febres, vel in aliquo loco affecto, vt pulmonia, & angina. In his igitur acutis morbis non ſunt omnino certæ prænuntiationes vel ſalutis, vel mortis, cùm mutatio ſit in ipſis momẽtanea, & diffundatur in naturæ perniciem humor horum autor morborum, vel humor lædens quandoque transferatur ex aliis in alia, hoc eſt à nobilioribus partibus in ignobiliores, & ab ignobilioribus in nobiliores.

Quibus iuuenibus adhuc aluus humecta eſt, ijs ſeneſcentibus exiccatur. Quibus verò iuuenibus adhuc aluus ſicca eſt, ijs ſeneſcentibus humectatur. 20

In iis qui ætate ſunt conſiſtenti humida fit aluus, vel ob refrigerationem exiſtentẽ in ventriculo, vel ob robur excretricis facultatis, vel ob bilem confluentem in uentriculum, & in inteſtina. Quibus autem iuuenibus humidæ ſunt ob refrigerationem uentriculi, iis ſeneſcentibus ſiccæ ſunt ob incrementum frigiditatis. Quibus

verò iuuenibus humidæ sunt ob robur excretricis facultatis, ijs senescentibus, siccæ fiunt ob imbecillitatem eiusdem virtutis. Verū quibus iuuenibus humidæ sunt ob affluētem bilem, ijs senescentibus siccæ sunt, cū nō amplius in ipsis generetur bilis. Rursus in ijs, qui sunt in ætate cōsistenti sicca fit aluus, & ob caliditatem existentem in ventriculo, vel quod non confluat bilis in ventriculum & in intestina, vel quod distributio rectè ac ratione fiat. Quibus autem iuuenibus alui siccæ sunt ob caliditatem, his senescentibus humidæ sunt ob frigiditatem: quibus uerò iuuenibus alui siccæ sunt ob inopiam bilis, ijs senescētibus humidæ sunt, non simpliciter autem, cùm in ipsis bilis non generetur: sed quoniam à multitudine grauentur, quibus etiā iuuenibus humidæ sunt, cū ob iecinoris imbecillitatem distributio non rectè fiat. Sciendum est autem humidum & siccum ventriculum dici non ratione substantiæ, sed excrementorum. Præterea sciendum est hunc sermonē esse de eo, quod vt in pluribus contingit.

Famem thorexis, idest vini potio soluit. 21.

Famem hoc loco appellat Hip. vehementissimam, & quæ nunquam deficiat ciborum appetētiā, quam

quam nõnulli caninam vocant, hæc autem duplicem habet causam: vel immodicã excretionẽ vel frigidum humorem incumbẽtem ori ipsius ventriculi, qui frigiditatis, quidem ratione appetentiam excitat. Dissoluit autem & obtundit concoctionem, & hac de causa copiosum nutrimentum assumunt, non concoquunt autem, & fame conficitur totum corpus. Eam igitur thorexis, id est vini potio soluit. Tali enim victus ratione statim sedatur fames. Diu autem nobis id facientibus tandem desinit: quoniam euaporetur materia famem faciens calefactione vini. Vinum autem non accipiendum est pro omni vino simpliciter.

Quicunque morbi ex repletione fiunt curat euacuatio, & quicũq; ex euacuatione, repletio: & aliorum contrarietas. 22.

In proximo Aphorismo Hip. particularem famis curationem præscribebat, in hoc autem vniuersalem habet sermonem. In vniuersum (inquit) omnis repletio euacuatione curatur, & econuerso, contraria enim contrarijs curantur. Ad hæc autem refertur & medicinæ definitio, quæ est eiusmodi, medicina est adiectio & ablatio, adiectio quidem eorum, quæ deficiunt, ablatio autem redundantium.

Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur. Septenorum quartus est index, alterius septimanæ octauus principium. Est autem & vndecimus contemplabilis, ipse enim quartus est secundæ septimanæ. Rursus verò & decimusseptimus cōtemplabilis, ipse siquidem quartus est à quatuordecimo. Septimus verò ab vndecimo. 23.24

Hoc loco vltimum terminum acutorũ morborum Hip. quartumdecimum diem assignat. Acuti enim morbi ex tenui & acuta materia generantur, quæ materia ratione quidem substantiæ habet, vt facilè diffletur, ratione autem acrimonæ habet, vt facilè excorreatur. Mordens enim & molestia afficiens naturam, excitat ipsam ad expellendum contraria, quæ sunt in corpore, & ad sustinendam iudicationem. Subijcit septenorum quartus est index, qua ratione? Quoniam decretorius est, si igitur quarto non fiat perfecta iudicatio, septimo fiet, cũ in summo virtus sit imbecilla, & nõ possit cito expellere caũsas morbum facientes. Si autem septimo non fiat perfecta, iudicatio in vndecimo perficietur. Si autem & in vndecimo imperfecta, quartodecimo absoluetur. Hi igitur dies

indices

indices sunt & contemplabiles. Indices quidem, quoniam indicant in morbo nondum futuram iudicationem contemplabiles autem, quoniam ex superioribus ipsos intuentes prædicimus. Sunt igitur hi quaternarij periodi, & quibus alij per continuationem nominantur, alij autem per interuallũ, in quo quidem non est idem finis quaternarij cum eiusdem principio, quartus autẽ quaternarius rursus per cõtinuationem. Vndecimus enim dies & principium, & finis nominatur. Si quis autem ostendat acutos morbos quandoque, & decimotertio, & vigesimo iudicari, sciat hoc esse nũmerãdum inter ea, quæ raro fiunt. Rursus si quis afferat Hip. in pronosticis docere quadraiesimum diem esse vltimum terminum acutorum, respõdemus Hip. in eo loco sermonem habere non de morbis simpliciter acutis, sed de acutis ex decidentia, quorum vltimus terminus est dies quadraiesimus.

Aestiuæ quartanæ magna ex parte breues autumnales autem longæ, & maximæ, quæ hyemem attingunt. 25

In proximo Aphorismo tradebat Hip. rationem cognocendi morbos acutos, in hoc autem continuãdo chronicos (æstiuæ igitur quartanæ) hoc est, quæ in æstate generantur, breues sunt,

hoc est breui tempore magna ex parte durant, quoniam continentis caliditas attenuat materiam, rarefacit meatus, & difflat ipsam. Autũnales autem, hoc est, quæ in autumno affligunt, longè, & maxime quæ hyemẽ attingunt ob refrigerationem, & quoniam condensantur meatus à frigiditate, vel quoniam crassior est materia. Si quis autem dubitaret qua ratione fieri possit, vt in æstate generetur quartana, ubi est calefactio & difflactio, respondemus, quantum ad tempus attinet non oportere generari, verũ in causa esse rationem victus, caliditas enim agens in crassum & terrestrem cibum, ut cramben, carnem bouillam, & alia id genus, generat humoren melancholicũ, ex quo generatur quartana.

Febrem conuulsioni superuenire, quã febri conuulsionem, melius est. 26.

Conuulsio motus est inuoluntarius, qui fit in instrumentis, quæ ad electionẽ pertinẽt fit autẽ vel ex multitudine, qua repleto cerebro & neruis ipsi nerui intẽduntur, vel ex siccitate cuius gratia nerui simul augentur adinuicẽ, cũ autẽ uel exiccẽtur uel intendãtur motũ inuolũtariũ faciunt. Melius est igitur (inquit Hip. conuulsioni superuenire febrem quam econuerso, nam febris

febris interiores partes penetrans magna ex parte calefacit, & atenuat, & difflat humores conuulsionem generantes. Si autem febri superueniat conuulsio (hæc autem est ex siccitate) malum, opus enim est curare siccitatem, non expectat autem tempus grauitas morbi, sed quam primum resoluit virtutem & celerem mortẽ infert.

His, qui nõ ex ratione leuius se habent non oportet confidere, neq; multum timere mala quę pręter rationem eueniãt, plurima enim talia stabilia non sunt, neq; multum durare & permanere consueuerunt. 27.

Hoc loco præcipit Hip. ne qualibet de causa vel confidat vel timeat his qui præter rationẽ alleuati sunt non oportet confidere verbi causa, quem vehemẽs morbus inuaserit, postea statim remiserit euacuato corpore, vel per vomitum, vel per sudorem, vel per excrementa, vel per vrinas, vel per sanguinis eruptionem, sed neque quamuis signa concoctionis appereant, fidelem existimare oportet eiusmodi alleuationem. quæ enim hac ratione eueniunt recidiuas facere consueuerunt (vt in alijs dictum est). Deinde addi. (neque timere oportet, si quæ præter rationem

praua eueniant) verbi causa, quum quis difficilem habuerit respirationem sine ratione, vel delirauerit, vel magno rigore correptus sit, neque hoc stabile existimandũ est, non enim oportet timere ea, quæ videntur quidem pernitiosa, vere autem non sunt, sed præter rationem eueniunt, interim enim nihil difficile significant.

Febricitantium non omnino leuiter, permanere corpus, & nihil, minui, vel etiam plusquam ratio postulat contabescere, malum, illud enim morbi longitudinem, hoc vero imbecillitatem significat. 28.

Nunc autem ex habitu corporis tradit rationem cognoscendi (febricitantium non omnino leuiter, sed mediocriter, permanere & nihil minuit corpus, malũ) ostendit enim cõdensationẽ corporis, & crassitiem humoris, & propterea longitudinem morbi. (Contabescere plusquam ratio postulat, malum, hoc enim indicat tenuitatem humoris, & raritatem cutis, quod quidẽ pernitiosum est, nam ex hoc ostenditur virtutis imbecillitas. Sciendum est autem, illud plus quã ratio postulat ad vtrunque referendum esse, & ad non minui corpus, & ad contabescere.

Cum morbi inchoant, siquid videtur-

mo-

mouendum moue, cum vero consistunt, ac vigent, melius est quiescere. 39.

Hic Aphorismus ad ocutos morbos attinct, hæc est autem eius sententia, considerandum est an materia turgeat, & tunc euacuatione utendum est, & illud est (siquid videtur) si autem nō turget, non euacuabis. Euacuationē autem hoc lolo inteligit & sanguinis missionem, & purgationem, verū (si videtur) in principio moueas, ut, natura inueniens modicam materiam, eam facile concoquat, & remoueat, in statu autem quiescere melius est, tunc enim natura in certamine superauit materiam, & facta est cōcoctio, nec opus est auxilio medici. Alia autem ratione possumus asserere, in his morbis tenuem humorem subiacere, & qui facile turgeat, & facile moueatur, ideo quam primum expellendum esse a corpore, ne inordinato motu ad nobiles partes fluat, & graue ad malum efficiat. In statu autē oportet quiescere, quoniam in cōcoquenda materia occupata sit virtus & vitalis & naturalis, vtraque enim harū est robusta, cum virtus animalis, valde laborauerit, vt in principiis, econuerso.

Circa initia & finis omnia imbecilliora cum vero consistunt, fortiora. 30.

Eius qui ex ægritudine bene cibatur, nihil proficere corpus, malum. 31

Hic Aphoriſmus ad eos attinet quæ ex morbo conualuerunt, hoc, autem patet ex eo quo dicit (ex ægritudines) ſi quis igitur copias ſit vſus nutrimento, & nihil profecerit eius corpus perniticſum, quamobrem? Quoniam virtus appetendi non eſt naturalis acutus enim ſubiacet humor in ventricula, qui excitat quidem ipſam virtutem, verum ob infrigidationem non concoquetur nutrimentum, & tunc corpus non nutritur.

Omnes fere qui male habent circa initia bene cibati nec quicquam proficiẽtes, circa finem rurſus cibum non appetunt. Qui verò circa initia non valde cibum appetunt, poſtea bene appetentes ij melius euadunt. 32

Hic etiam Aphoriſmus ad conualeſcentes attinet. Duo autem nobis hoc loco oſtendit, quorum illud repellit, hoc vero laudat, quicunque (inquit) male habent, hoc eſt vitioſos, humores in corpore relictos habent, circa initia bene cibati, poſterius cibum non appetunt, deterius euadunt. Hi autem contrario modo ſe habentes melius euadunt, quoniam illi, qui circa initia

bene

bene cibati sunt, robore appetentium partium bene cibantur, sed postea cum multitudine nutrimenti auctus sit vitiosus humor, qui est in corpore, læditur virtus appetendi, & hac de causa non appetunt, quapropter & deterius euadunt. ij autem qui cirqua initia nullo modo appetunt, hoc est, omnino pauca assumunt, & nõ appetentes non concoquunt redundãte natura uitiosi humoris illo tempore quo ægre cibantur, hoc autem concocto necessario circa finem bene cibantur.

In quouis morbo bene mente constare, & bene se habere ad illa, quæ offeruntur, bonum contra vero, malum. 33.

Hic Aphorismus tradit nobis prædicendi rationem sumptam à nobilioribus, partibus, hoc est à cerebro, & à ventriculo. In omni morbo (inquit) mente bene constare, & bene se habere ad ea quæ offeruntur .i. ad cibos, bonum. Hoc quidem mente bene constare bonum, quoniam & membranæ, & spinalis medulla, & septum transuersum, & omnes neruosæ partes, & maxime quæcunque cerebro propinquæ sunt, omnino, recte se habere significantur. Hæc autem bene se habere ad ea, quæ offeruntur, etiam bonum, cum & ventriculum, & iecur, & ipsum

cor eodem modo recte se habere cognoscantur.

In morbis minus periclitantur, quorũ naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tempori magis congruit morbus, quam quibus secundum nihil istorum congruit. 34.

Hic etiam Aphorismus ad prædictionem attinet, hæc est autem eius sententia, quicunque morbi congrunt ꝓpriis, principiis minus habẽt periculi, quicunq; uero, non congruunt, sunt maxime periculosi. Vt exempli causa, si tertiana febris generetur in ætate declinante & in senectute, maius est periculum, ostenditur enim in his, hoc est, qui non congruunt vehementem esse causam, vt possit superare oppositionem, quæ est ex tempore, nam ex his, qui non congruunt, non possumus affirmare magnam esse causam, sed tantum demostrata est ad simile conuersio, quæ facilè fit, etiam si causa non sit vehemens, quæ conuersionem faciat. Eodem modo intelligendum est de natura & temperatura corporis, & de reliquis.

In quouis morbo partes ad vmbilicum & imum ventrem attinentes crassitudinẽ habere melius est: multum vero extenuari & cõtabescere, prauũ, sed & hoc quoq; ad inferiores purgationes periculosum. 35

Hic

Hic Aphorismus ad signa pertinet. Considera (inquit) in morbis ea, quæ sunt circa vmbilicum & imum ventrem, & siquidem hæc crascitudinem habeant, bonum, si vero extenuata sint, & contabuerint, malum. Sciendum autem est totam illam partem, quæ est à mucronata cartilagine ad pubis ossa, tres habere particulas, ex his quæ superius sunt, vocãtur hypochondria quæ autem medium locum obtinent uocantur partes circa vmbilicum, quæ iacent in vltima parte, imus venter. In omnibus igitur morbis partes, quæ sunt circa vmbilicum & imum ventrem, crassitudinem habere melius est, afferunt enim vtilitatem inferioribus partibus, quæ crassitudine sua calefaciunt, & cum hoc modo recte, se habeant, recte fit concoctio, cum autem sint robustæ, melius seruiunt purgationibus. Extenuata autem esse & contabescere, malum, oppositis de causis. si quis autem roget, cur Hip. tacuerit superiores purgationes tutas esse his, qui hoc modo sunt affecti, dicimus hoc tanquam manifestum esse prætermissum.

Qui salubritatem corporis habent per medicamẽta euacuati exoluuntur, & qui prauo vtuntur cibo. 36.

Hoc loco suadet Hip. ne corpus sanum pur-

gantibus medicamentis purgemus, exoluuntur enim, quoniam in sanis corpus est æquale, medicamentum autem adhibitum non inueniẽs superfluitatem, quam euacuet, euertit corporis habitum. Afficit autem primo spiritus, deinde humidas partes, postremò solidas, & hos quidẽ dissipat, illas aut difflat. Solidas autẽ colliquat, cùm autẽ hæc fiant, necessario sequitur defectus animi, & syncope. Præterea illi qui prauo vtũtur cibo purgatione (inquit) exoluuntur, quoniam medicamentum accipitur à cacochymia, quæ acuta est ex prauo nutrimento, & incipit ipsam purgare. Ipsa igitur dum purgatur, & transit per nobiles partes & sensibus cùm sit acuta, & modax, molestia & morsu infert exolutionem. Prauum autem nutrimentum vel est sanguis ipse, vel exterior cibus.

Qui bene se habent corpore, difficulter ferunt medicationes.

In eadem sententia est hic Aphorismus, sumere autem pharmacum idem est, quod purgari, benè autem ꝙ moderatè. Difficilè igitur est exhibere pharmacum ijs qui bene se habẽt corpore, quamobrem? Quoniam est superfluitatũ purgatio, si autem fiat in sanis corporibus, cùm non inueniat propriam materiam, quam tra-

hat,

hat, colliquat partes.

Parum deterior cibus, aut potus suauior autem, melioribus quidem, sed minus suauibus, est præferendus. 37.

Hic Aphorismus ad rationem victus attinet, hoc autem modo cōnectendus est. Paulo deterior & potus & cibus suauior autem ægrotāti, melioribus quidē, id est, qui facilè concoquātur. Insuauibus autem ægrotanti est præferendus. Nam non solùm gratificamur ægrotanti in ijs, in quibus grauè damnum non subsequatur, vt iubemur in epidemijs, verùm etiam ipse cibus vel potus maximè conducet, quod enim suaue est illis, quibus offertur, hoc amplecti & concoquere ventriculus consueuit; ab ijs autē, quæ insuauia sunt, nauseare & reliqua mala generari consueuerunt.

Seniores iuuenibus plurimum minus ægrotant. Qui verò longi morbi ipsis accidunt, maxima ex parte comitantur ad mortem. 39

Hic Aphorismus duas ad inuicem ætates comparat, consistentem & senilem: (senes inqt iuuenibus magna ex parte rarius ægrotant:) nam senes, cùm prudentes sint, in cibo & potu temperantes, sunt, neque implentur ijs, ex qui-

bus multæ ſuperfluitates generẽtur, ideò rarius ægrotant. Iuniores autem vt imprudẽtes multo cibo implentur, & ideò in cruditates ratione plenitudinis incidentes facilè & citò ægrotant. Poſtea ſubijcit, quicunq; autem morbi ipſis, hoc eſt ſenibus accidunt longi, magna ex parte moriantur ob imbecillitatem virtutis, quæ non facilè poteſt morbos concoquere.

Raucedines & grauedines in valde ſenibus coctionem non admittunt. 40

Superioris Aphoriſmi tradit exemplum, nam raucedines & grauedines in valde ſenibus coctionem non admittunt ob inopiam caloris & imbecillitatem facultatum.

Qui frequenter ac fortiter abſque manifeſta cauſa exoluuntur de repente moriuntur. 41

Hoc loco oſtendit rationem cognoſcẽdi mortem impendentem. Si quis inquit frequenter & fortiter ſine occaſione manifeſta exoluatur, hic de repente moritur. Nam ſi manifeſta de cauſa exoluantur non moriuntur. Mulier enim quædam (vt Galenus affirmat) in quodam balneo continenter exoluebatur, quoniam vitioſa ligna accendebantur in balneo. Quamobrem etiã defectum animi patiebatur, cùm autem cauſa

esset in promptu, quæ defectum hunc animi pariebat, exolutio illa non erat perniciosa. Si igitur sine manifesta causa exoluantur quidam, vel defectum animi patiantur, & frequenter, & fortiter, statim moriuntur, quoniam, & in his vitale robur valdè imbecillum est. Ideò facilè qbuslibet de causis exoluuntur, & propterea de repente moriuntur. Impedit enim cordis actionem moles quædam sparsa, id est humidũ, vel siccum ipsi cordi incumbens. Cùm aut quæreretur causa (ut testatur Galenus) in dissectione corporis inuenta est tunica quædam superiacens ipsi cordi plena humiditate quadam fœdi odoris, quæ quidem humiditas vitiosa illa qualitate corrumpebat semper & destruebat robur vitale, & hinc oriebatur affectus exolutionis.

Soluere morbum, quem apoplexiam vocant, fortem, impossibile est, debilem verò non facilè. 42

Apoplexia est immobilitas & insensibilitas totius carporis cum læsione principalium actionum. Causa autem ipsius est humiditas pituitosa implens ventriculos cerebri, & impediens quominus corpus mouentur, vt nebula præcurrẽs impedit quo minus sol posit illustrare terram, ita hæc humiditas tanquam nebula

obducens cerebrum prohibet ipsum ne communicet suam ipsius facultatem toti corpori, & hac de causa manet sine sensu & motu. Est igitur Apoplexia duplex magna & parua, vtranq; autem metimur mensura respirationis, quicũque enim maxima violentia respirãt, & intermittentem habent respirationem, hi forti laborant Apoplexia, quam Hip. inquit nullo modo curari posse, cùm magnopere lædat respirationem. Quicunq; autem ordinem quædam seruãt in respiratione, his debilis est Apoplexia, quã & non facilem dixit, hoc est leuiter curari non posse. Si quis autem roget, quamobrem, cùm omnes alij musculi in Apoplexia immobiles sint, qui thoracem attollunt, illi frequenter moueãtur. Respondemus ipsos musculos ob necessitatẽ respirationis excitare ad opus facultatem, qua præditi sunt nerui. ij autem qui dubitant, cum apoplexia sit immobilitas & insẽsibilitas totius corporis. hæ autem priuationes sint, qua ratione contingit in priuatione assumere magis & minus, vt nobis liceat affirmare hanc quidem esse fortiorem apoplexiam, illam autem mitiorem, monendi sunt non esse omnino insensibilitatem & immobilitatem in his qui laborant Apoplexia. musculi enim mouentes thoracem cum omnino

nino moueantur perfectam immobilitatem nõ faciunt.

Strangulati ac diſſoluti nondum mortui non referuntur, quibus ſpuma circa os fuerit. 43

Signum aſſignat Hip. eorum qui ſtrangulati ſunt, & diſſoluti, hoc eſt qui ſtrangulatione corripiũtur, & exoluũtur, vel potius qui moriuntur, nondum autem mortui ſunt. (Non referũtur illi, quibus ſpuma circa os fuerit:) nam cùm ſtrangulati ſint, comprimũtur nerui ipſius colli, & replentur vaſa, quibus repletis manifeſtum eſt meatus obſtrui, quibus obſtructus, non excernuntur fuliginoſa excrementa, & aër non introducitur, qui quum non ingrediatur, non euentatur calor innatus, verùm cũ variè mouetur, nec poſſit erumpere ob eiuſmodi obſtructionem eodem tempore ſe ipſe calidior factus ſpumam generat, cùm ſpiritus in eiuſmodi motu colliquent, & ampullent eam humiditatem, quæ illuc incidit. Hoc modo cùm calor innatus cũ non euentetur ob ingreſſum exterioris aëris, neq; excernantur fuliginoſa excrementa, periculum eſt ne extinguatur.

Qui natura admodũ craſſi ſunt, citius intereunt, quam qui graciles.

Vide quomodo Hip. probet omnino citius interire eos, qui à primo ortu admodū craßis ſunt, quam graciles, vel quoniam imbecillus eſt in eiuſmodi corporibus calor innatus, vel quoniā plenitudo ſubiacet pinguedini, & excrementitia humiditas, & condenſatio ſuperficiei, qua condenſata non difflatur ſuperfluitates, quæ nō difflatæ colliguntur in profundo, illinc autem decedentes implent arterias & venas, quibus compreßis, extinguitur calor innatus, & ſubſequitur mors. Graciles autem & ipſi moriūtur, rarius autem quam illi, cùm nō ſint in ipſis tot ſuperfluitates, vt calor innatus obruatur. Alio autem modo difflatur etiam in ipſis innatus calor, & ob gracilitatē, & quod corpus facilè afficitur. Relinquitur igitur benè carnoſos, hoc eſt temperatos, ad bonam & longam ſenectutē peruenire ratione mediocritatis.

Quicunque iuuenes morbo comitiali laborant, mutatione maximè ætatis, & temporis, & locorum, & victuum quoq; liberantur. 45

Epilepſia eſt cōuulſio totius corporis cum læſione principalium partium. Pituitoſus autem humor occupat cerebri ventriculos, & generat ipſum. Quoniā igitur magna ex parte à pituita generatur

generatur, rectè Hipp. dixit quibus iuuenibus remotionem morbi afferant mutationes maximè ætatis, & temporum & locorum, & uictuũ. Cùm enim transmutentur iuuenum ætates, hoc est puerorum, in calidiorem, & ſicciorem temperaturam: maximè confert epilepticis affectibus. Eodem autem modò & temporum, & locorum, quando ægrotantes transferuntur in calidiorem, & ſicciorem regionem. Præterea & mutationes uictuum, quicunq; uidelicet calidiorem, & ſicciorem efficiunt corporis habitũ. Victus autem hoc loco idem eſt, ꝙ ratio uictus.

Duobus doloribus ſimul eundem locum infeſtantibus, vehementior alterum obſcurat. 46.

Locus hic pro parte corporis intelligendus eſt, (ſi idẽ locus duobus doloribus excrucietur.) Verùm hic ſi contingat in manu, ille autem in crure, uehementior alterum obſcurat, quoniã ſentiendi facultas tota abducatur, & abſtrahatur ad id, quod uehementius eſt, ſi autem in una parte reſideant duo dolores, certàtim augẽt moleſtiam, cùm neuter eorum lateat ægrotantem. Obſcurat autem hoc loco accipiendum eſt pro eo, quod eſt, adumbrat.

In omni corporis motu, vbi quis labo-

rare cœperit quies statim lassitudinem aufert. 47.

Motum hoc loco dicit Gymnasium siue Palestræ siue equitationis, siue cursus. In omnibus igitur eiusmodi motibus, quum quis iucipit laborare, hoc est dolere, & defatigare partes, vt non possint amplius exerceri, his quies statim lassitudinem aufert. Quiescentes enim ab exercitationibus, lassitudinem non sentiunt, cùm facultates in quiete recreentur.

Dum pus conficitur dolores ac febres acci dunt magis quam confecto. 48.

Dolores quidem, quoniam locus continens extendatur à materia ob ipsius effusionem, & ob spirituum resolutionem, vt ipsa non possit contineri, nisi ampliori & patentiori loco. Febres autem quoniam putrefactio, quæ est in membro faciente pus distributa per adiecentes arterias ad cor perueniat. Hæc quidem contingunt, dū pus conficitur. Confecto autem non amplius dolor neq; febris, iam enim attenuata est materia, & euaporauit multitudo spirituum concocta putredine.

Qui consueti solitos labores ferè, & si fuerint imbecilli, & senes non consuetis, fortibus atq; iuuenibus facilius ferunt. 49

Hic

Hic Aphorismus ad sanos attinet, hæc est autem eius sententia. Sunt duo, hic quidem senex, ille autem in consistenti ætate, ambo incipiunt fodere, & huic quidem seni contingit rectè fodere, ille autem, qui est in consistenti ætate non rectè, seni quidem ob consuetudinem rectè, quãuis sit imbecillus, iuuenis autem non rectè, cũ non assuetus sit. In uniuersum enim oportet cognoscere, fortiores alijs fieri partes, quæ exercentur, & hac de causa solitos labores facilius sustineri. Ex hoc autem particulari exemplo licet nobis & de omnibus ratiocinari.

Quæ ex longo tempore consueta sunt & deteriora sunt insuetis minus molestare solent, oportet igitur ad insueta permutari. 50.

Hæc sentẽtia uniuersalior est superiori, illic. n. de Gymnasiis solùm agebatur, hic autem de paucitate cibi, & de repletiõe, & de calefactione & de refrigeratione. Quæ igitur longo tempore consueta sunt, quãuis deteriora sint, insuetis minus molestare solent. Cùm enim quodque ipsorum factum sit peculiare, minus ledit, quãuis ex sua natura molestum sit, si nondum in cõsuetudinem venerit. Verbi causa, solitus est aliquis manna comedere, hic si ad bonum cibum

sumendum conuertitur, læditur, cùm assuetus non sit. Assuetus est aliquis aquæ potioni, si præter cõsuetudinem bibat uinum offenditur, quoniam consuetudine contemnitur. Oportet igitur ad insueta permutari, ut si necesse sit ea, quæ offeruntur ferre poßimus, vetentem enim copioso nutrimento, oportet etiam parũ cibi quãdoque assumere, vt si contingat, ferat etiam illius vsum.

Plurimum atq; repente auacuare, vel replere, calefacere vel refrigerare siue quouis alio modo corpus mouere periculosum, Quoniam omne nimium naturæ est inimicum. Sed quod paulatim fit, tutum est tum alias, tum cũ ab altero ad alterum transitus fit. 51.

Quoniam in superiori Aphorismo docebat nos oportere & ad insueta permutari, ne quis subitam mutationem intelligat, subijcit (multum repentè vel euacuare vel replere periculosum, cùm omne multum naturæ sit inimicum.) Natura enim in commoderatione consistit, & ea gaudet, fugit autem ea quæ modum excedũt. Quòd si cõtingat ipsam transferri ad id, quod immodicum est, tutuius est paulatim trasferri quã plurimum: nihil enim mirum est paulatim

& longiori tempore vti vel calefacientibus, vel refrigerantibus, vel repletione, vel euacuatione, & non lædi hominem. Illud autem (tum aliàs tum cum ab altero ad alterum transitus fit,) idem est, ac si diceret, & maximè si à contrarijs in contraria trāsferatur. Si enim in his quæ sunt eiusdem generis id, quod est subitum, nocet, quanto magis nocebit in contrarijs.

Omnia secundum rationem facienti, si non succedat secundum rationem, nō est transeūdum ad aliud, stante eo, quod à principio visum est. 52.

Hic est sensus Hip. qui omnia ratione adinuenit, & ex ijs non profecit, nō oportet omittere id quod à principio visum est, quamuis nulla manifesta vtilitas appareat, vt enim gutta percutientem lapidem sensibilis tempore fit lapidis affectio, ita in affectibus, qui ægrè concoquūtur, solet vsu venire.

Quicunquæ aluos humidas habent, si quidem iuuenes, melius commutant ijs, qui siccas habent. Ad senectam vero deterius commutant, nam senescentes magna ex parte exiccantur. 53

Hic Aphorismus in superioribus rectè interpratatus est, verùm vt omninò vera sit sen-

tentia. Ideò apposuit magna ex parte.

Magnitudo corporis iuuentæ neq; indecens, neq; illiberalis est, senectæ verò inutilis, & deterior paruitate. 54.

Magnitudo triplici ratione dicta. Est enim magnitudo propriè, quæ secūdum longitudinē & profunditatem & latitudinem in amplius spatium aucta est: secundò loco magnitudo est q̄ in sola longitudine maius spatium occupauit: tertiò loco magnitudo est, quæ solùm in latitudine & profunditate modum excessit. Cùm igitur magnitudo tria complectatur, de magnitudine secundo modo accepta sermo habetur hoc loco ab Hip. hoc est de dimensione secundum lōgitudinem, hæc enim in iuuenta non est indecens, in senecta autē est inutilis & deterior paruitate, in iuuenta enim florente motrice facultate musculi spinales cōtinent spinam interius & exterius & extendunt. In senecta autem defatigantur musculi & faciunt curuitatem in interiora solùm, non enim in posteriora propter spinam. Quamobrem in iuuenta quidem non est indecens propter rectitudinem. In senecta autem inutiles & deformis ob curuitatem.

PHI-

PHILOTHEI COMMENTARIA IN TERTIVM APHORISMORUM Hippocratis, LVDOVICO CORADO interprete.

Mutationes Temporum potiſſimum pariunt morbos, & in quibuſdam temporibus magnæ mutationes aut frigoris, aut caloris, & alia pro ratione eodem modo. 1.

Propoſitum in præſenti ſectione eſt Hipp. de temperatura temporum, & de morbis, qui in ipſis graſſantur differere, poſtremò de ætatibus. Primùm igitur quod attinet ad tempora. Mutationes (inquit) temporum pariunt morbos, mutationes appellat eas, quæ in temperatura fiunt, alterationes temporum, vt quum hyems mutet propriam naturam calidior facta, & rurſus æſtas non maneat calida, ſed frigidior fiat. Sciendum eſt autem mutationem hanc nunc in omnibus temporibus contingere, nunc in pluribus, nunc in vno tantùm, ꝙ & parit morbos ſi magnam mutationem contineat, ſi enim parua ſit mutatio, nullo pacto

gignentur morbi. Mutationes temporum pariunt morbos, hæc est vniuersalis sententia de transmutatione temperaturæ omnium temporum ostendens in quibus & maxime contingat fieri morbos. (Et quibusdam temporibus magnæ mutationes) hæc est particularis sententia de vno & eodem tempore quod magnam mutationem suscipiens, non leues & ipsam generat morbos. Hoc est autem causa, quãobrem in mutationibus generentur morbi, mutationes qualitatum aëris transmutant corpora, & hinc occasio fit morborum. In mutatione autem vnius temporis eodem modo, quoniam uarij generantur humores, & resoluantur facultates.

Naturarum hæ quidem ad æstatem, hæ vero ad hyemem bene, maleve se habent. 2.

Naturam Hip. vocat hoc loco temperaturũ. Temperaturarum autem hæ quidem ad æstatẽ, illæ autem ad hyemem benè maleũe se habent, & rectè quidem se habent in æstate frigidæ & humidæ. Caliditas enim & siccitas castigat aërum exuperantiam, & ad temperiem reuocat, tunc autem malè sa habent calidæ & siccæ, quoniam simili temperatura intẽduntur & in intemperiem incidunt. Rursus frigidæ & humidæ

dæ temperaturæ in hyeme malè ſe habent, quoniam acceſsio fiat ex ſimili temperatura: Calidæ autem & ſicca temperatura benè ſe habent, cũ ex altera oppoſitione reprimatur, & ad ſymmetriam perueniat.

Morbi quoque alij ad alia bene vel male ſe habent, & quædam ætates ad tempora, & loca, & victus genera. 3.

Vt pateat Hip. ſententia, ſciendum eſt benè & malè duplici ratione dici, vel ſecundum generationem, vel ſecundum ſolutionem. Quicunq; igitur morbi generantur in æſtate benè ſe habent ſecundum generationem, malè autem ſecundum ſolutionem ob redũdantem cauſam. Ipſi autem rurſus in hyeme malè ſe habent ſecũdum generationem, benè autem ſecundum ſolutionem ob contrarietatem. Rurſus in æthiopia calidi morbi benè ſe habent ſecundum generationem, malè autem ſecundum ſolutionem, ij autem in Scythia econuerſo, cauſæ autem dictæ ſunt. Rurſus calidi morbi in calidis quæ comeduntur, benè ſe habent ſecundum generationẽ, malè autem ſecundum ſolutionem. In frigidis autem econuerſo, ſic quidem in morbis. Idem etiam intelligendum eſt de ætatibus, conſiſtentes enim ætates benè ſe habent in hyeme, quoniam

ex frigiditate ad symmetriam veniunt, mali autem in æstate, quoniã augetur caliditas. Eodem autem modò & in regionibus, & in uictus rationibus. Sciendum est autem Hip. sermonem habere de his ætatibus, q̃ morbis obnoxiæ sunt.

In temporibus quando eodem die modo calor, modo frigus fit, autumnales morbos expectare oportet. 4.

Facilis est Aphorismi intelligentia, in temporibus inquit, verbi gratia, vernis, si vna die incipiente fiat caliditas, postea circa, tertiam horam frigiditas, medio autem die rursus caliditas, postea ex eo tempore rursus frigiditas, tunc autumnales .i. inæquales morbos expectare oportet, quoniam cum temporibus coincidũt etiam morbi.

Austri auditum habetantes, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluentes, quãdo huiusmodi tempestas præualuerit, talia in morbis patiuntur. 5.

Cum particulatim disseruisset de temporibus nunc de ventis pertractat, & primum quidem de austro: verum hic calidus est, & humidus, calidus quidem quoniam per combustam zonã excurat, humidus autem, quoniã caliditate sua rapiat tenui partium humiditatẽ. Cum igitur

austri sint natura calidi & humidi, sit regnant auditum habitantes, caliginosi, caput grauantes, pigriq́; & dissoluentes. Multa enim humiditate implent sensuum instrumenta, & capitis grauitatem efficiunt, principio autem neruorũ humectato necesse est & voluntarias actiones segniores effici, & veluti in se ipso dissolutum apparere hominem. Dictum est autem (auditum hebetantes & relica, non quod ipsi dominentur his affectionibus, sed quod eiusmodi affectum causæ sint.

At si aquilonia fuerit, tusses, fauces alui duræ, difficultates vrinæ horrores, costarum dolores, & pectoris. Quando hæc tempestas prȩualuerit, talia in morbis expectare oportet. 6.

Boreas frigidus est, quoniam pertransit locũ qui autor frigoris est, si igitur aquilonia sit constitutio, & præualuerit, hoc est frigida sine aqua & sicca, tusses fiunt, fauces siccæ, & reliqua, quoniam frigidus aër, qui inspiratur, asperam arteriam & pulmonem frigiditate percutit, & ex ea causa tusses excitat, cũ voluntaria facultas sit impulsa ad expellendum, quod præter naturam est. Fauces eutem, hoc est, quæ in faucibus fiunt affectiones, cũ frigidus aër qui inspiratur

primò immediate adhæreat faucibus. Sed etiã alui duræ fiunt, quoniam tunc superficies corporis refrigerata condensatur, & obstruitur calor innatus, cùm igitur hic abstruatur, exiccatur excrementum quod est in intestinis, & hac de causa alui duræ fiunt, Difficultates autem vrinæ, errores, quoniam etiam ipsa vesica percutiatur à frigiditate, quæ quidem cùm sit neruosa, facilè percipitur dolor. Hoc enim est (herrores) sed & costarum dolores. Ipsæ enim vt neruosæ, & partes quæ sunt circa costas & pectus à frigiditate verberantur, quæ sunt succingens membrana, & inter costes musculi.

Quando æstas fit veri similis sudores in febribus multos expectare oportet. 6.

Cùm diuentis disseruisset Hip. qui sunt præcipui, borea & haustro, nunc tractat de temporibus. Si æstas inquit fiat similis veri, hoc est æqualis semper naturæ, sudores in febribus multos expectare oportet. Nam adsunt ea, quæ possunt generare sudores, caliditas exterior continentis aër, & redundãs in corpore humiditas. Sed quoniam veris constitutio caliditatis quidem causa trahit ad cutem humidũ, impediente autem qualitate humiditatis non potest per vapores trahere, ideò non iniuria in febribus

quodcunque humidum excernitur, sudores generat.

In siccitatibus febres acutæ fiunt, & si annus magna ex parte talis fuerit qualem fecerit constitutionem, tales plurimum morbos expectare oportet. 7.

In siccitatibus morbi quidē generātur acuti, breues aūt, quoniā siccitas consueuit efficere humores pauciores multitudine. Biliosiores autē qualitate. Sed si annus magna ex parte talis fuerit magna ex parte etiā tales morbos expectare oportet, ut monet Hip. acutos & periculosos, uel ex Ruffi sentētia pestilētes, ut bubones, hæ enim affectiones ex siccitate proueniunt. In hac enim peste (linquit ipse in libia bubones in ipsis generabātur, & febres, quæ altero quoq; die & tertio quoque inuadebant, Si quis autem dubitet, qua ratione non subiacente humiditate bubones ex siccitate proueniat soluimus affirmantes) dominante: siccitate dissolui facultates. His autem dissolutis, consequi cruditatem, cùm autem est cruditas, redundare superfluitates, & hac de causa bubonibus affligi homines, idcircò per accidens consecuta est humiditas.

In constantibus temporibus cum tempestiue tempestiua redduntur, morbi cō-

ſtantes & boni iudicij fiunt. In inconſtantibus autē inconſtantes & mali iudicij. 8.

Hoc loco Hip. ſermo eſt de temporibus ſecundum naturam. Conſtantes autem tempeſtates & tempora vocat Hipp. ea quæ ordine ſeruauerunt proprium temperamētum (vt dictum eſt ab ipſo in libro de aqua aëre locis & regionibus.) In autumno ſi aquæ deſcendant, & hyems neque valde ſerena neque frigore excedens, & in vere aquæ tēpeſtiuæ pluerint, non vt in hyeme, ſed pro tempore, & in æſtate propria ſit caliditas, hic eſt conſtans annus. In eiuſmodi igitur conſtantibus temporibus ſi tempeſtiue tempeſtiua redduntur, omnia vt temporaria pariuntur. Præterea & qualitates continentis aëris moderatæ ſunt, moderati venti, moderatæ pluuiæ, conſtantes & optimi iudicij morbi generantur, hoc eſt qui facilè iudicantur, cùm natura vna cum facultatibus ſit robuſta, & in cauſis morborum dominetur, maximè cum homines conuenienti victu vtantur. Præterea & morbi ſimplices ſunt, & non habent varietatem, ſolùm enim fiunt ob cruditates. Rurſus autem in inconſtantibus temporibus conſtantes & mali iudicij ob contrarietatem eorum quæ dicta ſunt.

Autumno morbi acutissimi atque exitiales maxima ex parte, ver autem saluberrimum & minimè exitiale. 9.

Comparans ver autumno demonstrat hunc quidem lætales morbos inferre. Ver autem saluberrimum esse, quoniam inæqualis est autumnus aliquando dominante caliditate, aliquando verò frigiditate, & quoniam ipsa inæqualitas dissoluit vires, & quoniam varia in ipso generatur cacochymia, & ad interiora retruduntur humores in ipso. Ver autem saluberrimum, & minimè exitiale, hoc est ratio. cùm temperatum sit & in temperie robustæ sint facultates, quamobrem facilè expellantur superfluitates à corpore, præterea cùm optimam materiam generet ver, hoc est sanguinem, & huic materiæ omnia membra vna cum ipsa natura concoctionem & quietem quandam referant acceptam. Si quis autem dubitet, qua ratione autumnus, cùm sit frigidus & siccus acutos morbos generet, dicimus flauam quidem bilem in æstate vberius generari, verum faciliùs etiam difflari, cum eo tempore rarior sit cutis, in autumno autem minus quidem generatur, verum id, quod ex æstate redundabat, manet, & non difflatur enim ob frigus continentis, cùm

autem non diffletur putrefit, & cùm putrefiat acutas febres accendit. Illi autem qui rursus dubitant, cum Hipp. inferius docet verè morbos melancholicos & furibundos generari, & reliqua, monendi sunt ipsam cacochymiam non in vere, sed in autumno & in hyeme redũdauisse, quæ propter condensationẽ exterioris aëris manet, & non difflatur his temporibus, postea in vere cum cacochimia caliditate afficiatur, facilè funditur, & ex hac fusione morbi generantur si enim in capite generãtur melancholiæ & epilepsiæ. Si autẽ in pulmone tabes & sanguinis fusio, quamobrem non est hoc causa, sed illa.

Autumnus tabibilis malus. 10.

Tabidos vocat eos qui qualibet ratione colliquantur & contabescunt, & quibus pulmo vlceratur: his quidem quoniam eo tempore inspiratur frigidus aër, qui percutit & affligit, & mordet pulmonem, percußione igitur & morsu perturbatur pulmo, & in vehementem tußim excitatur. Præterea ob frigus continentis nihil alleuantur, sed vehementius perturbantur, & ex perturbatione deijcitur natura & vires facilè dissoluuntur, alijs autẽ quoniã laxas habẽt carnes, facilè tendit ad interiora frigiditas per inspirationem, & lædit calorem innatum.

De

Detemporibus,siquidem hyems sicca &aquilonia fuerit,ver autem pluuiosum & australe,necesse est æstate febres acutas fieri, & lippitudines (græci olphtalmias vocant) & intestinorũ difficultates præcipue vero mulieribus&viris,qui natura sunt humidiores. 11.

Superius de vno tantùm tempore pertracta uit,hic autem de pluribus, Sciendum autem est conuersionem temporum fieri vel ad simile,vel ad dissimile.Hoc igitur loco supponit Hip. hyemem frigidam esse & siccam,uer autem calidũ, & humidum.His sic habentibus, necesse est(inquit)æstate febres acutas & lippitudines generari,& reliqua,videlicet his qui naturales habent inclinationes ad hos affectus, hyems enim in summo frigida facta est,& ob extremam frigiditatem prostrauit facultates, & interclusit cacochymiam collectam in corpore ab autumno,postea cùm aduenisset ver calidum & humi dum,liquauit materiam,& humectauit corpo ra propria humiditate. Superueniente autem æstate calida & sicca,putrefacta est materia ab èa inuenta. Cùm igitur distribuatur putredo per arterias & ad cor transmittatur,acutæ febres fiunt. Rursus ex putredine attolluntur ad

caput vapores acres, & siquidem imbecillum sit caput, cùm in ipso firmentur vapores, generantur, epilepsie, apoplexie, & vertigines. Sin autẽ robustum sit caput, vel expellit materiam in adiacentes partes, & generat lippitudines, & aurium dolores, vel in remotas partes, quòd si expellat ad respirationis organa, generat difficultatem respirationis, & tussim. Si autem in ventrem & in intestina generat difficultatem intestinorum, quæ vlcerantur acrimonia mordẽtium humorum: maximè autem mulieribus & humidas temperaturas habentibus hæc cõtingunt. Si enim acusemus totam constitutionem vt putrefacientem corpora, patet putredinem in humidis esse corporibus. Si quis autem roget, quamobrem in vere hi morbi non inuaserunt, respondemus eo tempore potius ad temperiem tendere corpora, verũ in æstate ob vehemẽtem calorem statim cœperunt putrefieri humores.

Si verò hyems haustralis & pluuiosa fuerit, ver autem siccũ & aquilonium, mulieres, quibus partus ad ver inest, ex quacunq; occasione abortiunt, quæ verò pariunt, imbecillos, & morbosos, quare vel statim intereũt, vel tenues & valetudinarij viuunt. Cæteris verò mortalibus diffi-

cultates inteſtinorũ, & lippitudines ſiccæ fiunt, ſenioribus autem diſtillationes, quæ interimunt. 12

Hoc loco ſupponit contrariam qualitatem illi quæ ſupponebatur in ſuperiori Aphoriſmo. Si(inquit)hyems auſtralis fuerit, & pluuioſa, & ſerena, hoc eſt calida & humida, & purum habens aërem, ver autem qualidum, & aquilonium, hoc eſt frigidum & ſiccum fuerit, mulieres quibus partus ad ver ineſt, ex quacunq; occaſione abortiũt, quoniam hyeme virtutes exolutæ ſunt ratione plenitudinis, & fœtus qui ſolent foueri calore matricis eos continentis, poſteaquam ſuperuenerit ver frigidum, & ad matricem peruenerit vis frigiditatis, percutiuntur ab ea. Percuſſus autem fœtus ægrotat, ægrotans calcitrat(nocet enim frigiditas & matrici & ligamentis)calcitrans autem nimio motu diſrumpit ligamenta & vincula, itaque mortuus egreditur, cùm expulſiua facultas excitetur, & eÿciat fœtum. Si autem viuus in lucem prodeat, vel ſtatim(inquit)Hip. moritur, cùm primùm ſenſerit frigiditatem continentis vel tenuis & morboſus viuit, ob eum affectum, qui ratione continentis primò eum affligit. Aliis autem inteſtinorum difficultates, & lippitudi-

nes. Calidis quidē natura & biliosis lippitudines sicca. Pituitosis autem difficultates intestinorum, quoniam hyems cùm fuerit calida & humida repleuit corpus superfluitatibus. Abundantius autem cerebrum. Cùm autem superuenerit ver frigidum, exprimit humiditatem. Quæ si delata sit ad oculos fiunt lippitudines, siccæ autem ob densitatem membranarum, cōdensantur enim ab aquiloniis spiritibus, vel ob craßitiem humoris, & hac de causa non effluit lachrima. Si autem deferatur in ventrem, & in intestina, difficultates intestinorum generat ob acrimoniam causæ, in proposita enim constitutione falsa est pituita ob caliditatem, quæ est in hyeme. Senibus autem distillationes. Distillationem autem appellat eam fluxionem, que neq; ad pulmonem, neq; ad arterias, sed ad venas & ad arterias fertur, ideò generans repletionem, resolutionem, vocis amißionem, & alios prauos morbos, cito interimit.

Si autem æstas sicca fuerit, & aquilonia, autumnus verò pluuialis & australis, dolores capitis ad hyemem fiunt, & tusses, raucedines atq; grauedines, quibusdā autem & tabes. 13

Cùm prius de hyeme & vere disseruisset,

nunc

nunc sermonē habet de æstate & autumno. Supponit autem æstate in frigidam & siccam. Autumnum verò calidum & humidum. si hæc igitur ita se habent, dolores capitis ad hyemem, & tusses, & raucedines, & grauedines, nonnullis autem & tabes fiunt, nam æstas frigida supponitur & sicca, quæ quidē compreſsit materiam cùm venisset autem autumnus calidus & humidus, quamuis ex diametro sit oppositus intemperiei æstatis, tamen & ipse auget humiditatem. Instante igitur hyeme, natura frigida & humida, adhuc vehementius ingrauescit pleni tudo, ex qua vapores ascendentes ad caput dolorem capitis efficiunt, si caput est imbecillum. Quod si robustum sit, expellit materiam, quæ si deferatur ad asperam arteriam & ad pulmonem, generat distillationem. Si autem ad fauces & ad palatum, raucedines & tusses. Si autem ad nares, grauedines. Nonnullis autem et tabes, ijs maximè, quorum calidior est temperatura. Hi autem habent ob longum collum in modum crurium et augustum pectus. Fit autem in ipsis tabes quoniam habent pectus gracile, et facile afficiuntur ab interioribus et exterioribus, ab interioribus quidem, quoniam frigiditas facile penetrat ad thoracem, et eum percutit, ab exte-

rioribus autem, quoniam subiacente plenitudine defertur ad pectus exhalatio, & lædit pulmonem, vt imbecillum. Putrefit enim illic materia ingrediens, & vlcerat pulmonem, ex quo tabes generatur.

Si verò aquilonius & siccus, ijs qui naturam habent humidiorem, & mulieribus conferet. Reliquis autem erunt lippitudines siccæ, & febres acutæ, & grauedines longæ. Nonnullis autem & atræ biles. 14

In superiori Aphorismo supposuit autumnum pluuiosum & australe, hic autem frigidũ & siccum. Si igitur æstas est sicca, & sine aquis, autumnus autem frigidus & siccus, nonnullis humidas habentibus temperaturas, & mulieribus confert. Consumitur enim earum humiditas (vt dictum est in libro de aëre aquis & locis) & perueniunt ad hyemem non laxati, sed exiccati. Reliquis autem, hoc est biliosis, lippitudines siccæ, & febres acutæ ob multam siccitatem, & grauedines longæ, quoniam summa siccitas prosternit virtutes, & ex nutrimẽto vapor ad cerebrum ascendens fertur ad nares per ossa emunctoria, & fiunt grauedines. Præterea & atræ biles, his, qui naturales ad has habent

inclinationes, cùm consummatur humiditas, hoc est sanguis optimus & tenuißimus, relinquatur autem crassus & terrestris, ex quo atra bilis generatnr.

Ex Anni autem cōstitutonibus (quod in totum dixerim) siccitates imbribus sūt salubriores, & minus mortiferæ. 15.

Constitutio à mutatione ita differt, quoniā constitutio quidem breuis est, mutatio autem longa, vt (exempli gratia) si septē diebus. (verbi causa) circunscribatur æstas, hoc autem toto tēpore alteretur ad frigidius & humidius, mutatio fit. Si autem decem dies solum (verbi causa) ad frigidius conuertantur, quinquaginta autem æstatis temperaturam seruent, constitutio nominatur. Postea econuerso, si quinquaginta ad frigidius conuertantur. Decem autem temperiem temporis seruent. Ex his igitur constitutionibus (inquit Hip.) siccitates ibribus sunt salubriores, & reliqua. In squalloribus enim superfluitàtes consumuntur. In imbribus autem in interioribus corporis partibus coaceruatæ putresiunt & graues morbos generant.

Morbi in pluuiarum multitudine magna ex parte fiunt, febres longæ alui profluuia, pntredines, morbi comitiales, epi-

lepsiæ,& anginæ. 16

Hic Aphorismus continuus est proximo, posset enim aliquis dubitare, q sint morbi, quos generant, pluuiæ, vel quos generant squallores, ideo subijcit. In pluuiarum (inquit) multitudine febres longæ. & reliqua. Nam pluuiarũ multitudo pituitosum & fluxilem humorem generat. Hic humor vel putresit in corpore, & diuturnorum morborum autor est. Multa enim humiditas nunquam expellitur à corpore, nisi concoquatur, concoquitur autem vt humida, longos tempori spatio. Vel manens non putrefactus, vergit in ventrem, & alui profluuia generat. Si autem ascendat ad cerebrum epilepticos & apopleticos affectus parit. Cùm enim omnes cerebri ventriculos obstruit, & apoplexiam generat, sin autem non absoluta sit obstructio, epilepsiam efficit. Non solùm autam generantur alui profluuia, verum etiam putredines, hoc est difficultates intestinorum. Si autem hic humor non putrefactus descendat, alui profluuia: si autem putrefactus, difficultates intestinorũ proueniunt. Anguine autem fiunt, quoniam humiditas subiacet, quæ putrefacta & à cerebro expulsa in faucium musculos, ibiq; impacta, & inflammatione pariens, anginam efficit.

In

In ſiccitatibus autem, tabitudines, lippitudines, articulorum dolores, vrinæ ſtillicidia, & inteſtinorum difficultates.

Superius commemorauit affectiones prouenientes ex pluuiarum multitudine, nunc colligit eas, quæ ex ſiccitatibus oriuntur. Ex ſiccitatibus (inquit) fiunt lippitudines, tabitudines, & reliqua. Nam ſiccitas, vt calida & ſicca intemperies bilem generat, ipſa bilis cùm ad pulmonem feratur, mordet, & affligit, qualē morbum Athenienſes tabem nominant. Non in omnibus autem, ſed in his, qui naturalē ad hāc habent inclinationem. Eadem ratione etiam lippitudines generantur, cùm enim bilis feratur ad oculos, mordet irritat & vlcerat ipſos, Hinc lippitudines oriuntur. Nōnulli autem legunt tabidæ lippitudines, & cauſam hanc aſsignant, quoniam intemperies modum excedens proſternit virtutem, & vltro conſumit humidum, quod in oculis continetur, præterea diſflat ſpiritum, qui oculos regit, & hac de cauſa non nutriuntur oculi, ſed contabeſcunt, & hinc tabidæ lippitudines oriuntur. Articulorum autem dolores: quoniam ſiccitas deijcit facultates, quapropter nutrimentum ad articulos veniens, non concoquitur, cùm autem non conco-

quatur, articuli fluxionem patiuntur & dolores articulorum generantur. Præterea vrinæ stillicidia, nam bilis adueniens, mordet, & irritat aßiduè vesicam vt guttatim vrinam emitat, quæ autem ad illam perueniunt cùm sint acria, etiam in intestinis eorum difficultatem generat.

Quotidianæ autẽ constitutione aquiloniæ quidem, corpora densant, contendunt, & bene mobilia, & coloratiora, & melius audientia faciunt, & aluos exicant & oculos mordent, & si pectus dolor aliquis obsederit, dolorem auget. 17.

Neque hic nugatur Hip. (vt quidem dicũt) de ventis adhuc pertractans, superius enim de eorum malitia solùm disseruit, hic autem commemorat & bona & mala, quæ ex ipsis proueniunt. Quotidianæ autem constitutiones, & reliqua: nam boreas, cùm sit frigidus & siccus, cõsumit superfluitates, quæ sunt in corpore, & auget robur instrumentorum, comprimendo, & refrigerando, virtutes in officio continet ipsas in seipsis contrahendo. Cùm autem dicant (bene mobilia) animales virtutes innuit, cùm autem coloratiora, naturales. Hæc quidem sunt in aquiloniis constitutionibus. Sunt autem etiam

leuia

leuia quædam mala, alui compreſsio, morſus ipſorum oculorum, & acceſsio dolorum, qui prius thoracem moleſtabant. Cauſæ autem horum ſuperius dictæ ſunt, cùm doceret Hip. ſi aquilonia fuerit, tuſſes, fauces, & reliqua. Fortaſſe autem dubitabit quiſpiam, quomodo ſuperius de ventis differens ab Auſtro incipit, hic autem ab Aquilone. Verùm ſciendum eſt, cùm ſalubrior ſit Aquilo quam Auſter, voluiſſe Hipp. tragico quodam more de ipſis pertractare, hoc eſt de malis, quorum autores ſunt, & ideò ab hoc incepiſſe, vt in bonis ſuperante. Superius autem mala horum volens explicare, ab Auſtro incipit, vt in malis ſuperante.

Auſtrinæ diſſoluunt corpora, & humectant, auditum obtundunt, capita aggrauant, & vertigines faciunt, oculis & corporibus difficilem motum pręſtant, & aluos humectant. 17.

Hoc loco commemorat affectiones prouenientes in Auſtralibus, conſtitutionibus, ſed harũ cauſæ ſuperius dictæ ſunt, preterquam vertiginis. Eſt autem vertigo volubilis obtenebratio, in eiuſmodi conſtitutione, quoniam Auſtri humectant corpora. Ipſa igitur humiditas in modum vaporis fertur ad caput, & cõplicat ſeip-

ſam cum animali ſpiritu, quem obſcurat. Animalis igitur ſpiritus cùm non poßit recta ferri, circunfertur, & circumuoluitur huc & illùc, & vertigines generat. Sciendum autem eſt Galenum exiſtimare melius ſe habere ſententiam Hip. ſi tranſponatur id quod in principio ſcriptum eſt, & primùm quidem ſit (humectant) ſecundò autem loco diſſoluunt, & aliorum vnumquoque faciunt, adiuuante etiam hac caliditate.

Per tempora anni, vere quidem & prima æſtate pueri, & qui hos ſequuntur ætate, optime degunt, & ſani ſunt maxime. A eſtate vero, & autumno vſq; ad aliquid, ſenes. Reliquum autumni & hieme qui mediam ætatem habent. 18.

Hoc loco docet Hipp. temperatas ætates res intemperatis temporibus benè degere, intemperatas autem in intemperatis: medias autem in medijs. Pueri igitur & qui hos ſequuntur ætate, id eſt adoleſcentes in vere, & prima æſtate benè degunt. Sed adoleſcentes quidem, vt temperati & ſuperfluitatibus carentes, poſt pueros in vere benè degunt. Pueri autem prima æſtate, quoniam corū humor crudus conſumitur. Rurſus ſenes in æſtate, & in principio autumni, be-

ne degunt, quoniam frigidi sunt natura, & eorum frigiditas temperatur ab æstatis caliditate, & ineuntis autumni. Medij autem ætate, hoc est qui sunt in statu, in reliquo autumno, & in hyeme, benè degunt, quoniam & maiorem & acriorem habentes calorem, ad temperiem reuocantur à frigiditate autumni, & hyemis.

Morbi quidem omnis, in omnibus tẽporibus fiunt, quidam vero magis in quibusdam ipsorum, & fiuut, & excitãtur. 19.

Morbi vel cognati sunt temporibus, vel ab ipsis alieni, qui autem sunt cognati fiunt in conuenientibus temporum temperaturis alieni autem propter alia errata, quæ committuntur in vita, vt propter rationem victus. Morbi quidem omnes in omnibus fiũt temporibus. Omnes enim morbi in omnibus fiunt temporibus, sed magis quidam in quibusdã eorum, hoc est plures secundum vnumquodq; eorum & peculiares morbi fiunt. Rarius autem alieni, qui etiam augentur, si priùs existunt, vt quartana febris visa est in æstate cessasse, & intermisisse, veniente autem autumno, & humoris semine inuento denuo excitata est.

Vere etenim furores & atræ biles, & morbi comitiales, & profluuia sanguinis,

& anginę, & grauedines, & raucedines, & lepræ, & tusses & impetigines, & vitiligines, & pustulæ vlcerosæ plurimæ, & tubercula, & articulorum dolores. 20

Hic Aphorismus est vt exemplum superioris Aphor. Posset enim aliquis dubitare, qui & quot, & quibus in temporibus fiunt morbi, ostendit. Vere inquit furores, & atræ biles, & reliqua, & hæc est causa. Quidam in autumno, & in hyeme vitioso nutrimento cibati sunt, & prauos succos aceruauerunt. Frigiditas autem hyemis eos in interiores partes retrusit, postea cùm aduenerit ver temperatum existens natura, solam fusionem facit humoris collecti, fertur igitur in modũ vaporis ad caput, & si quidem pituitosus est humor, facit epilepsiam, si autem atrabilis, biles atras, & furores. Præterea ver quantum ad tẽperiem attinet non est morbosum, colliquatur enim in illo succus sanguineus, qui moderatus existens conseruat corpus sanum, si autem immutetur, vel secũdum qualitatem alteratur, & gignit synochos. Si autem secundum quantitatem sanguinis profluuia, siue per nares, siue per tusses, siue etiam ex pectore. Generat autem & alias affectiones, vt anginam, quoniam multa copia sanguinis, quæ est in

vere fertur ad musculos faucium, & inflammat ipsos, ex quo anguina efficitur. Generatur etiam grauedines, cùm materia diferatur ad palatum, & tusses, cùm ad pectus. Praeterea & lepras, & impetigines, & vitiligines, quoniam cùm temperatū sit ver, robusta est virtus, qua cōfirmata, expellitur ab interioribus materia, & siquidem pituitosa sit & putrefacta lepræ generantur, sin autem non putrefacta, vitiligines. Si autem materia fuerit atrabilaria, enascuntur vlcerosæ postulæ, & articulorum dolores, cùm bilis illuc feratur, & mordens excruciet. Sciendum est autem morbos veris cognatos esse hos sanguinis profluuium, anguinā, & tussim: alienos autem atram bilem, furores, epilepsiam, & reliquos, qui continentur in Aphorismo.

Aestate autem horum nonnulli, & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ febres plurimæ, & quartanæ, & vomitus, & alui perfluuia, & lippitudines oculorum, & aurium dolores & oris vlcerationes, & gentalium putredines & sudamina. 21

Hoc loco narrat Hipp. morbos cognatos, qui in æstate fiunt, & alienos, quemadmodum exposuit in vere. Primò autem incipit ab his, qui

ſunt alterius generis aſſerens nonnullos morbos qui fiunt in vere, in æſtate etiam fieri. Principio quidem æſtatis ſanguinis profluuium, & continentes febres, quoniam in ſummo ſanguis exuberat: præterea & ardẽtes febres, et reliqui, qui ſunt proprij morbi æſtatis, quoniam eo tempore redundet humor flauæ bilis. Etenim eadem ratione etiam hic generantur, præterea et vomitus bile ſupernatãte, et alui profluia, eadem materia ad inferiora defluente, et oculorum lippitudines repleto capite. Aurium etiam dolores et oris vlcerationes ob humorem bilioſum. Præterea et putredines genitalium, et ſudamina, et putredines quidem genitalium. Quoniam hæ partes ſint humidiores: humidum autem facilè corrumpatur à caliditate: ſudamina autẽ, quoniam eo tempore ſudores multi bilioſiores fiant. Hi autem mordentes cutem, eam pruriginoſam efficiunt.

Autumno vero & plurimi morbi æſtiui fiunt, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes, aquæ intercutem, & tabes, & ſtillicidia vrinæ, & difficultates inteſtinorum, et leuitates, inteſtinorum et coxẽdicũ dolores, et anginæ, et anhelationes, et ilei et morbi comitiales, et furores, et atrę biles.

Consequenter de autumno pertractat. Autumno (inquit) & æstiuorum multi, hoc est multi æstiui morbi & in autumno fiunt, & maximè in principio: quoniam magnopere dominetur flauæ bilis humor. Hi quidem sunt morbi alterius generis, vt tertianæ, ardentes, & horum similes. Fiunt autẽ in autumno & proprij morbi, vt quartana & reliqua. Et quartanæ quidẽ, quoniã eo tempore redundet humor melancholicus, ex quo generantur. Præterea & erraticæ ob inæqualitatem temporis, & humorũ, & lienes ob excrementum melancholicum, cuius receptaculum est lien. Hic autem repletus transmittit ad iecur summam frigiditatem, & eius virtutem, quæ sanguinem facit, prosternit, vt non benè concoquat, cùm igitur fiat cruditas generatur aqua inter cutem. Postea rursus tabes ratione inæqualitatis, cùm inspiretur aër, nunc frigidus, nunc calidus. Aër autem frigidus sua frigiditate exacerbat tussim, & disrumpuntur vasa, & hac ratione tabes. Est stillicidia vrinæ, cum cacochymia feratur ad interiores partes, & acrimonia molestiã afferat ipsi vesicæ, cuius expultrix facultas excitetur ad excretiões. Leuitates autem intestinorum, ob imbecillitatem virtutis continentis, quæ est in ventriculo, &

intestinorum vlcerationes ex humoris acrimonia. Coxendicum autem dolores ob malum morem humoris, & ob frigiditatem, & anginæ, cũ bilis feratur ad musculos faucium sed hic morbus est alterius generis. Et anhelationes, hoc est respirandi difficultates, quoniam materia feratur ad vasa pulmonis, & obstruat ipsa. Ilei autẽ quoniam ob humoris crassitudinem obstruatur exitus excrementis, vel qoniam inflãmentur, morbi autem comiciales ob inæqualitatem, & furores, & melancholici affectus, quoniam redundet causa, sed furores quidem à flaua bile, melancholiæ autem ab atra, quorum humorum vtrunque licet inuenire in autumno.

Hyeme autem morbis laterales & pulmonis inflãmationes, grauedines, atque raucedines, tusses, dolores, pectoris, & laterum, atque lũborum, capitis dolores, vertigines, & apoplexiæ. 24.

Nunc autẽ de. Hyeme differit, superius enim trium temporum mentionem fecit. Hyeme igitur morbi laterales, & reliqua. Morbi laterales fiunt, & pulmonis passiones, & horum similes morbi, quoniam organa inseruiẽtia respirationi, & (vt simpliciter dicã) partes neruosæ à frigore ledantur & hac de causa fluxionem patiuntur

untur, grauedines, & raucedines & tusses. & vertigines, quoniam in hyeme abundet causa faciens. ipsos morbos, quæ est pituita frigida & humida. Cur autem Hip. tacuit multos vel nonnullos morbos, qui fiunt in autumno, & in hyeme fieri, fortasses quoniam voluit subintelligi aliquid eorum, quæ superius dicta sunt, etenim primæ partes hiemis communes sunt autumno.

In ætatibus autem talia contingunt, paruis & nuper natis puerulis, oris vlcerationes, quæ aphihæ vocantur, vomitus, tusses, vigilæ, pauores, vmbilici imflammationes, auriũ humiditates. 28. In progressu, cum iam dentire incipiunt gingiuarum prurigines febres, conuulsiones, alui profluuia & maximè quum caninos edunt, & præsertim ijs pueris, qui crassissimi sunt, & aluos duras habent. 25

Nunc Hip. transfert orationem à temporibus ad ætates. In ætatibus autem talia contingunt, & reliqua. Et aphthæ quidẽ ob molitiem organorum, quæ ferre non possunt qualitatẽ lactis, habet enim aliquid serosius, & morsu efficit vlcerationes in oris superficie, uomitus autẽ quoniã repente præter consuetudinẽ lac exugũt

& nimia copia grauatur ventriculus neq; concoquit, cùm igitur lac non concoquatur euomitur. Tusses autem ob humiditatem corporis, vigiliæ autem, quoniam aphthæ excruciant pueros & vomitus eos perturbant. Pauores autem scilicet post somnum, quoniam sæpenumero perturbantur in somnis tanquam sustinentes imaginationem. Hæc est autẽ affectio oris ipsius ventriculi. Vmbilici inflammationes, quoniam illa pars, in qua facta est incisio inflammetur. Aurium humiditates, quoniã in ipsis abundet humidum. Huc vsq; de prima ætate. In reliquis autem transit ad secundam ætatem. In progressu verò cùm iam dentire cœperint gingiuarum pugines, & reliqua, Prurigo autem fit cùm loci dolore. Prouenit autem ex diflatione causæ, febres autem ob gingiuarum inflãmationes, conuulsiones autem ob cruditatem, & quoniã neruosum genus in ea ætate facilè afficiatur. Alui autẽ profluuia, cùm non rectè concoquatur nutrimentum ab intemperie inflammationis, & maximè quam caninos edunt dentes, tũc enim à dentibus perforantur gingiuæ, & affligũtur. Hæc autem contingunt crassissimis puerorum, et aluos duras habẽtibus. plethorici enim sunt, et excrementis abundant.

Cùm

Cùm verò jam magis adoleuerint, tonſillæ & vertebræ, quæ in occipitio, ad interiora luxationes, crebri anhelitus, quos grę̨ci aſthmata vocant, calculi, lumbrici rotundi, aſcarides, verrucæ quas græci acrochordonas vocant, ſatyriæ, ſtrũmę, & alia tubercula, ſed præcipuæ antedicta. 26

De tertia ætate puerorum, qui iam adoleuerint, diſſerit, quæ quidem ætas media eſt inter illos qui iam dentes ediderunt, et inter eos, qui pubertati ſunt proximi, docentes eorũ affectiones, quæ quidem ſunt tonſillæ et reliqua, et tonſillæ quidem ſunt inflammationes partium attinentium ad iſthmum, quoniam his immineat caput humidum, quod facilè has partes fluxione afficiat. His igitur partibus abundantius pituita fit inflammatio, vertebræ quæ in occipitio luxationes ad interiora, quoniã cùm his partibus contrahũtur nerui, et ex neruis ligamenta, et ex his contendũtur vertebræ. Anhelitus autem, quoniam ſanguis fluit ad riuos et cauitates pulmonis, et anguſtum reddit ſpiritũ. Anhelitus autem ſunt crebræ reſpirationes, quæ contingunt currentibus. Calculi, quoniam ob edacitatem humores crudi concernantur, lumbrici autem rotũdi et aſcarides ob materiæ putre-

factionem. Calidi enim ſunt, & ex edacitate abundantes excrementis. Aſcarides autem ſunt tenues lumbrici. Verrucæ autem & ſtummæ, & aliæ puſtulæ, quoniam hæc ætas ſæcunda eſt malis humoribus qui quidem, cùm facultas expultrix ſit robuſta, trahũtur ab illa ad ſuperficiem, & hoc modo fiunt hi affectus. Vocat autem ipſos phymata ducta metaphora ab ijs, quæ enaſcuntur è terra, quoniam cito generantur, & augentur, & ſuperantur.

Grandioribus autem iam accedentibus ad pubertatem plurima ex his, & febres diuturnæ magis, & ex naribus profluuia ſanguinis. 27

Hoc loco ſermonem habet de quarta ætate, hoc eſt de pubertate. Fiunt autem exiſtentibus in hac ætate & proximis plurima ex his, hoc eſt ſuperiorem ætatum, quæ ſunt lumbrici rotundi & calculi, quoniam & eadem materia hoc tempore ſubiacet, præterea & febres lõgæ, quoniam materia craſſa ſubijciatur, & facultates cũ non ſint robuſtæ, non poßint reſiſtere morbi diuturnitati. Sanguinis autem ex narribus profluuiũ in eiusmodi ætatibus affigit, quoniam eo tempore talis humor incipit redundare. Cur autem tũc uberior ſit, quam in ſuperioribus ætatibus, facilè

facilè est explicare. Nam non consumitur tantum sanguinis in augenda mole corporis in hac ætate. Quantum in illis, quæ superius commemoratæ sunt. Minus enim incrementi fit in hac ætate quam in illis.

Plurimæ autem passiones puerulis iudicantur, nõnullæ quidem in quadraginta diebus, nonnullæ in septem mensibus, nonnullæ verò in annis septem, quædam verò iam ad pubem accendentibus. Quæ verò permãserint, nec in pubertate finierint puerulis, aut fœminis cùm menstrua erumpunt consenescere cõsueuerunt. 28

Puerorum nomine superius dictas ætates complectitur, horum igitur plurimas passiones & diuturnas inquit Hip. has quidem quadraginta diebus iudicari, & reliqua. Sciendum autem est iudicationes morborum à primo die vsque ad vigesimum per quaternarium numerari, aliquando quidem per interuallum, aliquando autem per continuationem. A vigesimo autem die vsque ad quadragesimum per septimanæ rationem eadem ratione, quicunque autem numerum hunc excedunt secundum septimanæ habere iudicationem non amplius septem dierum, sed mensium, postea annorum. In

quadraginta igitur diebus iudicantur, hoc est soluuntur, quoniam quadragesimus dies decretorius est longorum morborum. Vltimus autem terminus, acutorum, qui sunt ex decidentia. Si autem hunc diem excesserint, in septem mensibus, vel septem annis, vel etiam vsq; ad pubertatem peruenientes, soluuntur: quoniam tunc fit magna mutatio caliditatis & ætatis, quæ caliditas efficit fusionem, & abolitionem causæ facientis morbum. In mulieribus autē per menstruorum eruptiones. Sciendum autem est mutationem omnem ætatis, mutationem quoque & conuersionem corporis efficere, quæ quidem mutatio in nonnullis ætatibus est insensibilis, in pubertate autem manifesta. Quæ verò permanserint, nec in pubertatem finierint in puerilis. In mulieribus autem, cum menstrua eruperint, consenescere consueuerūt, & meritò, quod enim natura non potuit facere, nec liberare ipsos ab affectionibus, multò minus ars faciet etiam si remedijs vtatur.

Iuuenibus autē sanguinis spuitiones, tabes, febres acutæ, morbus comitialis, & alij: sed præcipuæ antedicti. 29

Adolescentum ætatem relinquens, vt quæ possit eiusmodi morbis occupari, cùm media

sit

ſit inter pubertatem & conſiſtentem ætatem, de conſiſtentibus diſierit. Iuuenibus autem ſanguinis ſputiones, & ob ruptionem, vaſa enim in ipſis diſrumpuntur, & quoniam ſuperioris ætatis retinet temperaturam: adhuc enim habent & ipſi copioſum ſanguinem, qui ob nimiam copiam erumpit: præterea eroſione flauæ bilis redundantis in ipſis, vel ob eorum ſtudia. Tabes autem ob ſanguinis ſputionem. Febres acutæ ob putrefactionem redundantis in ipſis bilis. Epilepſiam autem non ob tẽperaturam ætatis, ſed ob erratum quod committitur in ratione victus, vel ob bilem. Fit autem & epilepſia ex flaua bile quemadmodum dictum eſt in libro de arte cognoſcendi, cùm mordeatur os ventriculi, & vaſa perturbẽtur vna cùm ipſorum principio. Generantur autem in ipſis etiam alij morbi, hoc eſt quicunque proueniunt ex flaua bile, vt morbi laterales, phrenitides, & maximè ij, qui dicti ſunt, quia affectiones, quas ipſe enumerauit, videlicet ſanguinis ſputiones tabes & reliqua.

Vltra hanc ætatem eſthma, hoc eſt creber anhelitus, morbi Iacerales pulmonis inflammationes, lethargi, phrenitides, ar dores, diuturna profluuia, cholcræ, diffi-

cultates intestinorum, lenitates intestinorum, hæmorrhoides. 30

Cùm Hip. de consistenti ætate disseruisset, nunc peruenit ad declinantem, docens in hac generari morbos laterales, pulmonis inflammationes, & meritò similis .n. est hæc ætas autumno, vt .n. in illo magis redundat humor melancholicus. Minus autem pituitosus, conseruatur autem & in his humor biliosus, qui in consistentibus redundat. Fiunt igitur morbi in hac ætate (inquit Hip. ob flauam quidem bilem, ardentes febres, choleræ, morbi laterales, phrenitides, ob humorem autem melancholicum & quartanæ. Verùm ob pituitam pulmonis inflammationes, alui profluuia, asthmata, & reliqua. Hæ quidem affectiones quomodo generẽtur, in superioribus dictum est. Restãt humorrhoides, fit autem hæmorrhois cum materia ad inferiora feratur, & aperiat venas, quæ sunt circa sedem, quæ quidem declinantibus cõducit. Sciendum autem est consistẽtem ætatem circunscribi annis trigintaquinque declinantem autem, annis trigintanouem.

Senibus spirandi difficultates, distillationes cũ tussi, vrinæ stillicidia, vrinæ difficultates, articulorum dolores, renum passiones

passiones, vertigines, apoplexiæ, mali habitus, pruritus totius corporis, vigiliæ, alui, oculorum, & narium humiditates, visus obtusus. auditus graues. 31

De vltima ætate sermo est, quæ est seniorum. in hac autem (inquit Hip.) generantur morbi, difficultates spirandi, distillationes cum tussi & reliqua. Difficultas spirandi est, quoniam humor pituitosus redundans in ipsis cõfluit ad pectus, & quoniam partes sunt imbecilles. Distillationes autem cum tussi, hoc est diuturne, cùm enim dixit (cum tussi) hoc est diuturnæ, innuit causam: præterea & vrinæ stillicidia, & difficultates vrinæ ob imbecillitatem virtutis continentis, quæ est in vesica, & ob pituitatem obstruentem meatũ. Præterea & dolores articulorum, quoniam ægre moueantur partes neruosæ, quæ sepenumero refrigerantur, & nephritides, quod manifestat cùm dixit, vel renum dolores, uel calculi. Fiunt autẽ hi quidẽ, quoniam ab humore crasso renes obstruantur, calculi autem, quoniam humor sit valdè crassus, & crudus. Fiunt autẽ & vertigines, hoc est motus præter ordinẽ circa caput ob spiritũ, q qdẽ vel in cerebro generatur, uel in uẽtriculo & illic circũuoluitur. Preterea & apoplexiæ, impletur cerebrũ pituitosis

excrementis, malus autem habitus retione nutrimenti, quod per totum corpus delatum non concòquitur ob imbecillitatem virtutis. Malus autem habitus est, cùm corpus quodam modo non nutritur, quapropter & rugas contrahunt, & prauum colorem habent. Rursus autē & pruritus totius corporis, quoniam corumpatur pituita, & salsior feratur ad superficiē corporis, eadem de causa psoræ, & lepræ & alphi, vigiliæ autem in ipsis sunt, & propter sollicitudines, & propter corporis siccitatem. Ventis & oculorum, & aurium humiditates, hæc quidem ob cruditatem, hæc autem, quoniā non fiat multa distributio. Hæc autem ob superfluitates cerebri. Visus obtusus, auditus graues ob debilitatem sensitiuæ virtutis, glaucedines autem: (quæ quidem est species suffusionis(ob imbecillitatem, quæ eſt in oculis.

PHI-

PHILOTHEI COMMENTARIA IN QVARTVM APHORISMORUM Hippocratis, LVDOVICO CORADO interprete.

Vterò gerentes medicandæ ſunt, ſi materia turget, quarto menſæ, & vſque ad ſeptimum, ſed has minus, iuniora autem & ſeniora vereri oportet. 1

Hoc loco tractat de purgatione vtero gerentium, & docet, quando eas oporteat purgare, vtero (inquit) gerentes medicandæ ſunt. Medicari eſt purgare, turgere uerò moueri. Si igitur materia turget oportet purgare, ne quodã modo materia confluens ab ignobilioribus partibus ad nobiliores magnum incommodum pariat. Minus autem, hoc eſt non ad proportionem materiæ ob imbecillitatẽ, quæ prouenit ab vteri onere, ne quis autem temere vtatur purgatione, appoſuit, quartum mẽſem, quoniam eo tempore fœtus exquiſitæ alligetur matrici, vt etiam vehementiores motus ſuſtinere poſſit mulier vtero gerens ſine læſione embryonis. In primis quidem & in vltimis men-

sibus nõ oportet purgare(vt inquit Hip.) iuniora autem & seniora vereri oportet, in primis quidẽ mensibus, ꝙ infirma sint vincula, & nõdum firmiter alligatus sit fœtus. In vltimis autem, ob imbecillitatẽ facultatũ, & grauitatem eius ꝙ in vtero geritur. Sciendum est autẽ Hip. vocare eas iuniores à primo mense vsq; ad quartum, medias autem à quarto usq; ad septimum: seniores autem à septimo vsq; ad nonum.

In medicationibus talia à corpore educere, qualia & sponte prodeuntia vtile. Quæ verò contrario modo prodeunt, cohibere oportet. 2

Cùm docuisset tempus purgationis in vtero gerentibus, nunc etiã docet, qualis humor purgãdus sit. In medicationibus (inquit) talia educere, & reliqua natura, quum erit robusta, & dominabitur, euacuabit humorem peccantem, si autem subest dispositio præter naturam, non omnino peccans humor euacuatur. Quamobrẽ, illic quidem facilè ferunt, hic autem non facilè, reliquum est igitur vt ea quæ excernatur dominante natura, & vtilia sint. & spontina vocentur, vtilia quædam, quoniam euacuatur id, ꝙ superfluum est, spontina autem, quoniam excernuntur sine opera medici, Quæcunque autem

præter naturam ipſam excernuntur, reliquæ deſiderantur.

Si qualia oportet purgari purgentur, confert & leuiter ferunt. 3

Ordine quodam appoſitus eſt hic Aphor. in proximo enim docebat euacuationē fieri, uel naturaliter, vel artificioſe, vel violentia ſymptomatis. Cùm enim diceret (in medicationibus) artificioſam oſtendit euacuationem. Cùm autē (ſponte) naturalem. Cùm autem contrario modo, eam quæ ſit violentia ſymptomatis. Hoc loco demonſtrat ſignum harum euacuationem, & harum quidem facilem tolerantiam, illarum autem difficilem.

Medicari æſtate ſuperiores magis, hyeme verò inferiores. 4

Superiores vētres manifeſtum eſt æſtate purgari oportere, quoniam in æſtate generetur bilis, q̄ quidē vt tenuis & leuis fertur ad ſuperiora. Hac igitur de cauſa ſuperius quoniā ſuperior eſt bilis, hyeme autem inferiores, quoniā eo tempore redundet pituita, q̄ quidem cùm ſit grauis, & ad inferiores partes vergāt, ideò inferiores purgationes faciendæ ſunt, educendus eſt enim quilibet humor per conuenientia loca. Sciendū autem eſt Hippoc. appellare ſuperiores ventres

ſtomachum & ſuperiorem partem ventriculi, inferiores autem inferiorem partem ventriculi & inteſtina. Si quis autem roget, an in æſtate aliquando vtamur ijs, quæ aluum ſubducũt. Hyeme verò ijs quæ ſuperiores ventres, reſpondemus hoc fieri, ſed rarius. Illud verò frequentius, in æſtate quidem potius vtimur ijs quæ vomitum prouocant, minus verò his, quæ aluum ſubducũt, in hyeme autem contrario modo.

Sub cane & ante canem difficiles ſunt medicationes. 5

Aliud eſt ante canem, & aliud ſub cane, ante canem quidem dicuntur viginti dies ante ortum canis. Oritur autem canis decimonono Iulij. Iis igitur temporibus (inquit) difficiles ſunt medicationes, hoc eſt ægrè tollerãtur. Nam eo tempore imbecilla eſt virtus ob magnos calores, ideò timendum eſt, ne exoluatur purgatione. Præterea etiam, quoniam calor continentis incenditur, & febricitant multi. Præterea & bibitum medicamentum, calidum eſt & acris materia, timendum igitur, ne tuta non ſit purgatio, cùm ingens ſit calor, & magna intemperie corpus laboret. Præterea quoniam inuicem pugnant medicamentum, & aëris conſtitutio, hæc enim ad ſuperficiem trahit materiam, illud

autem

autem ad interiora reuocat, quamobrem timẽdum est, ne quodam modo pugnantibus natura dilaceretur.

Graciles & facilè vomentes, purgare superius, cauentes hyemem. 6

Nunc ex habitu corporis sumit indicationẽ naturalis præparationis, & admonet medicos, ut superius purgent graciles & facilè vomentes, quoniam eiusmodi habitus sunt magna ex parte calidi & sicci ob humorem biliosum in ipsis redundantem. Superius igitur purgationẽ iubet fieri, nisi hyems sit: tunc enim ad inferiora descendunt materiæ,

Vomentes varò dificulter, & mediocriter carnosos per inferiora, cauentes ætatem. 7

Tabidos verò cauentes ad superiora purgationes. 8

Si enim est mediocriter carnosus, & difficulter vomat, non tamen exquisitè, in hoc redundat humor melancholicus & pituitosus, & ideò inferius vacuare oportet. Proposito autem nobis exquisite carnoso, si hic hoc modo sit dispositus non indiget purgatione, cùm sit in æqua humorum proportione. Hoc autem (tabidos cauẽtes) ad superiorem Aphorismum refertur, illic

enim dicabat, graciles & facilè vomentes superius purgare. Hic autem apposuit decreti gratia (tabidos cauentes) ob imbecillitatem organorum, quæ inseruiunt respirationi, si quis autem in hoc Apho. dubitet, cur Hipp non addidit, difficulter autem vomẽtes, & pingues, sed mediocriter carnosos. Dicimus Hipp. reliquisse hoc tanquam superius dictum. Hoc enim inferius purgare, quoniam in isips redũdat humor pituitosus.

Melancholichos autem plenius per inferiora eadem ratione contraria opponentes. 9

Plenius vehementius significat. Vehementius igitur iubet melancholicos inferius purgari, quoniã in ipsis redundans humor crassus & terrestris ad interiora vergat, ex particularibus autem in vniuersalia trãsfert orationem, cùm inquit eadem ratione contraria opponentes, hoc est si superius est materia: superius oportet euacuare, si inferius, inferius, & rursus si leuis est materia ad superiora educenda est, si autẽ grauis, ad inferiora.

Medicari in valde acutis si materia turget eadẽ die: tardare enim in talibus malum est. 10

Valdè

Valdè acutos nominat peracutos, quorum vltimum tempus non vltra quartam diem extenditur, si igitur in his (inquit) materia turget, hoc est incitatur & mouetur, tanquam huc & illuc circum errans, eadem die purgatio facienda est, hoc est statim in principio, & non est expectandus secundus aut tertius dies, ne maxima caliditas febris præueniant in exoluenda virtute, & ne materia in principalem partem declinet, & humores, qui sunt per corpus sparsi.

Quibus tormina, & circa vmbilicum dolores, & lumborum dolor, qui neque à medicamento neque aliter soluuntur, in aquam intercutem siccam firmãtur. 11

Hic Aphorismus tradit rationem cognoscendi symptomata quæ adsunt, & prædicẽdi ea quæ futura sunt. Si (inquit) circa vmbilicum & intestina, tormen & dolor circa lumbum est, non soluitur autem purgatione, vel aliter, hoc est alijs remedijs: cognosce habitualem quãdam intemperiem esse in illis partibus, quæ longo tẽpore perseuerans siccam aquam intercutem efficit, quam nonnulli tympaniam vocant. Hanc intemperiem ex qua aqua intercus fit, generat refrigeratio magna, ex qua oriuntur crassissimi spiritus. Sciendum est autem duplici de causa

fieri aquam intercutem, vel precipuè affecto iecinere, vel per consensum, hoc igitur loco sermo est de ea, quæ fit per consensum.

Quorum alui intestinorum lauitate laborant, hiberno tempore supra purgari, malum. 12

Lienteria est velox exitus ciborum, qui oblati sunt cum nulla ex parte mustati excernantur. Fit autem vel ob imbecillitatem continentis facultatis, vel ob ex vlcerationem occupantem summas partes ventriculi, vel ob pituitam frigidam in intestinis impactam. De secunda igitur lienteria sermo est Hipp. prouenit autem ab humore acri & tenui. Hæc igitur superioris purgationis eget, sed non in hyeme, tunc enim pituitosus humor redundat. Nomen quidem lienteriæ quamuis ex intestinis assumitur, tamen nō solum intestinorum est affectio, verùm etiam ipsius ventriculi.

Ad Helleboros, qui non facile supra purgantur, eorum corpora ante potionē pluri cibo, atq; quiete humectāda sunt. 13

Hoc loco tractat de purgatione. Videtur autem nomen Hellebori aliquādo communiter in omni purgatione intelligi, aliquando autē proprie, & communiter quidem, vt illud (Helleborus

rius periculosius est his qui sanas carnes habent, proprie autem, vt hic. De Helleboro autem proprie dicto, hoc est de planta sermo est Hip. hic autem duplex est, alius enim albus, alius autem niger. Vterq; purgat humores crassos viscosos, & pituitosos. Verum albus quidem per superiora. Niger verò per inferiora. Hoc igitur loco de albo dicit, vt patet ex eo. His qui non facilè supra purgantur, hoc est non facilè vomentibus, ante potionem humectare corpus, & reliqua, ad hoc vt humores fiant facilè fluxiles humectatione eorum, quæ accomodata sunt. Hoc autem fit humectante nutrimento, & ex hoc fit facillima purgatio ijs, qui non facilè purgãtur. Hoc enim (multo nutrimento) non in quantitate, sed in qualitate intelligendum est, quoniam Helleborus vi agendi pollet, & autor est conuulsionum, & alia infert difficilia. Si autem prius humectatis sunt nerui, & ligamenta, & alie partes humido nutrimento, & quiescant, non facilè in conuulsionem incident, & in alia difficilia debemus autem cognoscere ante potionem Hellebori oportere prius humectari & interim quiecere illum qui diebus, quos dicet sumpturus est.

Cum biberit quis helleborum, ad mo-

tiones quidem corporum ducere magis, ad somnos verò, et quietem minus, indicat autem nauigatio turbari motione corpus. 14.

Superior Aphoris. docuit nos qua ratione præparandi sint ij, qui sumpturi sunt Helleborum. Hic autem docet quid nobis faciendum sit epoto Helleboro quum (inquit) quis biberit Helleborum, ad motus quidem magis ducere illum qui purgantur: motus enim fert ad iecur & ad venas, & conuertitur ad cerebrum & ad alias partes, & sic trahit humorem, præterea quoniã motus turbat corpora vt ostendit nauigatio, vsq; adeo vt etiam homines cogantur vomere, ideò motus auget vim agendi quæ est in medicamento, quod vomitum excitat, quoniam motus fusionem fecit humoris, & tunc humores fiunt facilè fluxiles. Rursus addit ad somnos autem & immobilitatem minus ducere eum qui purgatur, quoniam in somnis & in immobilitate magis operantur facultates, & concoquũt purgans medicamentum.

Cũ volueris magis ducere Helleborũ, moue corpus: cum vero sistere, somnum facito, & non moueto. 15.

Hoc loco docet nos, vt si velimus post epotũ Helle-

Helleborum fieri purgationem, corpus moueamus, causa autem superius allata est. Si autem velimus comprimere euacuationem, somnum faciamus, & non moueamus. Somnus enim facit vt quiescant facultates, hoc est naturalis & vitalis, quibus confirmatis potest concoqui purgans medicamentum epotum, vna cum humoribus, quibus corpus laborat. Est autem sermo conueniens omnibus medicamentis.

Carnes sanas habentibus. Helleborus periculosus, conuulsiones, enim facit. 16.

Non nugatur Hip.(vt quidam dicunt, in superioribus enim cùm doceret nos non esse tutum medicari corpora sana, de vnoquoque medicamento intelligi voluit. Hic autem de Helleboro proprie dicto sermonem habet, quẽ ostendit periculosum esse sanas carnes habentibus. Nam ob vehementem vim actionis conuulsiones facit, cùm enim non inueniat in corpore superfluitates, humiditatẽ consumit, & ideo contingit fieri conuulsionem.

Si quis febrem non habens abstineat à cibo, & cordis morsum seu vertiginem patitur, & oris amaritudinem sentit, purgatione indigere per superiora sinificat.

Superius dicebat faciendas esse purgationes,

quo natura vergit per loca conuenientia, nunc potuiſſet aliquis dubitare, qua ratiõe cognoſcere poſsit, quo natura uergat, ideò ſignum affert. Et primum quidem ſuperioris purgationis, ſi quis (inquit) febrem non habet, & non appetit cibum. Habeat autem dolorem in ore ventriculi, & eius os amaritudinem concipiat, præterea vertiginem patiatur, cognoſce bilem in ſtomacho redundare, & hac de cauſa ſuperius purgare oportet. Sciẽdum autem eſt bilem proſternare facultatẽ appetendi, & facere, vt à cibo abſtineat ægrotus: cùm autem ſtomachum mordeat, cardiacam paſsionem generat. Cùm autẽ ſuperius feratur per membranam amplectentem ſtomachum & pharinga, facit oris amaritudinẽ, aſcendens autem ad cerebrum, & obtundẽs ſpiritum animalem, vertiginem facit.

Supra ſeptũ tranſuerſum dolores purgatione indigere per ſuperiora ſignificãt, quicunque vero inferiora moleſtant, per inferiora. 18

Quicunque dolores ſupra ſeptem tranſuerſum purgatione indigent, ſuperius oportet purgare. Quicunque verò inferius, per inferiora, nam facienda eſt euocatio ſecũdum inclinationem materiæ vel humorum peccantium, & ſu-

periores

periores quidem per vomitum prouocantia, inferiores uerò per ea quæ ventrem ſubducunt.

Qui in medicamentis purgati non ſitiunt, non quieſcant prius quã ſitiant. 19.

Secundum differentes modos generatur ſitis in his, qui purgantur, vel enim ob calidam vẽtriculi temperaturã mouentur ad ſitim, quandoque ante euacuationem, quandoq; autem paulo poſt euacuationem, vel ob qualitatem medicamenti acrioris & calidioris vt Euphorbium, vel ob formam humorum qui euacuãtur. Nam ſi biliosi ſunt, confluentes ad ventriculum, cùm ſint calidi, ſitim faciunt. Fit autem & ſitis ratione euacuationis eorum, quæ ſuperflua ſunt, de qua ſermo eſt Hip. quam etiã aſsignat vt terminum euacuationis. Si enim (inquit) non ſitiunt, dum purgantur, non quieſcunt. Nam ſitis, quæ generatur in potionibus medicamentorum, indicat indigentiam humiditatis, & dominatum ſiccitatis, Si autem nulla ſit ſitis, oſtẽditur humores non eſſe perfectè euacuantos.

Non febricitantibus ſi tormina acciderint & genuum grauitas, & lumborum dolor, purgari inferius oportere ſignificatur. 20.

Continuus eſt hic Aphoriſmus illi, in quo

docebat si quis abstineat à cibo, & reliqua, nūc docet, si nō febricitantibus accidunt tormina, & genuum grauitas, & dolores circa lumbos inferius oportere purgari, cum materia pituitosa existens vergat ad inferiora.

Deiectiones nigræ, qualis est sanguis niger sponte venientes, siue cum febre, siue sine febre, pessimę. Et quanto colores magis praui fuerunt plures, peius, cum medicamento vero melius, & quanto colores plures non praui. 21

Hoc loco Agit Hip. de spontinis euacuationibus, & de artificiosis, sed spontina euacuatio duplex, hæc quidem natura fit, illa autem violentia symptomatis. Hoc igitur loco agit de ea, quæ fit violentia symptomatis, deiectiones (inquit) nigræ, qualis est sanguis, hoc est qualis ex apertione uasorum ad intestina delatus sanguis concretus denigratus, sponte venientes vel cū febre vel sine febre, praue. Nam ambo viscera sunt affecta, hoc est lien & iecur, & lien quidem per se: iecur autem ob lienem. Pars enim feculenta sanguinis quæ est humor melancholicus, quā non potest ad se ipsum trahere. Lien manet in iecinore, & ex eo debilitatur iecur, vt non possit cōtinere & concoquere ea quæ superflua sunt.

Pro-

Propria enim tyrannidæ exeunt ea, quæ vocantur nigræ. Hæ enim deiectiones, vt ſanguis niger, deiectæ, prauæ ſunt, cum medicamento autem meliores. Abſoluuntur enim à corpore irritante medicamento, & non quod natura ſit euicta. Similiter autem & ſi ſponte plures colores praui ſponte euacuantur, magis eſt prauum. Cùm medicamento autem melius, & ſpõte quidem malum eſt, quoniam euacuantur ratione ſymptomatis, cum natura vincatur, & vehemens paſſio vel potius malitia viſcerum indicatur. Cum medicamento autem melius. Nam natura liberata eſt à cacochymia, quæ illam perturbabat. Si quis autem dubitet, qua ratione intelligi poſſit Hip. ſermonẽ habere de euacuatione ea, quæ ſit ratione ſymptomatis, dicimus illud verbum venientes, hoc indicare, diuturnitatem enim temporis innuit. Hæc autem quæ ſit lege natura breui tempore corpus à prauis humoribus liberat.

Morbis quibuſlibet incipientibus, ſi atra bilis vel ſupra vel infra exierit, lætale.

Hic Apho. affert exemplum proximi Aphor. ſi quis enim dubitaret quo tempore praua ſint deiectiones, quæ excernuntur, vt ſanguis niger, & alia praua, nunc docet ea eſſe, quæ ex-

cernuntur morbis incipientibus. Habet igitur ſermonẽ de vno ex ijs coloribus, qui parui ſunt, hoc eſt de atra bile. Atra bilis (inquit) in principijs morborum vel ſupra, vel infra exiens ſignũ eſt lætale. Nam indicat naturam omnino male ſe habere. Habet enim hoc in more natura, vt prius concoquat ea quæ ſunt ſuperflua, & tunc aggrediatur euacuationem eorum: quamobrem ſi in principio euacuantur, non euacuantur lege naturæ, ſed propria eorum tyrannide. Præterea quoniam atra bilis vim habet corrodendi. Generatur autem vel ex humore melancholico putrefacto, vel ex flaua bile ſuperaduſta. Ipſa igitur ſi ad inferiora deferatur per inteſtina corrodit ea & vlcerando gignit inteſtinorum difficultates. Si autem tendat ad ſuperiora, corrodit, & eradit, & vlcerat os ventriculi, & in cõſenſum trahit afficiẽdo cerebrum & alias partes. His igitur de cauſis ſignum eſt lætale. Sciendum autem eſt deiectiones, ut ſanguinem nigrũ ab atra bile ſic differre, quod atra bilis continet in ſe quiddam acre & corroſiuum & acidum & ſplendidum. Hæ autem vt ſanguis niger, nihil habent eiuſmodi, ſed ſunt vt quædam materia ſanguinis, vel ſex conſiſtens in craſſimis vinis.

Quibuſcunq; ex morbis acutis, aut diuturnis

turnis

turnis, vel ex vulneribus, siue quouis alio modo extenuatis nigra bilis, siue vti sanguis niger desubter exierit, postridie moriuntur. 23

Si enim in principio morborum, in quo virtus est robusta, atra bilis euacuata sit, uel ut sangis niger: mortẽ indicat, multò magis in acutis morbis, & in valdè diuturnis, & in habẽtibus maxima uulnera, & in ossibus extenuatis, si haec apparuerint, postridie moriuntur ægroti. Natura enim in eiusmodi hominibus valde est imbecilla, vt non possit concoquere, neq; excernere ea, quæ sunt adeò praua.

Difficultas intestinorum si ab atra bile inceperit lætalis est. 24.

Si enim in terrã affusa atra bilis facit ipsam ebullire ob acrimoniã & tenuitatem, qualis est in aceto, multo magis pernitiem afferet in corpore, ꝙ est humidum, & facilè sentit ea q̃ sunt molesta. Quamobrem ob corrosionem atræ bilis, lætalis est difficultas intestinorum.

Sanguis quidem supra qualiscunq; fuerit, malus, infra autem, bonus. 25.

Hoc loco etiã agit de euacuatione, ea quæ fit violẽtia symptomatis. Sãguis inqt qualiscunq; fuerit, hoc ẽ siue spumosus, siue flauus, siue ruber

siue niger, si superius per os euacuetur, malum est: nam superiores partes inferioribus nobiliores sunt, & ipse sanguis, qui supra fertur, vel egreditur ob apertionem vasorum, uel ob corrosionem, vel obruptionem. Vnum quodque eorũ malum est. Inferioris autem bonum est, ut sunt nigræ deiectiones, hoc est enim melius ignobilio res enim sunt inferiores partes superioribus. Præterea bona est nigra deiectio, nõ simpliciter humor melancholicus, sed euacuatio, quæ fit per hæmorrhoides sanat enim affectus melancholicos. Cùm enim natura hominis copiosum humo rem melancholicum collegerit & is euacuetur ꝑ hæmorrhoides, hoc bonũ est melius, neq; enim ipsa euacuatio per se proprie bona est propter exuberantiam, aqua enim interces sæpenumero hac efficitur ratione.

A difficultate inteſtinorum habito, si veluti carunculæ exeant, lætale eſt. 26

Superius habebat sermonẽ Hip. de incipiente intestinorum difficultate, cùm diceret difficultas intestinorum, si ab atrabile incipit, lætalis est, cuius étiam signum afferebat, deiectiones vt sanguis niger, in principio, præterea in posterioribus, deiectiones similes ramentis inferius ferri. Hoc autem loco agit de ea intestinorum

rum difficultate, quæ obſoluta eſt cuius ſignum affert excerni tanquam carnes, quod quidem lætale eſt: quoniam non poſsit eiuſmodi caro vlcerata ad cicatricem peruenire, cum ipſa ſubſtãtia inteſtinorum ſit affecta.

Quibus in febribus ſanguinis fluxit multitudo, quacunque ex parte, cum reficiuntur alui his humectuntur. 27

Hoc loco inquit, ſi morbũ iudicatio fiat. His cum reficiuntur alui humectantur. Cùm enim intendatur euacuatio ſanguinis vel per naturalia receptacula, hoc eſt per narres, vel per hæmorrhoides, vel per menſtrua imbecillum redditur calidum innatũ, & ideò non concoquunt concotrices facultates. In refectione igitur cum infirmæ ſint facultates concotrices ventriculi & iecinoris, non cõcoquitur nutrimentum & cùm non cõcoquatur fertur per inteſtina, hinc fiunt humidæ deiectiones.

Quibus bilioſæ deiectiones, ſuperueniente ſurditate, ceſſant. Et quibus ſurditas, ſuperuenientibus bilioſis deiectionibus, ceſſat. 28

Surditatem dicit non ſtabilem, ſed ea quæ fit ex diſtributione flauæ bilis, quæ fertur ad cerebrum. Quibus (inquit) deiectiones bilioſæ, &

reliqua. Nam materia biliosa, quæ facit biliosas dectiones, transfertur ab inferioribus ad superiora, & surditatem, cùm occupauerit & obstruxerit auditorios meatus, ideò biliosæ deiectiones cessant. Rursus quibus surditas, superuenientibus biliosis deiectionibus cessat surditas. Materia enim tendit à superioribus ad inferiora, ratione igitur translationis biliosarum deiectionum cessat surditas, & surditas facit vt cessent biliosæ deiectiones, quæ præcesserũt.

Quibus in febribus sexto die rigores fiunt, difficile iudicium sequitur. 29

Rigor est vniuersalis refrigeratio totius corporis, quæ fit cum concußione musculorum, & concußio fit ob morsum musculorum, cum membra mordeantur. Refrigeratio autem, cùm calidum innatum in profundas partes corporis recurrat. Est igitur rigor signum iudicatorium absolutionis ipsius febris, vt in illo Aphor. dictum est. Ab ardenti febre habito si rigor superueniat, solutionem iudicat, sed cum concoctione & bona die fiat. Si enim nõ ita se habeat, mala est indicatio: difficilis ergo iudicij, hoc est difficilis solutionis sunt febres, in quibus sexto die fiunt rigores: cùm dies non sit iudicatorius. Consueuit enim ipse dies sextus malum afferre

iudicium, ut enim dictum est. Sextus dies similis est tyranno, septimus autem regi.

Quibuscunque accessiones fiunt quacunq; hora febris demiserit, si eadem cras occupauerit, iudicium habent difficile. 30

Hic Aphorismus tradit rationem cognoscendi morbos qui difficilè habẽt iudicium, hæc est autem eius sententia. Si accessio ea hora, qua febris dimiserit ægrotãtẽ. Rursus cras eadem illa hora occupauerit, qua pridie dimisit, difficilis iudicij est, hoc est protrahitur morbus. Nam firmata est causa accessionum. Si enim esset inconstans, non seruaret ordinem periodi.

Lassitudinem habentibus in febribus in articulos, & circa maxillas potissimum abscessus fiunt. 31.

Lassitudo duplex, hæc quidem à motu manifesto, illa autem spontina. Si quis igitur apertè ab exteriori motu lassitudinem habeãt in principio febris, in articulos & circa maxillas abscessus fiunt, in articulis quidem, quoniã latum habent spatium, & calefacti vi caliditatis attrahunt materiam. Circa maxillas autem, si contingat materiam esse tenuiorem. Hæc enim ad cerebrũ delata circa maxillas abscessum facit, cùm ipsæ sint valdè imbecillæ, & non possint

ad alias partes eiusmodi humorem expellere, in spontinis autem laßitudinibus, hoc idem fit in febribus eadem de causa, & maximè quando spontina laßitudo à multitudine prouenit, quamobrem de ambabus laßitudinibus sermo est Hip.

Quibuscunque resurgentibus ex morbis, si quid laborauerit, hic fiunt abscessus. 32.

Hæc est Hip sententia. Resurgentes ex morbis cum perfectè non sint iudicati; sed habentes superfluitates quæ relictæ sint, si qua in parte dolorem sentiet, illic decũbet affectus, illic autem, hoc est in articulis & circa maxillas. Dolor enim adiuuat fluxiones, ob causam superius dictam. Labor autem intelligendus est vel pro vehementi motu, vel pro læsione.

Sed & si ante morbum aliqua parte doluerint, hic dolor firmatur. 33

Duo superiores Aphorismi interpretati sunt, quorum primus, cuius initium (laßitudinem habentibus in febribus,) de laßitudinibus quæ in febribus accidunt, agebat, alter autem, de ijs quæ in refectionibus, hic autem de laßitudinibus, quas morbus subsecutus est, sed & si (inquit) antea aliqua parte doluerit, hoc est, si

etiam

etiam ante morbum doluerint articuli, illic fit abscessus, vel spes est per abcessum fieri iudiciũ. Illic enim firmabitur ob crassitudinẽ materiæ.

Si à febre habito tumore non existente in faucibus, strangulatio repẽte superuenerit, lætale. 34

Hic Aphorismus attinet ad signa, & de angina tractat, si (inquit) à febre habito tumore non existente, & reliqua, quoniam non ápparet sensibilis affectio in collo. Fit autem strangulatio hoc modo inflammatione laborãtibus musculis interioribus, qui sunt in extrema parte asperæ arteriæ, & ideò obstructo exitu & ingressu aëris, hac de causa est lætale, præterea quoniam subest febris, cuius causa interiores partes feruentes eo tempore indigẽt refrigeratione exterioris aëris. Hoc autẽ fieri non potest ob strangulationem, & ideò lætale est.

Si à febre habito collum peruertitur, & vix potest deuorare, sine vllo tumore, lætale est. 35

Collum peruertitur aliquando quidem in interiora & in profundam partem, & uocatur λόρδωσις *aliquãdo autem ad exteriora, & vocatur* κύρτωσις*, quandoque verò in dextram partem, & appellatur* σκολίωσις*. Prouenit au-*

morbum iudicant, quæ autem in ipsis non apparent longitudinem morbi, & laborem significant, quod autem de his dicat Hip. quæ ratione symptomatis noceant, patet cùm dicat. Sudores tertio & quinto die apparentes bonos esse, morbi enim acuti, qui cum sudore iudicantur, imparibus diebus magis iudiciũ habent. Præterea quoniam acuti morbi, cum sudore iudicantur. Chronici autem non habent hoc natura, vt per sudores soluantur, sed per concoctionem vel per abscessum. Respondendum est autem illis, qui rogant, cur Hip. nullam mẽtionem fecerit febriũ synocharũ, cùm etiã illæ acutæ sint, & in quarta iudicentur. Synochæ enim febres per sanguinis fluxum iudicantur, non per sudores, hic autem sermo est Hip. de sudoribus, & ideò nõ meminit ipsarum.

Frigidi sudores, cum acuta quidem febre mortem, cum mitiori autem, longitudinem morbi significant. 37

Frigidi sudores fiunt in acutis febribus frigidissimo humore existente, cùm non extinguatur frigiditas ipsius à multa caliditate, qui quidem lætales sunt. In his igitur morbis, hoc est in acutis, & vt signum, & vt causa est. Vt signum quidem, quoniam eiusmodi humor non calefa-

ctus, necq́; ab innata caliditate, neque ab ea, quæ est præter naturam, omnino indiget tempore ut concoquatur. Non extenditur autem morbus in tempora, cùm febris sit acuta. & hinc prouenit mors: ut causa autem lætalis, quoniã prius exoluit virtutem. Si quis autem dubitet, qua ratione generetur ab eiusmodi humore febris acuta, dicimus sæpenumero etiam humorem crudum posse generare febrem acutam. Præterea contingit in venis esse calidum humorẽ facientem febrem acutam. Exterius autem esse humorem frigidum qui etiam resolutus, & effusus facit sudores. Frigidos autem, cùm non calefiat à caliditate, hoc autem est manifestum in glacie sol.n.resoluit ipsam, & non calefacit statim id, quod effluit, hac quidem ratione si in acuto morbo fiat lætale est, si autem cùm mitiori, longitudinem in morbo significat, cùm non poßit natura, nisi longò tempore concoquere humorũ multitudinem.

Qua parte corporis sudor est, ibi significat morbum. 38.

Nam illic est materia, quæ quidem cùm pertranseat per aliquam partem, sudores facit in affecta parte.

Et qua parte corporis calor aut frigus

mor-

morbus. 39

Etiam hoc loco inquit, in quacunque parte corporis vel calor, vel frigus fiat, verbi gratia, si à naturali calido recedat, & frigidior fiat postea rursus calidior fiat, calido secundum naturam, illic morbus: nam pars illa præter naturã affecta recessit à calido secundum naturam.

Et vbi in toto corpore mutationes, & si corpus refrigeretur, vel rursus calefiat, vel color alter ex altero fiat, lõgitudinem morbi significat. 40.

Si .n. simplex mutatio temperaturæ corporis longitudinem morbi significat, cùm aliquando refrigeretur, & rursus calefiat corpus, multo magis cõposita intemperies diuturnitatẽ morbi significat, diuiditur .n. natura ab his dispositionibus, & cogitur huic quidẽ aliquando dispositioni incumbere, aliquando autem illi, & vna pugnante altera augetur, ideò in longitudinem augentur morbi, quod autem aliquando refrigeratur corpus, aliquando autem calefiat, indicant colores, hi .n. consequũtur actiuas qualitates.

Sudor multus ex sonno factus absq; cã manifesta corpus vti pluri cibo significat, si vero cibum non accipienti hoc accidat,

ſcire oportet, quod euacuatione corpus indiget. 41

Duobus modis fit ex ſomno ſudor multus, uel ob copioſum nutrimentum, vel ob ſuperfluitates. Si igitur ſine manifeſta cauſa fiat ſudor multus, verbi cauſa, ſi non ſit auſtralis conſtitutio, indicat corpus copioſo vti nutrimento. Etenim cibi maximè calidi calefaciunt materias, & attenuant ipſas, & expellentes ad exteriora ſudorem faciunt. Si autem cibum nõ accipiat, & ex ſomno multum ſudet, indicat eſſe ſuperfluitatũ multitudinem, quæ indiget euacuatione, dixit autem (ex ſomno:) nam eo tempore operantur omnes facultates naturales, & tunc inutilia ab vtilibus ſuperantur.

Sudor multus calidus, vel frigidus ſemper fluens, frigidus magis, calidus minus, morbum ſignificat. 42.

Et hic Aphoriſmus attinet ad ſigna, de ſudoribus enim adhuc pertractat. Calidus ſudor breuem indicat morbum ob facilẽ materiæ difflationem, quæ eſt à flaua bilis, & robuſtas virtutes oſtendit. Frigidus autem ſudor diuturnum morbum ſignificat ob craſſitiem materiæ, & difficilem difflationẽ, ſic quidem uterque eorum ſeparatim ſignificant. Si autẽ ambo ſimul

& eodem tempore subsistant, sumitur ex his signum ratione maioris & minoris quantitatis, si enim calidus dominetur, breuis erit morbus. Si autem frigidus, diuturnus, causæ autem sunt expositæ. Sciendum autem est Hipp. cùm dicat semper fluens permanentē fluxum indicasse.

Febres quæcunque non intermitentes tertia die fortiores fiunt, magis periculosæ, quocunque autem die intermiserint, periculum abesse siguificatur. 43.

Hoc loco agit de synochis febribus, vt indicat illud verbum (quæcunq; non intermittentes) non intermittes. n. continuæ sunt, sed ex cō tinuis eas demonstrat quæ ardentes sunt, vt patet ex eo dicto (tertia die fortiores fiunt). Hæc est autem eius sententia, si tertia die fortiores appareāt periculosæ sunt. Nam indicatur crassitudo materiæ, & imbecillitas virtutis, præterea quoniam eo tempore nō possumus cibare ob assiduitatem accessionum. Præterea quoniā indicatur principale membrum laborare, videlicet vel pulmonem vel iecur, præterea ostenditur multam putredinem esse in vasis. His igitur de causis nō intermittētes febres sunt periculosæ. Intermittentes autem periculo vacant contrariis de causis. Intermissio autem intelli-

genda est non omnino absoluta infebricitatio, sed diminuta febricitatio.

Quibus febres longæ, ijs tubercula, vel labores in articulis fiunt. 44

Febres longæ ortum habent à crassitudine materiæ, in his febribus per abscessum indicatio fit, vt in acutis per sudores ob facilem difflationem materiæ: abscessus igitur in longis morbis in articulis fiunt, vel ob locorum capacitatem, vel ob caliditatem articulorum adiuuantem, vt expellantur superflua, & labores, hoc est dolores in articulis fiunt, si tamen facilè patiantur articuli. Nam si robusti sunt, expellunt ad cutem humores, & hac de causa contingit fieri tubercula.

Si ex febribus labores fiunt, hi pluribus cibis vtuntur, 45.

Hic Aphorismus ad conualescentes attinet. Quibuscunque, (inquit) postquam liberati sunt à morbo, contingit fieri tubercula, & labores circa articulos, magna ex parte hi multitudine ciborum vtuntur. Nam virtus eorum nō potuit concoquere copiosum nutrimentum, cum fuerit imbecilla. Cùm igitur laborent cruditate, congregantur superfluitates, q̃ si deferantur ad articulos, fiūt abscessus si aūt ad aurē, tubercula

Si rigo incidat febre non deficiente, ægro iam debili, lætele est. 46.

Ex hoc verbo (non deficiente) indicatur sermonem Hip. esse de continuis febribus. Si igitur in continua febre rigor incidat, hoc est longo tẽpore inuadat, iam imbecilla existente virtute, lætale est. Nam in rigore vel euacuantur superfluitates, vel non euacuantur, si auacuantur, euacuatione magis resoluitur virtus: si autẽ non euacuantur, indicatur omnino imbecillas esse virtutes, & ideò pernitiosum. Præterea si euacuantur superfluitates, maneat autem febris, humorum abundantia ostenditur: si autem non euacuantur, indicatur imbecillam esse virtutẽ.

Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ cruentæ fœtidæ & bilosæ omnes malæ. Et si bene exeunt, siue per vrinas, siue per alui excretionem bonæ, si vero nihil eorum, quæ iuuant per hæc loca excernitur, malum, 47.

Hic Aphorismus à vitiosis signis optimam tradit rationem cognoscendi: vitiosa (inquit) quæ euacuantur in corpore, vt in febribus non intermittentibus, vel per os, vel per vrinas, vel per deiectiones, vel per ea q̃ præcedunt concoctionem, excreta fuerint, pernitiosa sunt, ra-

tione enim symptomatis euacuantur, & non lege naturæ. Si autem post concotionem excreta fuerint, bona sunt, cùm excernantur lege natura, & nõ violentia symptomatis. Liuidæ igitur excreationis, hoc est purgationes quæ per fauces & asperam arteriam ante concoctionem fiunt, mortificationem partium iudicant. Sanguineæ autem corrosionem vasis, fœtidæ autem putrefactiones: biliosæ autem bilem puram. Eodem modo & in vrinis & deiectionibus, alui, excretiones, quæ excernuntur malæ sunt. Si autem post cõcoctionem omnes, vel per os, vel vrinas, vel per alui deiectiones bonæ sunt. Quod autem hæc bene iudicentur signum est facilis tollerantia; quod autem malè, difficilis. Præterea & ægrotantis temperatura, & morbi forma, & locus. Quod autem in fine Aphor. scribitur, hãc habet sententiam. Malum est id quod euacuatur, vel per os, vel per vrinas, vel alui deiectiones.

In febribus non intermittentibus si partes exteriores frigidæ interiores vrun tur, & sitim habent, lætalæ est. 48.

De continuis febribus etiam nunc agit. In febribus (inquit) non intermittentibus, & reliqua. Ostenditur enim uel inflammationem, vel

erysipelas esse in visceribus. Quoniam autem natura consuluit parti affectæ, recidit ad interiora cum innato calido, & ideò refrigerantur exteriora: interiora autem vruntur, cùm igitur in visceribus sit inflãmatio satis uehemens, vt sitis ostendit sequitur mors.

In febribus non intermittentibus si labrum, vel palpebra, vel supercilium, vel oculus, vel nasus peruertitur, vel non videat, vel non audiat, iam debili existente corpore, quicquid horũ euenerit, mors proxima est. 49.

In hoc Aphor. colligit signa lætalia, & sumit indicationem ab animalibus, & à motricibus virtutibus, si in cõtinuis (inquit) febribus hi affectus apparuerint debili existente ægrotó, prope est mors. Ostenditur enim immoderata caliditas ex inflammatione cerebri, quæ peperit ex siccitate conuulsionẽ, à qua prædictæ partes peruersæ sunt. Hæc autem cõuulsio vacat molestia, Præterea quoniam spiritus animalis imbecillitas ostenditur. Sciendum autem est Hip. cùm dicat (si labrum vel nasus peruertatur) indicasse virtutes, motrices affectas esse. Cùm autem dicat (nisi videat) & reliqua, sensitiuas.

Vbi in febre non intermittere difficul-

tas ſpirandi & deliriũ acciderit, lætale. 50.

Difficultas ſpirandi eſt mala reſpiratio, ipſa igitur magna eſt & denſa, vel magna & rara, vel parua & denſa, vel parua & rara. Hoc igitur loco ſermo eſt Hip. de ea, q̃ eſt magna, & rara; ipſa enim delirium oſtendit. In ardentibus (inquit) febribus ſi difficultas ſpirãdi fiat, hoc eſt magna & rara reſpiratio, & delirium, lætale eſt. Nam illa quidem oſtendit pulmonem affectum eſſe: delirium autem cerebrum, fit autem difficultas ſpirandi, quæ etiam delirium indicat; ob leſionem organorum ad reſpirationẽ pertinentium, quæ laborant inflammatione, delirium, quoniam tranſmittantur vapores ad cerebrum, vt videri poteſt in paſsionibus pulmonis, in quibus inflammatio eſt in pulmone, & ex hac læditur reſpiratio, cùm autem euaporat, tranſmittuntur vapores ad cerebrum, ex quo delirium. Quamobrem delirium ſequitur ſpirandi difficultatem.

In febribus abſceſſus, qui ad primas iudicationes non ſoluunt, longitudinem morbi ſignificant. 51.

Primas iudicationes appellat quartam, & ſeptimam diem. Si igitur (inquit) iudicatio fiat per abſceſſum & non ſoluantur in his diebus

abſceſſus, in longinquitatem temporis extenditur morbus. Nam materia ſuſidens in articulis craſsiſsima eſt, & indiget tempore vt concoquatur.

Quicunque in febribus, vel iu alijs morbis ſponte illachrimant, nihil abſurdum, qui verò non ſponte, abſurdius. 52.

Lachrima eſt humoris euacuatio per oculũ. Manat autem lachrima, vel voluntarie, vel inuoluntarie: volũtarie quidem vt gratia placandi, vel ob priuationem amicorum, & pecuniarum. Inuoluntariæ autem, vel ob multam vini potionem, cum materiæ calefiant in capite, vel ob inflammationem membranæ ſuccingentis oculum, vel ob imbecillitatem continentis virtutis, de qua nunc ſermo eſt Hip. quod inquit etiam abſurdius reliquis, hoc eſt, eo quod voluntario fit. Sciendum autẽ Hip. ex hoc particulari exemplo, hoc eſt ex oculo oſtendiſſe, totũ corpus habere virtutem continentem.

Quibus circa dentes in febribus lentores quidam naſcuntur, ijs fortes ſunt febres. 53

Hoc loco tradit ſignum diuturnitatis morbi, quod eſt lentores fieri circa dentes in febribus. Indicatur enim craſſam & pituitoſam eſſe

materiam hoc facientem. fit autem hoc modo lentor circa dentes. Humores frigidi existunt in stomaco, & materia ascendit in modum vaporis ad gingiuas dentium & congelatur circa dentes, cum ipsi sint frigidi & sicci.

Quibus plurimum siccæ tusses leuiter irritantes in febribus ardentibus fiunt, nō multa siti infestantur. 54.

Tusses siccæ dicuntur in quibus nihil expuitur, fiunt ex *asperitate faucium ab intemperie frigida, quæ ob motū in tussi ex propinquis partibus trahit humiditatem, & ex hoc sedat sitim in ardentibus febribus. Quod autem de hac tussi sit sermo. Hipp. manifestum est, cùm dicat (leuiter irritantes) ipsa enim solum leuiter irritat.*

Ex inguinū tumoribus febres omnes malæ, præter diarias. 55

Bubo est inflammatio adenis, aden autem est corpus spongiosum. Ex bubonibus autem, alia causis primitiuis fiunt, alij ab abditis. Quicunque enim ab offensione pedis vel à mærore, vel ab ira proueniunt, qui & diarij vocatur, periculo vacant, cùm vno die soluantur, qui autem ab abdita causa fiunt, quos malos appellat. Hip. ostendunt inflammationem ex putrefactione

esse in visceribus, hoc autem manifestum est, inflammotionem ex putrefactione maxime esse in hypocondris, cùm simul patiantur etiam imbecilliores partes: admittunt igitur materiã hãc bubones tanquam imbecilli ratione multitudinis, & cum inflammatione laborent, in molem attolluntur. Oportet autem intelligere febrem consequi bubones, qui ex causa primitiua fiunt. Præcedere autem eos, qui ex abdita: si quis autẽ dubitet qua de causa Hip. simpliciter dixerit (è bubonibus febres) si hos bubones seqtur febris, illos autem precedit. Monemus Hipp. habuisse rationem consuetudinis. Ex consuetudine enim bubones sequitur febris.

Febricitanti sudor superueniens febre non deficiente, malum: prorogatur enim morbus, multã significat humiditatẽ. 56.

Hoc loco inquit, si febris est continua, & fiat sudor multus, & nõ sedat febrem euacuatione, protrahitur morbus: causa autem est multitudo humiditatis quæ indiget tempore vt concoquatur, ideò protrahitur morbus.

Qui à conuulsione aut distensione neruorum tenetur, febre superueniente liberatur. 57.

Conuulsio & distentio, vel ab euacuatione,

vel à repletione fiunt, ambo hæc febris ſoluit, hoc autē patet in his qui ex repletione conſiſtūt, de his.n.nūc agit, nam febris concoquit reſoluit & difflat materiā hos affectus facientē, intelligendum autem eſt tres eſſe conuulſiones, quarū prima appellatur emproſthotonos quæ prouenit ab affectu interiorum muſculorū ſpinæ, altera epiſthotonos, quæ ortum habet ab affectu exteriorum, tertia tetanos, quæ prouenit ab affectu interiorum & exteriorum muſculorum ſpinæ. Si qs aūt dubitet cur Hip. addidit (à cōuulſione & diſtentione) dicimus hoc factū ut ambo patefierent, hoc eſt genus & ſpecies. Conuulſio enim eſt genus, diſtentio verò ſpecies.

A febre ardente habito ſuperueniente rigore ſolutio. 58.

Hoc loco inquit, ſi ſubſidente ardenti febre ſuperueniat vigor, ſoluit ipſam. Nam in ardenti febre interiùs exiſtens materia, hoc eſt in vaſis continuam febrem faciebat. Superueniens autem rigor tranſtulit materiam ab interioribus ad exteriora, qua per ſudores expulſa, & liberato corpore, neceſſario ſolutio febris fit. Qđ ſi quis dubitet qua ratione poſſit fieri rigor in materiis calidis, ſi ardens febris à flaua bile fiat. Sciendum ſubeſſe materiam acrem, & calidam.

In

In eiusmodi igitur febribus ob molestiam acrimoniæ humoris, calidum innatum ad interiores partes vergit, & ex eo superuenit rigor.

Tertiana exquisita septenis circuitibus quod largissimum est, iudicatur. 59.

Hic Aphorismus legitimum tempus præscribit exquisitæ tertianæ, hoc est quartum decimum diem, quod patet ex eo septenis circuitibus. Exquisita enim alternis diebus accẽditur. Est igitur tertiana exquisita, quæ habet biliosas vomitiones, biliosas alui deiectiones, vehementem ardorem, qui dominatur quam longissime horis duodecim. Tertiana autem quæ non est eiusmodi, notha est. Exquisita igitur tertiana iudicatur, septenis cirtuitibus: quod longissimũ est. Contingit enim aliquando, vt soluatur & septima, & nona, & decima prima, ob facilem materiæ difflationem, quæ est flaua bilis efficiẽs febrem.

Quibus in febribus aures obsurduerunt sanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata, soluit morbum. 60.

In febre obsurdescunt aures, cum vapores ascendunt ex subiecta materia & occupant auditorios meatus, & eos obstruunt. Quibuscunque igitur in febribus aures obsurdescunt, per

nares sanguinis fluxus, vel biliosa deiectio ventris superueniens sedat surditatem, quoniam euacuata est materia, ex qua febris & surditas oriebatur.

Febricitãtem nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet recidiuare. 61.

Hoc loco de Acutis morbis sermo est Hip. q patet ex eo (in imparibus,) hæ enim in imparibus vel alternis diebus accenduntur ob facilem difflationem, & caliditatem materiæ, vbi autem accessio, ibi iudicatio. Acutè igitur ægrotantes nisi diebus imparibus febris dimiserit, recidiuant. Nam non est facta iudicatio lege naturæ, sed violentia symptomatis. Præterea dictum est (in imparibus diebus) pro eo quod est in iudicatoriis. Si igitur in iudicatoriјs diebus febris dimiserit, bonum: recidiuare enim non consucuit: hæc autem interpretatio magis est necessaria, quam superior, cum simul cõplectatur, quartam & undecimam, & vigesimã, & quadragesimam, quæ sunt iudicatoriæ.

Quæ paribus diebus iudicantur, difficilem habent iudicationem, & recidiuare consueuerunt. 62.

Cùm in proximo Aphorismo docuisset bonas iudicationes in imparibus, hoc est in iudicatoriis

catorijs diebus fieri, necessario hunc Aphorismum apposuit, vt doceret inutiles indicationes paribus, hoc est in ijs quæ indicatoriæ non sunt, fieri.

Quibus in febribus morbus regius ante diem septimum accidit, malum, nisi ex aluo humores prodeant. 63.

Morbus regius prouenit ex obstructione folliculi ipsius bilis, q̃ illuc non fertur ob obstructionem, & distribuit impurum sanguinem per totum corpus, & hoc modo fit morbus regius, fit etiam cùm iecur scirrhum patiatur, & inflãmatione laboret, tunc enim ob intemperiem totus sanguis fit biliosus, & vesica quæ bilem recipit, non potest totum ad se trahere. sed hoc modo dispergitur sanguis biliosior per totum corpus, & fit morbus regius. Fit etiam & naturaliter hoc modo, natura cùm consulit saluti, interiorum partium decretorie, eijcit materiã ad exteriores partes, & fit morbus regius, & in ardẽti febre, & in tertiana, natura putrefaciente ea quæ sunt in interioribus partibus, & ad exteriora expellente materiam. Si igitur ante septem dies in febribus morbus regius superueniat, malum.

Quibus in febribus quotidie rigores

fiunt, quotidie febres soluuntur, 64

De quotidianis agit, & manifesta est Aph. sententia, si quotidie (inquit) febricitanti quotidie superueniat rigor, soluit febrem. Materia enim extra vasa eijcitur q̃ in vasis existens febrem faciebat, sed dubitant quidam, qua ratione in hemitriteo quotidie rigorem faciente non sedatur febris. Verùm sciendum est Hipp. nunc habere sermonem de simplici febre, non de composita. Hæc autem composita est ex duabus febribus, hoc est ex quotidiana continua, & ex tertia intermittente.

Quibus in febribus septimo, vel nono vel vndecimo, vel quarto decimo, superuenerit morbus regius, bonum, nisi dextera præcordia obduerint, si vero nõ, non bonum. 65.

Morbus regius bonus est si superueniat in febre, in eiusmodi diebus, etenim lege naturæ factus est, cùm in iudicatorijs diebus apparuerit. Rursus autem apposuit conditionem, nisi dextrum præcordium obdurescat. Si enim inflammatio est in iecinore, quamuis in iudicatorijs diebus superueniat morbus regius, malum est, quoniam iecur est affectum.

In febribus circa ventriculum, et fortis

æstus

æstus & cordis morsus, malum. 66.

Ventriculum dicit cum, in quem cibi geruntur, hoc autem patet ex eo (& cordis morsus) quoniam igitur vexatur stomachus morsu humoris, malum est.

In febribus ex somnis timores, & conuulsiones, malum. 67.

Hoc loco inquit, si subiacente febre ex somno conuulsiones & timores superueniant, malum est. Nam manifestum est humorem crudum melancholicum redundare, qui obstruens neruosas partes, conuulsiones facit. Ascendens autem ad cerebrum & grauãs animalem spiritũ, timorem facit. Quod autem crudus sit humor, signum est, cùm inferantur noxij somni.

In febribus acutis conuulsiones, & circa viscera labores fortes, malum. 68.

Hoc loco etiam agit de cõuulsione (si inquit) ardenti febre subiacente, & conuulsio, & labor fortis sit circa præcordia, malum: cõuulsio quidem, quoniam videtur ex siccitate consistere subiacente ardenti febre. Labor autem fortis circa præcordia: quoniam & ipse æque multam siccitatem ostendit. Etenim ex immoderata siccitate vexantur viscera, & ideò laborant.

In febribus spiritus offendens, malum:

conuulſionem enim ſignificat, 69.

Et hoc loco agit de conuulſione. Si inquit in febribus ſpiritus, hoc eſt reſpiratio offendat, hoc eſt offendatur, malum. Nam ex Hip. ſententia iudicatur conuulſio, ea. ſ. quæ ex ſiccitate prouenit totius corporis, & maximè muſculorũ thoracis, his enim affectis impeditur reſpiratio, dilatato enim thorace fit inſpiratio, compreſſo autem expiratio. Hæc igitur conuulſio facit, vt reſpiratio offendat, qua diſtracta malum eſt, reſpiratio enim compoſita eſt & conſtat ex inſpiratione, & expiratione. Si igitur inſpiratio offendatur non refrigeratur calor innatus ab exteriori aëre, & periculum ſubit ne extinguatur. Si autem rurſus expiratio offendatur congregantur fuliginoſa excrementa, & cùm non poſſint per expirationem exire fluctuantia extinguunt calidum innatum.

Quibus vrinæ craſſæ, grumoſæ, paucæ, non ſine febre multitudo tenuis veniens ex ijs iuuat: precipue vero tales veniunt, quibus ab initio vel breui ſedimenta inſunt. 70.

Mirabiliter Hip. ſignificat conſtitutionem eorum, quæ raro viſa ſunt ab illo. Supponit igitur febrem prouenientem ex multitudine, & craſſi-

crassitie humorum crudorum, quibuscunque (inquit) vrinæ crassæ, & reliqua supponãtur febricitans, qui prima & secunda die emisit vrinam non multam, sed plurimum habens sedimentum crassum, & inæquale, & crudũ, quod quidem malum est. Ostendit enim imbecillitatem virtutis alterantis, quæ nõ potest attenuare & concoquere, & alterare materiam, & ideò propter crassitiem vix exeuntes vrinæ paucæ erant in quantitate. Si autem breui tempore post emittatur vrina multa & tenuis, sedimentum habens multum & æquale. confert (vt inquit Hipp.) ostenditur enim virtus alteratrix esse robusta, cùm emiserit vrinam tenuem, non autem proprie tenuem, nam ea cruda est: sed ad proportionem partium: quæ grummosæ sunt, ut sit mediocris. Quod autem scriptum est, in extrema parte Aphor. præcipue verò tales veniunt, quibus ab initio, vel breui sedimentum inest, hanc habet sententiam, maximè autẽ hoc accidit in illis febribus in quibus prima, vel secunda, vel tertia die statim sedimentum continet vrina, ratione grauitatis & crassitudinis materiæ, non ratione naturæ.

Quibus vrinæ obuersæ quales sunt iumentorum ijs dolor capitis vel adest, vel

iam aderit. 71.

Hic Aphorismus attinet ad signa, tradit autem rationem cognoscendi ex vrinis capitis dispositionem, quibus (inquit) in febribus, & reliqua. Obuersa autem vrina ex tribus conflatur, ex cruda materia, & ex flatuoso spiritu, & ex vrinali humiditate. Fiunt autem spiritus ex crassa materia, quæ à febre accenditur. Si igitur appareat in febribus eiusmodi vrina, merito dolorem capitis manifestabit, cum spiritus ad caput ascendant. Præterea diuturnitatem affectionis ob caliditatem, & ob spiritum.

Quibus septima iudicatur, ijs nubeculam habet quarta die urina rubram & alia ex ratione. 72

Hoc loco inquit, quibus in septima iudicandus est morbus ijs nubeculam habet quarta die vrina rubram, & alia ex ratione, alia autem sunt deiectiones, & sputa, maximè si affectus sit thoracis inflammatio. Si enim hæc omnia ratione fiant, & vrina nubeculam continet rubram, ostendens concoctionem in quarta die, omnino septima iudicabitur Nam quarta dies ostendit septimam (vt ipse docet, septẽ vel quatuor index.) Dixit autem nubeculam rubram & non albam. Nam calida & biliosa materia

subia-

subiacet, non crassa & pituitosa: hoc autem patet cum dicat septima iudicari. Cùm autem materia subsit flaua & calida: non dixit flauã materiam contineri, sed rubrã: nam flauum non apparet in nubecula cùm sit pellucidum. Abusus igitur vocabulo pro flauo dixit rubrum.

Quibus vrinæ albæ, & perspicuæ, malæ præsertim, si in delirãtibus appareant. 73.

In hoc Aphorismo docemur rationem ex vrinis cognoscendi cerebri dispositionem. Phreniticis (inquit) vrinæ albæ & perspicuæ apparentes maximè malæ. Sunt enim & alioqui prauæ, albæ & perspicuæ: indicant enim vltimam cruditatem, verùm in phreniticis magis prauæ sunt. Nam phrenesis à biliosa materia prouenit: quamobrem oportebat, & vrinas flauas esse, sed quoniam hoc non fit, paruum est signum. Ostenditur enim quodammodo ascendere materiam ad cerebrum: quum autem patiatur principalis pars, hoc est cerebrum, malum est. Dixit autem perspicuæ & albæ, non enim necessario perspicuæ sunt albæ, sed vel flauæ, vel ruffæ, ob splendoris igitur differentiam, addidit (albæ.)

Quibus pręcordia suspensa murmurãtia lumborum dolore superueniente, ijs alui humectantur, nisi flatus erumpant,

aut vrinæ multitudo proueniat, hęc vero in febribus. 74.

Vt id, quod affertur, pateat, supponatur febricitans cum suspensis, murmurationibus præcordijs ex spiritu flatuoso, & humiditate permixta, si hoc modo se habente dolor statim circa lumbos fiat, alui humectantur ob materiæ translationem, nisi ea, quæ miscentur ab inuicē separentur, hoc est humidū quidem per vrinas, spiritus autem per intestina euacuetur.

Quibus speratur abscessus futurus ad articulos, liberat ab abscessu vrina multa, & crassa, & alba facta, qualis in laboriosis febribus quarto die quibusdam incipit fieri, si vero etiam ex naribus fluxerit sanguis, breui admodum solutio fit. 75.

Spes est, hoc est expectatio ad articulos abscessum fieri in febribus quoquo modo laboriosis: verùm aliæ quidē ex primitiua causa fiunt. Aliæ autem ex abdita. Hoc loco igitur sermo est Hip. de ea lassitudine, quæ à causa primitiua ortum habet. In causa autem primitiua lassitudo præcedit febrem. In hac enim maximè in vlcerosa sperandū est per abcessum solui morbum. Triplex enim est lassitudo, vel enim præcedit

febrem

febrem laßitudo, vel ſubſequitur febrem, vel eſt vna cum febre. Si igitur laßitudo præceſſerit febrem, ſpes eſt per abceſſum fieri iudicationem in articulis, & adducta eſt cauſa. In quibus igitur eſt vlceroſa laßitudo, & ſpes eſt per abſceſſum fieri iudicationem, ſi proueniat vrina craſſa & alba, ut in laborioſis febribus: ſi quarta die appareat ob refrigerationem breui ægrotus liberatur ab abſceſſu, qui futurus erat, quoniam moueantur ab abſceſſu cauſæ morbum faciētes. Si autem & ex naribus fluxerit ſanguis, etiam per breui ſoluitur, cùm enim materia partim expurgetur per inferiora, partim per ſuperiora celerrimè fit morbi ſolutio.

Si ſanguinem, aut pus mingat, aut renũ, aut veſicæ exulcerationem ſignificat. 76.

Cùm dixit (mingat) reprehendit eos qui aſſerunt ex abſceſſu rupto, vel in iecinore, vel in alia parte eiuſmodi vrinas emitti. Nam cùm in eo hoc modo fiat purgatio, vel vno die, vel duobus, vel tribus, indicatur vlceratio. Corroſo enim vlcere ſimul corrodunt etiam quadã vaſa, & vna cum pure ſanguis euacuatur, vt contingit in his qui laborant inteſtinorum difficultate. Nihil autem dixit de vaſis vrinarÿs, licet hoc etiam in illis contingat. Nam cùm ex-

tremorum meminisset, complexus etiam est media.

Quibus in vrina crassa existētes carunculæ paruæ, aut cappilli vnà exeuntes, à renibus, excernuntur. 77

Vrinam crassam hoc loco appellat eam, quæ est secundum naturam comparans illi tenuem vrinam, quæ est præter naturam, hoc enim secundum naturam medium existens, ad tenue quidem comparatum, crassum appellatur, ad crassum autem tenue. Si igitur est vrina secundum naturam, patet iecur esse robustum, relinquitur autem vt affectus sit in renibus, & quidem exeunt tanquam carunculæ paruæ & excernuntur, quas quidem appellant ορροβοειδη *cū sanguis crassus sit superassatus in renibus ab intemperie calida illic existente, vt autem capilli albi. s. excernuntur, cùm caliditas præter naturam quæ in renibus est exciccet materiā crassam, & pituitosiorem in ipsis contentā, & ideò ad figuram renum excernuntur oblongi.*

Quibus in vrina crassa existente, furfurea quædam simul exeunt, ijs vrsica scabie laborant. 78

Etiam hoc loco vocat crassam vrinam eam, quæ temperata est, si igitur crassa est vrina, hoc

est

est temperata, & cum ipsa emittantur furfurea, vesica scabie laborat: vocat autem scabiem vlcus existens in superficie vesicæ, quemadmodum existente scabie in toto corpore, excidunt quædam squammæ vt in piscibus, & maxime pruritum mouent, sic & in vlcere quod est in superficie vesicæ furfurea quædam vna cum vrina excernuntur.

Quicunque sponte sanguinem mingunt ijs à renibus venulam ruptam significat. 79.

Hoc loco agit de affectibus, qui contingunt in renibus, si sanguinem (inquit) mingunt quidam à renibus inquit venulam ruptam significat. Cùm autem dicat (mingunt) ostendit non à partibus spiritualibus, neque nutritiuis hoc prouenire, sed a renibus. Permanens enim emissio vrinæ iudicatur: nam si esset hoc ratione partium spiritualium, vel nutritiuarum in ipsis rupta venula, breui tempore mingitur, & statim sedatur affectus. Illud autem quod addit (sponte) indicat sanguinem mingi non per erosionem, sed per ruptionem: hoc enim sponte statim, & confestim significat. Nam ob sanguinis copiam intenduntur venæ, & intentione disrumpuntur, & multum sanguinis mingitur in

corrosione autem paulatim: quod autem nō per apertionem, sed per ruptionem sanguis mingatur, manifestum est. Sanguis enim per apertionem effusus non est absolutus sanguis, sed sanguini similis.

Quibus in vrina arenosa subsistunt, ijs vesica calculo laborat & renes. 80

Calculus vel in renibus fit, vel in uesica. Vbi autem calculus omnino & arenosorum excretio fit: quoniam aliqua pars exteritur à calculo. Cùm autem magna ex parte in vesica fiant calculi, ob satis magnā cauitatem uesicæ. ideò huius solum meminit Hip. non autem renum. Sciendum autem est calculū habere causam efficientem caliditatem præter naturam. Materialē autem humorem crassitudinem.

Si sanguinem mingant, aut grummos, vel stillicidium vrinæ habent, & dolor in imum ventrem incidat, & pectinem, & semen, circa uesicam labor est. 81.

Consequenter hic Aphor. digestus est, quoniā enim dixit (sanguis) intulit aut grummos. Grummus autem fit cùm sanguis extra uasa factus & congelatus sit refrigeratione. Vrinæ autem stillicidium fit ob obstructionem colli vesicæ, vel ob calculum, vel ob inflammationem,

vel

uel ob eundem grummum. Si igitur sanguinem mingat, aut grummos, aut vrinæ stillicidium habeat, & reliqua circa, vesicam labor est, hoc est communiter circa instrumenta urinaria, & hoc manifestum: cùm enim dixisset (dolorē circa imum) vētrem indicauit renes & pectinem & vesicam (semen) aut collum vesicæ.

Si sanguinē aut pus minxerit, & squāmulas & grauis odor adsit, vesicę exulcerationem significat. 82.

Tria nobis assignat hic Aphorismus locum affectum, dispositionem, & malum morem loci affecti: cùm enim dicat (squammulas) indicat vesicam esse affectam. Cùm autem (sanguinem & pus, solutionem continuitatis. fieri autē non potest vt mingatur pus sine vlcere, cùm autem dicat (grauis odor) indicat putredinem: putredo autem malitiam ostendit. Sciendum autem est Hipp. cùm dicat grauē odorem esse in his quæ minguntur, improbasse eorum opinionem, qui sentiunt à iecinore vel à spiritualibus partibus ea prouenire, quæ sunt squammarum similia, illa enim & si fœdum odorē habeant, tamen longitudine locorum per quæ exeunt fœdū odorem amittunt.

Quibus in vrinaria fistula tubercula na-

ſcuntur,his ſuppuratione facta , & eruptione,ſolutio. 83.

Fiſtulam vrinariam vocat collum ueſicæ. Si igitur in fiſtula vrinaria,hoc eſt collo veſicæ,tubercula naſcuntur facta ſuppuratione & eruptione ſolutio fit. Verùm dolores ex vrinæ ſtillicidio:nam ob tubercula facti ſunt dolores, & ſequitur obſtructio, ex qua vrinæ ſtillicidium.

Mictio nocte plurima facta , paruam, deiectionem ſignificat. 84.

Hic Aphoriſmus tradit rationem cognoſcendi,ſi(inquit)per noctem multa vrina fiat, paruam per ſtercus deiectionẽ ſignificat. Nam multa & magis conferta diſtributio facta eſt in iecinore,& alio deriuata eſt materia,ideò multa vrinæ fluxerunt,parum autem ſtercoris, & econuerſo ſi multa ſtercoris deiectio fiat,modica erit vrinarum excretio eadem de cauſa. Nam parua diſtributio facta eſt, & ideò etiam parum vrinæ:multa autem per ſtercus deiectio: quoniam in ventriculo maneat humidum, in nocte autem dixit, quoniam concoctiones in nocte fiant, & excretiones eorum, quæ ſuperflua ſunt.

PHI-

PHILOTHEI COMMENTARIA IN QVINTVM APHORISMORUM Hippocratis, LVDOVICO CORADO interprete.

Conuulsio ex Helleboro lætalis est. 1

Radit Hip. in hac sectiõe canones cognoscendi, & præcognoscendi, vt & in quarta. Ostendit autem rationem præcognoscẽdi morbũ, qui est in summo, cùm inquit (cõuulsio ex Helleboro lætalis est) Sciendum autem est duplicem esse Helleborũ, hũc quidem album, illum verò nigrum. Hoc igitur loco sermo Hip. est de albo, patet autem hoc cùm simpliciter dicatur, de nigro enim Helleboro cum additione dicimus Helleborus niger. Conuelluntur igitur ex Helleboro albo vtentes ipso, vel ob repletionem, vt cùm sæpenumero medicamentum purgans confertim trahat ad ventriculum copiosum humorem, & colligat, cõtenditur ipse ventriculus, ex contentione conuellitur totum neruosum genus per consensum stomachi, vel ob immoderatam euacuationem, quam sequitur siccitas, & siccitatem conuulsio, vel ob stomachum

qui facilè afficitur. Nam sæpenumero cùm medicamentum sit magis actiuum, moderetur stomachus vt facilè patiens & conuellitur, vel ob acrem humorem attractum à purgante medicamento ad vētriculum. Hic enim etiam morsu conuulsionem facit. De secundo igitur modo sermo est Hip. qui à siccitate prouenit. Hic enim nō admittit curationem, quoniam cū consumpta sit humiditas, quæ continetur in corpore, fieri non potest, vt amplius resarciatur, alij modi mali quidem sunt, non autem lætales.

Conuulsio ex vulnere lætalis est. 2

Quidam codices habēt (ex vulnere.) Quidā autem ex præforatione, quod quidē verius est, vtrunq; autem continuitatis solutionem ostendit, sed in carne quidem solutio continuitatis vulnus vocatur. Si autem in neruo, punctio uel perforatio, fit igitur ex vulnere conuulsio non ob solutionem in carne. sed quoniam simul diuiduntur & venæ, & arteriæ Hac de causa ex immoderata euacuatione fit conuulsio. In punctione autem fit vehementissimus dolor, & hac de causa sanguinis collectio, ex qua locus inflammatur: ex hoc tanta fit cōtentio, vt & neruosæ partes simul contendantur, & hinc cōuulsio vtroq; igitur modo cōuulsio lætalis, hoc est pꝛiculosa est.

Vbi

Vbi ſanguis plurimus fluxit, ſingultus, aut conuulſio ſuperueniens, malum. 3.

Hoc loco ex euacuatione ſpontina conuulſionem fieri ſupponit, ſi (inquit) cùm multus ſanguis fluxerit, vel per narres, vel per anum, conuulſio vel ſingultus ſuperueniat lætale eſt. Nam ſupponit ex immoderata euacuatione cõuulſionem & ſingultũ ſuperuenire. Præterea quoniã euacuato ſanguine partes nutrimento priuantur, & ad corruptionem tendunt. Intelligendũ autem eſt conuulſionem à ſingultu differre. Nam conuulſio conſiſtit in omni parte, quæ ad electionem pertinet & animalis eſt paſsio. Singultus autẽ in ſtomacho, & corporea eſt paſsio.

Ex ſuperflua purgatione, conuulſio vel ſigultus ſuperueniens, malum. 4.

Ex ſuperflua purgatione ſupponens conuulſionem malum dicit, & non lætale, vt in ſuperiori Aphoriſmo. Illic autem dixit lætale ob maximam actionem & violentiam Hellebori. Hic autem malum, quoniã contingit quocunq; adhibito remedio, & facta ſuperflua purgatione conuulſionem fieri, & nõ eſſe lætalem, poteſt enim curari cibis, vel balneis.

Si Ebrius repente obmutuerit cõuulſus moritur, niſi febre corripiatur, aut v-

bi ad horam peruenerit, qua soluuntur crapulę, vocem recuperet. 5.

Multa potio vini, vt calidi & humidi musculos circa fauces replens Aphoniam afficit, quod quidem malum. Si autem & cõuulsionem inferat lætale est. Manifesta enim non solum ea quæ sunt circa fauces, repleta esse, verũ & neruosas partes, quæ sunt in toto corpore, verùm lætale nisi febre corripiatur: tunc enim fit concoctio materiæ, qua cùm attenuatur, difflatur, vel si rursus hora qua crapulæ soluuntur vocem recuperet. Ostenditur enim potuisse naturam concoquere materiam. Tempus autem solutionis crapulæ non est circumscriptum. Nõnulli enim postridie soluuntur à crapula: nõnulli superueniente siti.

Quicunque à distensione corripiuntur, quatuor, diebus pereunt, si verò hæc effugerint, persani fiunt 6

Distentio ex crassa natura prouenit, & quod ad hoc attinebat lõgum esse morbum oportebat, verum ob imbecillitatem virtutis peracutus, inuenitur. Quicunq; igitur distentione corripiuntur, quatuor diebus pereunt: quoniam tũc vehemens est motus & indeficiẽs, quamobrem facilè prosternuntur virtutes, vitales. Si autẽ

hæc

hæc effugerint, sani fiunt, cùm virtus robusta sit. Peracuti enim morbi vsq; ad quartam diem iudicium habent.

Quibuscunque morbi commitiales fiunt, ante pubertatem mutationem accipiunt. Quibuscunque autem vigesimo quinto commoriuntur. 7.

Morbum comitialem efficere consueuit materia crudior & crassior, hic autem vt plurimum in pueris fit, ideò puerilis morbus vocatur. Fit autem in pueris, quòd habeant plurimum crudi humoris ob errorem qui committitur in ratione victus. Quibuscunq; igitur ante pubertatem morbi comitiales fiût, circa pubertatem mutationem accipiunt, hoc est omnino liberantur à morbo. Mutantur enim ad calidiorem & ficciorem naturam. Quicunq; autem extra pubertatem fiunt, magna ex parte commoriũtur, non enim omnes. Contingit enim aliquando, vt etiam in ætate declinante cessent ob moderatum victum. Sciendum autem est ex Hip. sententia tempus pubertatis circunscribi à decimooctauo anno ad vigesimum quintum.

Quibuscunque morbo laterali laborãtes quatuordecim diebus nõ purgantur, ij ad suppurationem vertuntur. 8.

Decimequartæ diei meminit, vt quæ iudicatoria sit in acutis morbis. Morbi autem acuti cùm fiant ex tenui & calida materia, cito soluuntur, & iudicantur. Quicunq; igitur ex morbo laterali non purgati sint, hoc est non aduxerint & expuerint collectas humiditates, quatuordecim diebus, ij ad suppurationem vertuntur, cùm materia sit crassior & calidior. Hoc autem cognoscens natura secundam nauigationem instituit, & in pus conuertit materiam.

Tabes fiunt maximè ætatibus, à decimo octauo anno vsque ad trigesimum quintum. 9.

Cùm in quarta sectione Hip. egisset de affectibus primi principij, hoc est cerebri, nũc trãsfert orationem ad secũdum principium, hoc est ad cor. Iam autem actum est de morbo laterali, hic est enim inter affectus qui attinent ad thoracem, nunc per continuationem de eisdem thoracis affectibus, hoc est de tabo pertractat. Tabes autem est vlceratio pulmonis, hæc autem fit vel ratione temperaturæ, vel ob erosionem. Quamobrem adolescentibus maximè generatur ob ætatis laborem. Exeunt enim in uènationes, in bella, saliunt, currunt, & hac de causa in ipsis venæ ruptio fit: præterea quoniam in adolescen-

lescen-

lescentibus copiosius est sanguis, quo repleta vasa, tenduntur & extentione disrumpuntur, & maxime vasa pulmonis vt qui facile afficiatur ideo ex puitur sanguis, ex quo vlcus in pulmone ex vlcere colliquatio totius corporis, quam tabē nominant. Preterea & in consistentibus generatur tabes ob temperaturam corporis, habent enim sanguinem biliosiorem & acriorem, corrodentem vasa, quamobrem expuunt sanguinē & vlceratur pulmo, ex quo tabes. Quod autem sermo sit Hip. de duabus ætatibus, hoc est de adolescentibus & consistentibus, patet cum numero multitudinis appellet ætates, hanc quidem à decimooctauo ad vigesimum quintum, illam autē à XXV. *ad trigesimum quintum.*

Quicnnque ab angina liberantur, ijs ad pulmonem vertitur, & iu septē diebus pereunt si verò has effugerint, suppurantur. 10.

Hoc loco agit de inflammatione faucium, hæ aut habent musculos aparientes ipsas & claudentes: aperientes quidem exterius, clandentes autem interius, quo si circa interiores musculos fiat inflammatio, anguina vocatur: si autem circa exteriores, proxima angina, hoc igitur loco supponit inflammationem interiorum muscu-

lorum, & hanc facientis materiæ translationẽ. Quicunque igitur ab angina liberantur ad pulmonem & reliqua. Vt autem euidentior fiat Aphor. apponatur coniunctio, & legatur quicunq; ab agina liberantur, & in pulmonẽ trãsferatur materia. Hi septem diebus moriuntur. Si enim in igno bilior parte, hoc est in faucibus erat letale, multo magis translata materia ad nobiliorem partem, hoc est ad pulmonem, sequetur mors facta strangulatione. Septimo autem die inquit Hip. quoniam morbus est acutus, & cito iudicatur. Septima verò dies intelligenda est, non à qua facta sit translatio materiæ, sed ab initio morbi. Si autem has effugerit secundam nauigationem, instituente, natura suppurantur, quamuis etiam hoc modo raro conualescãt.

Qui tabe molestantur, si sputum quod extussiunt graue olet, iniectum carbonibus, & capili à capite defluunt, letale. 11.

Hic Aphorismus ad præcognitionem attinet. Tria autem nobis assignat, morbum malitiam morbi, & tempus excessus. Cùm enim dicat (qui tabe affectum, cùm autem graue olet) malitiam morbi. & ex hoc experimẽta tempus excessus, quod lætalis sit. In his igitur facit Hip. iudicium mortis ex odore sputi. Monet enim

opor-

oportere sputum quod eiectum est carbonibus iniycere, verùm non statim, sed postquam prius in vas vitreum aqua plenum iniecerimus, vt sic dissolutum ostendat propriu ipsius fetorem. Si igitur carbonibus iniectum graue olet, quod extussiunt, letale est. Ex hoc autem innuit locũ affectum, hoc est ea, quæ sunt circa thoracẽ. Cor enim sepenumero ita offenditur à corruptione aëris exterioris, vt & sequatur mors. Multò igitur vehementius lædetur, & sequitur mors, cùm grauis odor sit propinquus ipsi cordi. Maximè autem letale est si capilli à capite disluant. Ostenditur enim defectus alimenti, ex quo exiccatur corpus, vel humorum corruptio.

Quibus tabe laborãtibus capilli à capite defluunt, ij superueniente alui profluuio moriuntur. 12.

Et vt signum, & vt causa letale est alui perfluuium, vt signum quidem, quoniam ostendit imbecillitatem virtutum naturalium, verùm vt causa: quoniam cùm assiduè surgant dissoluitur virtus. Si enim in ijs qui integra fruuntur valetudine superueniens alui perfluuium soluit virtutem, multo magis superueniẽs subiacente tabe hoc idem efficiet.

Quicunque spumosum sanguinem, ex-

puunt ijs è pulmone fit eductio. 13

Quidam codices habent, euomunt: quidam verò expuunt, sed si quidem expuunt, apertus est sensus. Quæ enim à pulmone, per tußim educuntur. Si autem euomunt, metaphorice dictũ est ab ijs, quæ per ventriculum euomuntur. Si igitur (inquit) delatus sit sanguis spumosus, est à pulmone. Nam pulmo recipit sanguinem tenuem, aërem, & sincerum, & ex hoc nutritur. Hoc autem est graue: nam ipsa pulmonis substãtia patitur.

A tabe habito alui profluuium superueniens, letale. 14.

Superius quidem in tabe alui profluuium dicebat esse letale puris & capillorum mentionem faciens. Hoc autem in loco simpliciter dixit alui profluuium esse letale, quod solum poßit afferre mortem, sed non celerem, vt superius dicta tabes.

Quicunque ex morbo laterali suppurantur, si in quadraginta diebus purgantur eo die, qua fit ruptio, liberãtur, si verò non, ad tabem transeunt. 15.

Morbus lateralis est inflammatio membranæ succingẽtis costas, sed ipsa si purgata sit, quadraginta diebus sedatur, si autem excedat quadrage-

dragesimum diem, suppuratio transfertur (ut superius dictum est.) Hoc igitur loco de purgatione puris tractat, hoc est de eductione, si (inquit) quadraginta diebus absolutè sit euacuatũ pus, soluitur. Si autem excedat quadraginta dies, ad tabem transeunt. Nam pulmo rarus est, & spongiosus, & non sustinet assiduam puris excretionem, putrefactionem & acrimoniam: sed quum facilè afficiatur, feruet & vlceratur, & fit colliquatio corporis, quæ tabes nominatur. Oportet autem numerare quadraginta dies non ab initio morbi lateralis, sed post ruptionem.

Calidum vbi quis sæpieus eo vtatur hęc mala affert. carnium effœminationes neruorum incontinentiam, mentis torporem, profluuium sanguinis, animi defectionem, hæc, ad quæ mors, 16.

Cùm tradidisset modos cognoscendi, & præcognoscendi affectiones, nũc agit de causis morborum, calidum (inquit) affert hæc mala ijs, qui sepius eo vtãtur, corporis effæminationem, hoc est imbecillitatem, ducta metaphora eo fœmina genere. Facit autem hanc plurimum calidum immoderata difflatione. Difflans enim humiditatem, q̃ continetur in carnibus exoluit ipsas

(neruorum incontinentiam,)hoc est imbecillitatem. Calidum enim dilatat, & ipsos amplos facit cùm sint dẽsi, & augusti, & difflat humiditatem, quæ in ipsos continetur. Difflatione enim exoluuntur nerui continentes partes, vt non amplius continere possint (mẽtis torporẽ,) hoc est imbecillitatem. Eadem ratione ob difflationem. Affert autem & sanguinis profluuium his qui natura sunt ad hoc propensi. Defectionẽ autem ob sanguinis profluuium. In his igitur, in quibus hæc omnia, quæ cõmemorata sunt, fient, proueniet mors. Verùm si simile simili gaudet, quomodo carnibus calidis & humidis nocet calidum humidum? Dicimus supponi calidum immoderatum.

Frigidum autem conuulsione, distentione, liuores, rigores febriles. 17.

Cùm egisset prius de calido vt magis actiuo quam frigidum, nũc transit ad affectiones quæ generantur ex aqua frigida. Frigidum (inquit) conuulsiones & reliqua his, qui sæpius eo vtantur. Hoc autem ita esse oportet. Nam frigus condensat meatus. Condensatione autem comprimuntur superfluitates, quæ non inuenientes viam expirãdi conuertuntur ad neruosas partes & faciunt conuulsiones & distentiones ex reple-

repletione.Facit etiam ex ſiccitate cõuulſiones, & diſtentiones,ſi contingat corpus eſſe ſiccum, & carere ſuperfluitatibus,cũ in interiores partes penetret frigiditas.Ipſa enim exiccat,cũ exugat,& exprimat vt ſpongia. Facit etiam liuores,cùm refrigeret & extinguat calidum innatum, vel quoniam condenſat meatus, & comprimit ſuperfluitates,quæ cùm non poſſint euaporare putreſiunt,& ex putrefactione liuor cõſequitur.Facit etiam rigores febriles. Rigores quidem ob nimiam frigiditatem, vt patet ſenſui.Febrem autem per accidens conſequentem, vel quoniam cùm meatus clauduntur, & fiat putredo, mordentur ſenſitiuæ partes, & hinc concuſſio,ex concuſſione concentratur calidum innatum,ex quo rigor.

Frigidum inimicum oſſibus,dentibus neruis,cerebro,ſpinali medullæ calidum verò vtile. 18.

Ab immoderato vſu aquæ frigidæ docet Hip.has partes lædi:quoniam earum naturalis temperatura ad intemperiem conuertatur. Dubitant autem quidam,qua ratione oſſa inſenſibilia natura lædantur à frigore. Verùm oſſa licet natura non ſentiant, tamen non ſunt affectus expertia,cùm patiãtur corruptionem, ca-

dem ratione lapis licet non ſentiat, tamen corrumpitur; & diminuitur. Rurſus dubitatur, qua ratione Hipp. diſtinxit dentes ab oſsibus, nunquid enim dentes non ſunt oſſa? Verũ ſciendum eſt dentes habere communem cum oſsibus ſubſtantiam craſſam, & terreſtrem & ſiccam. In hoc autem differre, nam dentes ſentiunt, oſſa verò non ſentiunt. Oportet autem hoc modo legere Aphr. frigidum inimicum oſsibus, dentibus, neruis, cerebro, ſpinali medullæ, ut id, quod dicitur, omni medulæ conueniat. Calidum autem vtile. Nam quibus nocet frigiditas, his cõducit caliditas. Verùm oportet intelligere calidum non immoderatum, id enim exoluit virtutem, ſed moderatum.

Quæcunque refrigerata ſunt excalefacere oportet, exceptis his, quibus ſanguis fluit, ant fluxurus eſt. 19.

In ſuperiori Aphor. docebat calidum amicum eſſe oſsibus & dentibus, hiç autem reddit rationem quecunq; (inquit) refrigerata ſunt excalefacere oportet. Nam contraria contrarijs curantur: verùm hoc faciendum eſt, niſi ſymptomata ſequatur, tunc enim prohibetur curatio per contrarium, verbi cauſa excalefaciendus eſt aliquis, & prohibitus eſt: quoniam fluxurus

xurus est sanguis, eos igitur quibus fluxurus est sanguis calefacere non oportet, ne calidum fusionem faciens & rarefaciens vehementius noceat.

Vlceribus frigidum mordax, cute obdurat dolorem insupperabilem facit, liuorem obducit rigores febriles, conuulsione, distentiones. 20.

Vlceribus frigidum mordax, hoc est percussiuum, non per se, sed quodammodo per accidēs. Nam aër frigidus primo impetu condensat & comprimit: cùm igitur cōcludantur ichores & acriores fiant mordent. Ideò mordax inuenitur frigidum. Præterea & cutem obdurat. Nam cū frigidum cōdenset meatus, retinetur superfluitates, quæ retentæ retrocedunt ad interiora & cùm multiplicentur, faciunt plenitudinem ex qua contenditur cutis, & contentione obduratur. Facit etiam dolorem insuppurabilem, hoc est causas dolorem facientes, ex quibus vlcera non suppurantur, & ex hoc diuturnior dolor efficitur. Facit autem & liuores febriles, cōuulsiones, & distentiones. Causæ autem superius dictæ sunt: verùm illic supponebat hæc sine loco patiente, hic autem in loco affecto.

Est autem vbi in distentione sine vlce-

ratione,iuuene bene carnoſo, æſtate media,frigidæ aquę multa perfuſio calorem rauocat,calor autem hęc ſoluit. 21.

In quibus raro conducat calidum & frigidum,in hoc Aphor.& ſequētibus docet, prius autem agit de frigido.Eſt(inquit) vbi frigidum diſtentionem ſedat, verùm non promiſcue, ſed ſi ſine vlcere ſit:ſi enim cum vlcere, non ſolùm nihil conducit, verum etiam lædit. Nam frigidum vlceribus eſt inimicum. Rurſus ſi virtus ſit robuſta:nā ſi ſit imbecilla,extinguitur. Hoc autem oſtendit,cùm dicat iuuene,& ſi ægrotus ſit bene carnoſus: vt cùm multum ſit interuallum non penetret ad interiora frigiditas,ſed in ſuperficie maneat,& ſi media æſtate ſit, vt continentis caliditas aliquid conferat.Si enim hoc modo ſe habeat,& multa perfuſio aquæ frigidæ fiat,in diſtentione,curat ipſam. Cōdenſat enim meatus frigidum,quibus condenſatis, cùm non inueniat exitum calidum innatum variè mouetur,& cùm ex motu accēdatur,attenuat cauſas ex quibus orta eſt diſtentio, & ab ea ægrotātem liberat.

Calidum ſuppuratorium non in omni vlcere, magnum ad ſecuritatem,indiciū, cutem mollit, extenuet, dolorem ſedat,

rigo-

rigores, conuulſiones & diſtentiones mitigat. Et ex ijs quæ ad caput attinent, eius ſoluit grauitatem. Plurimùm autem confert oſſium fracturis, ſed nudis præcipuè, eorumq; maximè, qui in capite vlcera habent, & quæcumq; à frigore moriuntur, vel vlcerantur. Et repentibus, comeſis, ſedi, pudendis, vtero, veſicæ, his calidum amicum, & iudicans, frigidum inimicum, & perimens. 22.

Nunc agit de calido. Calidum (inquit) ſuppuratorium: nã frigidum ſuppurationem prohibet, præterea calidum rarefacit meatus, & materiarum fuſionem facit, mutat & alterat, & concoquit, & adiuuat innatum calidum, & ideò ſuppuratorium eſt, verùm nõ in omni vlcere, verùm in compoſitis vlceribus. hoc eſt chironis, non eſt ſuppuratorium, immo grauius nocet. Calidum enim in vlceribus, in quibus fluit materia, auget fluxum ex alijs partibus ex quibus compoſita ſunt, & etiã auget putredinem. Reliquũ eſt igitur vt in ſimplicibus vlceribus, ſuppuratorium ſit calidũ, & magnũ iudicium ad ſecuritatem. Nam pus ſignum eſt tutiſsimum in ulceribus cõcoctionis, ex q̃ futura ſit ſanitas. Cutẽ molit & extenuat, ſi plethoricũ ſit corpus,

fusionm faciens, cutem mollit difflatione. Dolorem sedat, nam euacuat causas facientes dolorem, conuulsionem, & distentionem mitigat. Nam procedit per affectum contrarietatẽ. Praeterea & rigores mitigat, quoniam euacuat, & difflat causam facientem rigorem. Soluuit autẽ capitis grauitatem, non omnem sed ea quae vocatur τονώδη, quae prouenit ex multis spiritibus, rarefacit enim meatus cutis, & difflat spiritus, & sedat dolores capitis. Plurimùm aũt confer ossium fracturis, & maximè carne nudatis. Nã mitigat & fouet. Frigidum enim inimicum est ossibus, & vlceribus. Magis autem confert vlceribus in capite ob eandẽ causam. Et quaecunque à frigore moriuntur, vel vlcerantur, ut in hyeme calcanea, & digiti. A calido iuuantur ratione contrarietatis. Moriuntur autem, hoc est grauiter, & periculose se habent, & repentibus comesis, hoc est excedentibus. Hic autem cõducit per accidens euacuationẽ flaue bilis, vt fieri solet in ijs quae ab igne cõbusta sunt. Praeterea & fedi, & pudẽtis, & vtero, & vesicae. Si enim frigidum est inimicum dictis morbis, & perimens. Calidum igitur prodest, & soluit.

In his frigido vtendum vnde fluit sanguis. aut fluxurus est, nũ ad ipsa, sed circa

ipsa

ipſa vnde influit,& quæcunq; inflammationes,vel inflammina ad rubrum,& ſubcruentum ſanguine recenti tendunt: nã veteribus nigredinem affert,eryſi pelasetiam non vlceratum iuuat:nam exulceratum lædit. 23.

Hic Aphoriſmus docet prodeſſe frigidum his quibus fluit,vel fluxurus eſt ſanguis,non ad motum partibus manantibus ſanguine,vulneribus enim frigidum mordax,ſed circa ipſas, maximè unde fluit ad vlcera. Sedat igitur frigidum fluxum ſanguinis,cùm condenſet meatus, & faciat,vt materiæ non facilè fluant. Et quæcunq; inflammationes,non ſolùm inquit ſanguinis fluxibus conducit frigidum, verùm etiam inflammationibus,ſed nõ omnibus,ſed his,quæ fiunt ex ſanguine florido & tenui. Nam in his maior eſt feruor & accenſio. Diuturnis enim inflammationibus à craſsiori ſanguine ortis frigidum nocet. Adhuc enim craſsior efficitur materia,& hinc in grummos concreſcit,& corrumpitur putreſcẽs,& nigredo inſequitur. Iuuat autem & eryſipelas non ulceratum,cùm ſedet feruorem,& acrimoniam bilis, & mitiget morſum. Vlceratum autem eryſipelas lædit frigidum: nam vlceribus mordax eſt.

Frigida qualis nix & glacies, pectori inimica. tusses mouent & sanguinem, & distillationem. 24.

Cùm sermonem habuisset Hippocra. de calida & frigida aqua, nunc etiam ad alia frigida trāsfert orationem, frigida (inquit) qualis nix & glacies faciunt dolores pectoris tusses, sanguinis fluxum, & distillationes. Nam vbi nix, & glacies ibi frigidus aër, qui quidem inæqualitatē, & intemperiem infert, faucibus, & asperæ arteriæ, hinc tussis. Præterea ipso aër defertur ad costas, & in ipsis dolorem facit: deinde cum transferatur ad toracem, condensat meatus uasorum & hinc repletionem facit. Repletione autem tēduntur vasa, & disrumpuntur, & hinc prouenit fluxus sanguinis, postea frigiditas adherens immediate capiti lædit ipsum. Nam frigidum inimicum est oßibus, & neruis, cum igitur lædatur caput ob condensationē, & proibitam trāspirationem retentæ superfluitates defluunt & feruntur ad nares, & fauces, & palatum, & distillationem faciunt. Sciendum autem est Hipp. meminisse niuis, & glaciei, vel quoniam sæpenumero quidam cùm sint iuuenes, & innato calido confidant, vtuntur ipsis vel quod in multis locis aßiduè sunt, & neceßario per eas homi-

nes iter faciunt, & accidit in ipsis eiusmodi fieri affectiones.

Tumores articulorum atque dolores absq; vlcere, & podagricos quoq; conuulsa horum plurima frigida aqua large effusa leuat & extenuat, soluitq; dolorem, nã modicus torpor dolorem soluit. 25

Rursus laudat aquam frigidam, quæ fiunt (inquit) in articulis, & reliqua. tumores iuuat, illos vz, qui fiunt à bile, vel à bilioso sanguine, quoniam feruorem mitiget, & morsum obtundat, verùm non iuuat omnes, sed illos, qui sunt sine ulcere. Nam lædit eos qui sunt cum vlcere, cùm frigidum sit inimicum vlceribus. Præterea & podagricos affectus leuat, vz qui à flaua bile fiunt, eadem ratione, leuat etiam conuulsa, fluxum prohibens. Preterea non per se, sed per accidens iuuat, cum ab eo calidum innatum concludatur, & multiplicetur, & consumat causam facientem morbum. Conuulsum autem est solutio continuitatis fibrosæ substantiæ musculi integra manente superficie. Horum igitur plurima iuuat frigidum, & hoc aperuit, cùm addidisset (plurima) vt quidam asserunt, nam conuulsa non iuuat nisi per accidens. Iuuat etiam alia, & hoc innuit, cum diceret

(extenuat & leuat) ratione prohibendi fluxionem, & ipsam euacuandi. Cùm autem superius docuerit frigidum facere dolorem, qui ex prohibita suppuratione prouenit, infert hunc dolorẽ ab eadem frigida solui, cùm torporem generet. Torpor autem soluat dolorem, hoc est sedet & sensum obtundat.

Aqua, quæ cito refrigeratur, & cito calet, leuissima est. 26.

Hoc loco tradit Hip. rationem cognoscendi optimam aquam. Aqua (inquit) quæ cito calet & reliqua. Verbi causa si admouẽs aquam igni, & calefiat, & rursus postquam ab igne fuerit amota, cito frigefiat, leuissima est, hoc est facilè alteratur, facilè distribuitur, & facilè permeat. Non enim pondere oportet æstimare id quod leuissimum est vt idiotis videtur, sic quidem artificiose probatur. Vulgariter autem à visu, ab odore, à gustu.

Qui nõctu bibere appettunt ijs ad modum sitientibus, si superdormierint, bonum. 27.

Hoc loco docet nos rationem curandi symptomatis, hoc est sitis. Ipsa autem fit in nocte, vel ob inopiam optimæ materiæ, vel ob caliditatem vini, vel ob ardentẽ febrem, vel ob multitu-

titudinem nutrimentorum & maximè salsorum, vel ob bilem confluentem ad ventriculũ. Igitur ob quamlibet harum causarum valde sitientes vti debẽt, vel frigida vel calida aqua. Ne autem vtentibus ipsa difficilia quædam superueniãt, si superdormierint bonum. Fit enim concoctio, & liberatio sitis. Si autem modica sit sitis, vel ab igneo calore prouenient, cauendum est, ne potionem exhibeamus, nisi sitis fiat ob siccitatem.

DE MVLIERIBVS.

Suffitus aromatum muliebria ducit, sæpiùs verò & ad alia vtilis esset, nisi capitis efficeret grauitatem. 28.

Nunc Hip. tradit morbos peculiares mulierum, & horum curationem. Muliebrium (inquit) retentionem suffitus aromatum curat, verùm illam, quæ prouenit ex obstructione crassioris materiæ, vel ex obsculis vasorum clausis, vel ex condensatione ipsius causæ. Nam aër ex aromatibus vt tenium partium, & calidus attenuat, & rarefacit, & difflat naturam facientem obstructionem, & ideò prouocãtur menses, & aperiuntur ora vasorum, quæ clausa erant. Suffitus autem nullo modo curat alias retẽtio-

nes, quæ proueniunt, vel ex humore consisten-te in matricis ipsius osculo, vel ex inclinatione colli ipsius matricis vel ex siccitate. ad alia au-tem etiam vtilis esset ipse suffitus, hoc est ad ex-olutionem ipsius stomachi, & imbecillitatem vētriculi, & iecinoris, nisi capitis grauitatē effi ceret, vapores enim ipsius vt tēniores ascēdūt ad caput, & implētes ipsum grauitatē faciunt.

Mulier vtero, gerens sanguine misso ex vena, abortit, & magis, si fœtus est maior.

Si muler (inquit) in vtero habeat fœtum, misso sanguine ex vena abortit, nam fœtus ex mensibus nutritur cùm autem non inueniat vnde nutriatur, fame conficitur, & mouetur, & dissoluitur, & excidit ex naturalibus vincu-lis, magis autem hoc contingit, si maior sit fœ-tus, nam maiori indiget alimento, non inuenit autem ipso sanguine misso.

Mulierem vtero gerentem capi ab ali-quo morbo, lętale est. 30

Rectè dixit ab aliquo acutorū Horum enim hi quidem sine febre, vt morbus comitialis, & apoplexia, hic autem cum febre, vt phrenitis, morbus lateralis. Si igitur mulier corripiatur ab aliquo horū qui sunt sine febre, lætale est, quo niam fieri non potest, vt ipsa ægrotans resistat vehe-

vehementiæ ipsius morbi, ab aliquo autem horum qui sunt cum febre corripi pregnantem etiam lætale est. Nam in ipsis extreme tenuissimo victu vtendum est. Infans autem indiget nutrimento. Si igitur contemnens fœtum tollenda febri incumbens, eum interficiens. Si autem negliges febrem, cùm sæpe ingrauescat, mulierem & fœtum nocebis.

Mulieri sanguinē euomenti menstruis erumpentibus, solutio. 31.

Menstruis autem dificientibus sanguis ex naribus fluens, bonum. 32.

Hæc est Aphor. sententia si retentis menstruis muler euomat sanguinem, postea superueniant ipsi mēstrua, & euacuata sint. sedatur uomitus, ratione translationis materiæ. Si autem deficientibus menstruis sanguis ex naribus fluat bonum, quoniam euacuatur retenta materia, & non potest lædere.

Mulieri in vtero gerenti si aluus plurimum profluat, periculum est ne abortiat.

Primùm quidem quoniam nō fit distibutio, & ideò iecur multum sanguinem non alterat, neque defertur ad matricem in alimenti, quo possit ali fœtus, quapropter fame confectus calcitrat, & reliquum est vt excidat: vel quoniam

ea, quæ ſunt circa materiam humectantur, & hac de cauſa cùm virtus continens ſit imbecilla fit torpor quidam: vel quoniam cũm aſsiduè ſurgant, exoluuntur virtutes, & quum debilitantur, faciunt vt fœtus excidat.

Mulieri, quæ vterinis moleſtatur, aut difficulter parit, ſternutatio ſuperueniẽs bonum. 35.

Vterinos affectus dicit matricis ſuffocationem, quæ corpus tantùm non ſine ſenſu & motu reddit. In his igitur ſi ſuperueniat ſternutamẽtum bonum, & vt ſignum & vt cauſa: vt ſignum quidem: quoniam ex abſoluta immobilitate totius corporis natura motum aggreditur. Vt cauſa autem, nam cõcuſsionem facit ſternutamentum, & ideò vnà cum neruoſis partibus concutitur etiam matrix, quæ inſurgit & expellit cauſas prohibentes tranſpirationem & facientes ſtrãgulationem, vel ſuffocationem. Hæc autem ſunt vel ſperma, vel retentio menſtruorum. Eadem ratione iuuat etiam ſternutamentum difficultatem pariendi, ſed eam, quæ prouenit ex imbecillitate virtutis expulſiuæ.

Mulieri menſes decolores, nec per idẽ tempus ſemper venientes, indicant purgationem eſſe neceſſariam. 36.

De colores appellat multorum colorum, qui fiunt ex humoribus melãcholicis, pituitosis, & biliosis. Si igitur eiusmodi mẽses mulieri fiant, non autem secundum eadem, hoc est non secundum consuetum & præscriptũ tempus, quo consueuit euacuari mulier. sed vel serius, vel tempestiuius euacuata sit, purgatione indigere significat, vt matèria redundans vitiosa euacuetur.

Mulieri vterò gerenti si mammæ graciles repente fiant, abortit. 37.

Si igitur repente, hoc est sine manifesta causa, graciles fiant mammæ vtero gerentis obortit. Nuntiant enim sanguinis inopiam, ex qua interficitur fœtus calcitrans, & disrumpens tunicas.

Mulieri vterò gerenti si altera mamma gracilis fiat geminos habenti, alterum abortit, & si quidem mamma dextra gracilis fiat, marem, si vero sinistra, fœminam.

Mas in dextro sinu matricis generatur, fœmina in sinistro, quoniam dexter sinus calidior est magna ex parte sinistro. Hic autem frigidior dextro. Si igitur mulieri vtero gerenti, & geminos habenti dextra mãma gracilis fiat, marem abortit, quoniam ea, quæ sunt secũdum

rectam lineam, magis patiuntur. Si verò sinistra mamma, fœmina ob candē causam: si autem ambæ mammæ graciles fiant, vtrunq; à bœrtit ratione inopiæ alimenti. Cùm enim fame conficiantur fœtus calcitrant, & dilacerant nexus, & hoc modo mulier abortit.

Si mulier, quæ neq; grauida est, neq; peperit lac habet, huic menstrua defecerũt.

Nam retenta menstrua delata sunt per venas quæ appellantur αμφμενεσ ad mãmas communionem habentes cum matrice, & quoniam mammæ sunt adenosæ & albæ ad earum naturam concoquunt & informãt ipsum sanguinẽ, & lac efficiunt. Si igitur non concoquunt, etiã si hoc fiat, & cùm non conceperint lac habeant, omnino menses defecerunt.

Quibuscunque mulieribus ad mãmas sanguis colligitur, furorem significat. 40

Sanguis qui fertur ex venis quæ dicuntur αμφμενεσ ad mammas lac fit si moderatus sit. Si autem copiosior sit, quam par est, non alteratur, quoniam multitudine virtutem mammarum exoluit. Reliquum igitur est vt maneat, & putrefiat. Transmittuntur autem ex ipso vapores ad caput, & hac de causa peruertitur cerebrum & furor fit.

Si

Si velis noſcere an mulier conceperit, cum dormitura eſt, aquam mulſam potãdam da, & ſi alui tormina patietur, concepit, ſi minus, non concepit. 41.

Hoc oſtenditur indicationem conceptionis, ipſa autem fit ex qua mulſa, verùm cruda. Oportet igitur dare aquam mulſam iam cœnatæ mulieri, quum dormitura eſt, & ſic ipſam iubere dormire, & ſi tormina fiant concepit, ex aqua enim mulſa vt calidiori fiunt ſpirituum diſtributiones circa ventriculum: quoniam autem matrix ſuperiacet inteſtinis pluribus. Si mulier vtero gerit, ob intumeſcentem uterum, ſpiritus ipſi firmantur in inteſtinis, & intendunt ipſa, & hinc tormina tum patet eam cõcepiſſe. Si autem tormina nõ fiant, ſed pertranſeunt & diſflantur ſpiritus, non concepit.

Mulier ſi marem conſepit benè colorata eſt, ſi vero fœminam, malè colorata. 42.

Benè colorata hoc loco intelligendũ eſt, nõ ſecundum naturam, ſed vt in vtero gerens. Si igitur mulier benè colorata ſit, & vtero gerat, marem concepit, quoniam mares magna ex parte calidiores ſunt, & floridum habent colorem. Si autem malè colorata eſt, fœminã concepit, quoniã fœminæ frigidiores ſunt & malè coloratæ.

de causa laxa & imbecilla fiunt. Reliquum est autem vt & virtus continens ipsius matricis debilitetur cùm redūdet materia pituitosa. His igitur hoc modo se habentibus necesse est omnino aborire ipsas. Secundo autem vel tertio mēse, quoniam eo tempore fœtus habeat grauitatem. Acetabula autem, & virtus continens imbecille sint disposita.

Quæcunque præter naturam crassæ non concipiunt vtero, ijs omentum os vteri comprimit, & priusquam extenuentur, non concipiunt. 46.

Cùm pertractasset de mulieribus præter naturam macilentis, nunc agit de ijs quæ sunt nimis corpulentæ, inquit enim eas non concipere, quoniam omnino semen non admittant, quum interius osculum matricis obstructū sit ab adipe, quem adipem vocauit omētum metaphorice. Omentum enim adiposum est: non igitur fieri potest ut concipiant prius quam extenuentur & ad mediocritatem veniant.

St vterus in coxam vergens suppuratur necesse est linamentum fieri. 47.

Vterum vocat matricem, ipsa autem habet colligationes dextras & sinistras, & ante, & retro, & superius, & inferius. Sæpe igitur fit in-

flammatio circa unam ex colligationibus, quod si contingat hanc fieri circa vnam ex his, quæ sunt ad latera, hoc est circa bubones & coxam, fertur illuc matrix, & vergit ad illas partes, postea natura in pus transmutat, & hic abcessus exterius acuminatur circa cutem, & ab arte vel à natura disrumpitur. Restat autem vt necessarium sit linamentum fieri, hoc est òpus sit per linea fila carationem fieri.

Fœtus mares quidem in dextris: fœminæ verò in sinistris magis. 48

Matrix duo sinus habet dextrum & sinistrum: diuisos membrana quadam. In his igitur formãtur fætus, sed mares quidem in dextris, fæminæ autem in sinistris. Nam mares calidiores sunt, ideò in dextro sinu, vt qui calidior sit, formantur. Fæminæ autem frigidæ, & ideò in frigidioribus. Calidiores quidem sunt dextri sinus ob caliditatem iecinoris. sed & dexter testis & sinus recipit purum sanguinem: sinister autẽ serosiorem, & ideò frigidior.

Vt secundæ procidant sternutamentum imponito, & nares apprehendit & os. 49.

Curandum est, vt secundæ procidant ob maximam vtilitatem, ne permanẽtes putrefiant,

&

& difficiles morbos generent post colliquationem, sternutatorium imponito naribus. Apprehende & os, vt spiritus ad inferiora descendens robore & conuißione sternutamẽti faciat vt secundæ percidant.

Mulieri vtero gerenti, tenasmos superueniens abortire facit. 50.

Tenasmos est continuus & violentus motus & excretio humoris pituitosi & adiposi cũ exiguo stercore & modico sanguine guttatim instillato. Fit autem in recto intestino ex pituita. Si mulieri vtero gerenti & reliqua. Hoc autem accidit, cùm asiduè surgat, & ob magnam difficultatem excernendi.

Mulieri si velis menstrua cohibere, cucurbitulam quam maximam ad mãmas appone. 51.

Hoc loco docet rationem curandi nimiã purgationem menstruorum. Est autem præsens remedium cucurbicula, quam ad mammas iubet apponi. Magnam autem vt vehementem faciat à matrice atractionem ad superiora per venas illis communes.

Quę vtero gerunt, ijs os vteri comprimitur. 52.

Hoc necessario accidit, cùm enim dilatentur

infestabit, & non corrumpent. 54.

Hic Aphorismus indiget determinatione ut verus sit, hæc est autem eius sententia. Quæcunque corrupturæ sunt fœtus alimenti inopia, ipsæ tenues mammas habent, & causa superius exposita est. Si autem rursus duræ fiant, fit dolor in dictis partibus. Ostenditur enim à matrice ad mammas deriuatum esse materiã multam, ex qua & duras contigit fieri mammas, deinde materia ut copiosa transfertur à mammis ad alias partes. Si quidem ad superiores, ad oculos, si autem ad medias, facit dolorem coxarum, si autem ad inferiores genuum. Reliquum est igitur ut fœtus non corrumpatur cũ matrix idoneam habeant materiam.

Quibus os vteri durum est, ijs os vteri comprimi necessarium est. 55

Durum fit os uteri ob inflammationem, vel ob scirrhum. Quandoq; autem hoc contingit ob frigiditatem & siccitatem, quæ quidem necessario comprimunt os. Ipsa autem compressio differt ab ea, quæ fit ex conceptione. Quoniam illa mollis est: hæc autem dura. Durum autem & molle tactu cognoscere ad obstetricem pertinet.

Quicunque vtero gerentes à febribus

corripiuntur & fortiter calefiunt, sine occasione manifesta: difficulter pariunt, & periculose, vel abortiunt. 56.

Cùm dicat (corripiuntur,) hoc est superantur; & (fortiter calefiunt) febrem continuã supponit. Si igitur mulier vtero gerens à validissima febre corripiatur, periculũ est ne abortiat, sine manifesta causa, hoc est necessaria. Primùm quidem quoniam febris per seipsam periculosa est. Adhuc autem periculosior in corpore prius affecto, reliquum est igitur vel nutriatur causa fœtus, & hoc modo augebitur febris, vel nõ nutriatur, & hoc grauiùs est. Abortiet enim inopia alimẽti, vel difficulter & periculosè pariet, hoc est cum symptomate. Nã debilitata est virtus expulsiua: quamobrem non poterit expellere fœtum, vel febris consumpsit & expressit humiditatem, quæ lubricam & facilem uiam moliebatur pariendo fœtui.

In fluxu muliebri, si conuulsio & animi defectus superueniat, malum. 57.

Fluxus muliebris est immoderata mensium euacuatio serosior, & aquosior, qua ex re sæpe contingit fieri animi defectum & conuulsionẽ. Nam simul euacuantur ea quæ sunt vtilia cum inutilibus, & difflatur uitalis spiritus, quæ mala

la sunt. Nam indicant cerebrum quidem malè se habere, cor autem laborare in hac menstruorum euacuatione.

Si menstrua plura fiant accidunt morbi, & si non accidunt, ex vtero morbi contingunt. 58.

Omnis enim excessus causa morbi est, sed dubitant quidam, cur in primo v3 in immoderata euacuatione sine determinatione dixit morbos contingere. In retentione autem menstruorum determinauit, & dixit locum patientem. Quoniam illic quidē q̄uis sint morbi, ab vtero non fiunt, ipse.n. purus permansit, sed à toto corpore, cū consecuta sit imbecillitas. In retentione autem menstruorū cū fiat putrefactio, principium continent morbi ab vteri putrefactione.

. Recto intestino, aut vtero inflammationem patiēte, vrinæ stillicidium accidi. Et renibus purulentis, vrinæ stillicidium acidit. Hepate aut inflammationem paciente, singultus aduenit. 59.

Rectum est intestinum, quoniā rectū iaceat, alia aūt intestina in orbē iacent, appellatur aūt etiā princeps, quoniā videatur esse principium intestinorū. Si igitur hoc inflammationem patiatur, fit vrina stillicidium, vel quoniā vesica

particeps est intemperiei, & soluitur uirtus cōtentiua ipsius, uel quoniam angustius fit collum ipsius, & hac de causa guttatim emittitur vrina. Verùm si vterus etiam inflammationem patiatur, hoc idem accidit, vel quoniam transmittatur intemperies ad vesicam, uel quoniam uterus medium locum obtinet inter rectum intestinam & vesicam. Si igitur in prioribus partibus inflammetur, quodam modo in vesicam impellitur, & angustius fit collū vesicæ, & guttatim emittitur vrina. Si autem in interioribus inflammetur, vt ad lumbos versus, comprimuntur intestina, & retentionem stercoris efficient. Et renibus quidem purulētis vrinæ stillicidium accidit. Nam sæpenumero tuberculum aliquod generatur in ipsis, & cum tempore putrefiat, pus fertur ad vesicam, & acrimonia mordet. Morsu autem excitat aßiduè expulsiuam virtutem, & guttatum emittitur vrina. Aestate etiam inflammationem faciente aduenit singultus, & maximè si contingat ipsum corpus hepatis inflammatione laborare. Nam ex inflammatione caliditas trahit ad seipsam humiditatem, quæ continetur in stomacho, qui hac de causa exiccatur, & ex siccitate conuellitur, ex quo singultus prouenit.

Si mulier non concipit ſcire autem velis, ſi conceptura ſit, pannis circumtectã deſubter ſuffias & ſi odor videatur per corpus ire ad nares, & os, ſcito, quod ipſa non ex ſeipſa ſterilis eſt. 59.

Si (inquit) mulier non concipiat, non ex ſe ipſa ſterilis exiſtens, ſed propter virum: ſcire autem velis, an conceptura ſit, vtendũ eſt ſuffumento, quod eſt thus, ſpica nardi, caſia, & ſtyrax, & inijce in ipſum carbones, & in ſuperiorem partem ſuffimenti impone eam, quæ vocatur choni, cuius ſuperiorem partem ſubijce genitalibus ipſius mulieris, & ſic ſuffias ſedente ipſa in catedra, & circumtecta pannis, & ſiquidem odor per interiora corporis feratur ad nares & os, corpus ab omni cacochymia eſt immune, & matrix, & bonam habet temperaturã. Si enim ſiccior ſit temperatura, vel frigidior, vel prauos habeat humores, cõdenſatio, vel frigiditas, vel cacochymia prohibebunt, ne odor aſcendat ad nares & os. Si autem quis roget qua ratione hoc accidat, reſpondemus per venas, & per arterias, & per neruos, quemadmodum ipſe aperuit in Aphoriſmis, vnà nempe totius corporis conſpiratio, & omnia membra ſimul patiuntur.

Si mulieri vtero gerenti purgationes eant, fieri non poteſt vt fœtus ſic ſanus. 60

Hæc eſt Aphor. ſententia, ſi mulieri poſtq̃ conceperit, purgationes eant, fieri nõ pōt, vt fœtus ſit ſanus, & merito. primum quidē, quoniã fœtus ſubſtãtia corrũpitur: ſecundo loco quoniã ex euacuatione menſtruorum laborat fœtus inopia alimenti, & ideò non pōt rectè ſe habere. Si quis autem dicat vſu compertum eſſe purgari mulieres & vſq; ad quintum, & ſextum menſem, & ideò fœtum non lædi. Sciendum eſt purgari quidem ſi contingat eam eſſe plethoricam, & non lædi fœtum, quoniam mediocris ſit purgatio. Hoc autem loco cùm dicat (eant) ſupponit multam euacuationem. Nam hoc verbũ & multitudinem, & diuturnitatem temporis ſignificat, quæ quidem ambo (vt dictum eſt) difficilia ſunt. Rurſus dubitant quidam, qua ratione fiat euacuatio menſium, in his quæ conceperunt, cũ clauſum ſit os vteri, vt neq; acumen acus recipiat, dicimus per os vteri purgari, habet. n. in ſuperficie membranas quaſdam, ſed & per collũ vteri, quemadmodum & virgines, cũ aperiãtur venæ, quæ in ipſo enaſcuntur, & fiunt.

Si mulieri ceſſent purgationes, neq; rigor, neque febris ſuperueniat, & faſtidia

incidãt, indicat ipsam in vtero habere. 61.

Si enim neq; rigore, neq; febre superueniēte, neq; inflammatione purgationes nō eant, ipsa videlicet concepit. Verùm si & fastidia incidãt, hoc est alienatio, orexis stomachi, quæ fit ab humorum varietate, quæ & pica dicitur, tunc enim ostēdi ab omni corpore ferri sanguinem in matricem ob nutriendum fœtum.

Quæcunque frigidos, & spissos vteros habent, non concipiunt, & quæcũque præhumidos, non concipiunt, extinguitur enim in eis genitura. Et quæcunq; siccos magis, & adurentes: nam ex defectu alimenti corrumpitur semen. Quæcunq; verò ex vtrisq; mediocrem habent temperaturam, eæ fœcundæ sunt. 62

Duas causas tradit Hip. ex quibus nō fit cōceptio, inquit igitur eas non concipere, quæ frigidos habent vteros. Nam frigiditas nō trahit ad se semen, & quæ præhumidos habent vteros, quoniam extinguitur semen, vt in arenosa terra fieri solet, & quæ vteros habent magis siccos, & adurentes. Nam alimenti inopia semen corrumpitur, siccitas.n. consumit, & difflat caliditas: cũ igitur sint quatuor intēperies, duæ sunt oppositiones: prima qdē frigiditas & caliditas:

facunda autem siccitas & humiditas. Riliquũ est igitur, vt illæ sint fœcundæ, quæ ex ambabus his oppositionibus temperaturam mediocrem sortitæ sunt, possumus etiam alio modo intelligere, ex ambabus, hoc est ex temperatura viri, & mulieris, vt si calidior sit vir, fœmina frigidior, vel econuerso, vt sit symmetria, & ex hoc fœcunditas.

Similiter autem & in maribus, aut enim propter corporis raritatem spiritus extra fertur, & semen non transmittitur ad os. Vel propter spissitudinem humor non exit foras, vel propter frigiditatem non concalescit, ita vt ad hunc colligatur locum, vel propter celiditatem hoc idem accidit. 64

Galenus exîstimat esse adulterinum præsentem Aphorismum. Si enim esset Hipp. oporteret eisdem de causis, quas in mulieribus adduxerat infœcundũ esse marem, & maximè cum dixerit (similiter autẽ.) Verùm si videtur connumerandus inter eos qui sunt Hipp. hoc pacto exponẽdus est. Si mas ob nimiam difflationem non poßit eiaculari semen ad sinus matricis, & hac de causa sit infœcundus, & si secus sit condensationem patiens. Condensatione autem &

ſiccitate non ſit excretio ſeminis, & hac de cauſa ſterilis ſit. Præterea ſi frigidus ſit, mortuum enim habet ſemen, & non caleſit vt colligatur in loco matricis, & ex eo generetur aial. Præterea ſi calidior ſit, hoc idem accidit, ſemen enim vt calidius non poteſt colligi, & formari. Reliquum eſt igitur vt hi ſint fœcundi, qui ſortiti ſunt temperaturã ex ambabus oppoſitionibus, vt dictum eſt.

Lac dare caput dolẽtibus malũ, malum verò & febricitantibus, & quibus præcordia ſuſpenſa murmurãt, & ſiticuloſis. Malum autem et quibus in febribus biliosæ deiectiones, & quibus ſanguinis multi deiectio facta eſt. Conuenit autem & tabidis dare, qui non valdè febricitant, & in febribus longis, & paruis, ſi nullum ex ſupradictis ſignum affuerit, & preter rationem comſumptis. 65.

Lac triplicem habet ſubſtantiam caſeoſam, oleoſam, & ſeroſam. Et caſeus quidem eſt pus ipſius craſſa, et frigida. Oleum autem calida. Serum autem eſt ſubtilium partium, et quod facilè fluat, ſed quidam decepti ſunt, nullo modo volentes ipſum lædere, cùm facilè alteretur. Idcirco volens Hipp. excludede hanc opinionem,

colligit mala, quæ ex ipso proueniant. Primùm inquit lac plurimum lædere caput dolentes. Nã ipsum generat flatuosos spiritus, qui crudi sunt, & augent dolorem capitis. Verùm non totũ lac hoc facit, verum caseus, malũ etiã febricitantibus, verum acute, quoniã non cõco ctus addat aliquid materiæ, vel quoniã ob partem oleosam ipsius, & calidum, augeatur febris. Malũ autẽ, & præcordia murmurantia habentibus, verũ & hoc loco caseus qui non est concoctus, & generat spiritus, qui augent affectionem: malũ autẽ & sitientibus, verum serum vt calidũ. Malũ autem & biliosas deiectiones habẽtibus, & maximè si sint cum acutis febribus. Primùm quidẽ ob eius serosam partem, quæ irritat ad excernẽdum, deinde ob eius oleosam partem. Malum autẽ, & quibus sanguinis multi excretio facta est, quoniam multo euacuato sanguine naturales partes debilitatæ sunt, exhibitum igitur lac ob craßitiem non concoquitur: quum autẽ non concoquatur magnorum malorum autor erit. Cũ autem exposuisset lactis malitiã, nunc transit ad eius bonitatem commemorãdam. Inquit igitur conducere tabidis, & non valdè febricitantibus: verum & hoc loco serosam eius partẽ intellige. Purgat enim pus, quod est in pulmone.

Cùm

Cùm igitur hoc purgetur, magno afficiũtur beneficio: quandoq; aũt & sanatus vlcus, uel quoniam ipsum lac aut humidum & q̄ facilè distribuatur nutrit corpus, conducit etiam febribus longis, & paruis, ex hoc innuit hecticas febres: verùm si nihil adsit eorum, quæ superius dicta sunt signorum, hoc est dolores capitis, suspensa præcordia. Nam siccitas supponitur in corpore. Lac igitur propria ipsius caliditate inflammat ipsius humorem: & conducit.

Quibus tumores in vlceribus apparẽt non conuelluntur maxime, neq; insaniũt verum his euanescẽtibus de repente quibusdam à tergo conuulsiones, & distentiones fiunt, quibusdem autem ante, insania, vel dolor lateris acutus, vel suppuratio, vel difficultas intestinorũ, si tumores sunt rubicundi. 65

Rursus Hip. tradit rationem cognoscendi affectus, q̄bus (inquit) tumores in vlceribus fiũt, & reliqua quoniam liberantur ab ipsa materia interiores partes, & hac de causa neq; insania, neq; conuulsio sequitur. Verũ hoc fiet si secũdum proportionem vlceris fiet tumor. Hunc autẽ tumorem, quando in posterioribus partibus sint vlcera, hoc est in dorso, si contingat. Cùm ap-

paruerit statim euanescere, hoc est sine manifesta causa, non causa medicamẽti, q̃ difflauerit, nõ fluxu sanguinis, materia delata ad interius genus neruosum, vel ad spinales musculos, & replens ipsos, conuulsiones facit & distentiones. Quando autem in prioribus partibus est ulcus. Accidat autem iustum tumorem fieri, & statim euanescere, patet ad nobiles partes delatam esse materiam, & siquidem ad cerebrum, quoniam sanguinea & acris est materia, facit delirium, & insaniam, uel ad membranam succingentem costas, & facit laterum dolores & inflammationes. Sæpenumero autem & materia in pus conuertitur, et fertur ad vacuos locos, et fit suppuratio. Si autem translatio fiat ad ventriculum, et ad intestina: facit eam difficultatem intestinorum, quæ vocatur sanguinea. Hoc autem manifestum est ex eo, quod dicit, (si rubicundi fiunt) tumores.

Si in vulneribus fortibus & prauis tumor non appereat ingens malum. 67.

In proximo Aphor. reÿciebat tumores, qui statim euanescerent, nunc autem reÿcit, cũ nulli omnino tumores appareant in prauis vulneribus. Indubitata enim est suspitio ne humores confluentes ad vulnera trãslati sint ab his partibus

tibus ad nobiliores. Reliquum est autem, vt ingens apponatur ad malum, non vt quidam dicunt ad tumorem.

Molles boni, crudi verò mali. 68.

Molles vt tumores boni, vt concoctionem ostendentes. Crudi autem difficiles, vt inconcocti, & magis nigri boni: quoniam indicent dominium naturæ. Inconcocti autem difficiles, quoniam nondum insurrexit natura ad alterationem.

Dolenti partem corporis posteriorem in fronte recta vena incisa prodest. 69.

Dolorem capitis sanat Hip. ad curationem enim attinet Aphor. Dolor autem capitis fit vel præcipuo affectu, quando materia in illo cõtinetur, vel per consensum, quum materia delata est ad caput, vel ab omni corpore repleto, vel à parte. Hoc igitur loco supponit eum dolorem capitis, qui fit affectu primario, & ipsum curat incidens venam rectam quæ est in capite. Ipsa autem quũ iudicatur apertè sanat eos, quibus posterior pars capitis dolet ratione auersionis & translationis materiæ.

Rigores incipiunt, mulieribus quidem ex lumbi magis & per dorsun, ad caput, sed et viris parte corporis posterioris ma-

gis quam anteriori, velut si fœmorum, cabitsi, sed & cuttis rara, inditio autem est pilus. 70

Rigores vocat non compositos, qui constant ex concussione & refrigeratione, sed eos qui solum ex refrigeratione, hos igitur mulieribus magis ex lumbo & dorso incipere, contingit, ex lumbis quidem, quoniam frigidissimus est locus, vt valdè neruosus: deinde ex dorso, quoniam diffundatur frigiditas per cōtinuum, & hinc transmittatur ad cerebrum, hinc fit vniuersalis refrigeratio. Hominibus autem contingit posteriore parte corporis magis fieri, quam anteriori corporis, vt cubitorum & fœmoris. Posteriores enim partes corporis vt neruosæ frigidæ sunt: vt frigide auē faciliores sunt vt in vniuersum refrigerentur. Si quis autem dubitaret qua de causa partes anteriores sint calidiores posterioribus, causam adfert Hip. Nam anteriores partes rariorem habent cutem, rarefactio autem prouenit ex caliditate. Rationem autem esse ostēdit pilus, omnino enim in anterioribus partibus enascitur pilus non alia ratione, quam rarefactione meatuum.

A cartanis capti non admodam à conuulsionibus çapiuntur, si vero prius capiantur

antur, & quartana ſuperuenerit, liberantur. 71.

Cùm dixit (capiuntur) conuulſionem, à multitudine oſtendit ipſum enim verbum extenſionem temporis ſignificat. Sermo igitur eſt de ea conuulſione, quæ ex plenitudine eſt: hæc enim in diuturnum tempus protrahitur. Has igitur conuulſiones quartana non ſolum non permittit fieri, verùm etiã ſi fiant & illa ſuperueniat, ſoluuntur. Nã quartana excernit & concoquit humorem craſſum & pituitoſum. Excernit autem rigore, concoquit autem ratione caliditatis febrilis, quæ ſuperuenit regori.

Quibus cutes circumeduntur aridæ & ſiccæ, ſine ſudore moriuntur. Quibus vero raræ, & laxæ, cũ ſudore moriuntur. 72.

Hæc eius ſententia. In his qui iudicandi ſunt & abſoluendi vel ad ſanitatem, uel ad mortem. In quibus quidem cutes ſunt aridæ & laxæ, hoc eſt exiccatæ, ſine ſudore abſoluuntur, & ſi quidem facilis tollerantia conſequatur ad ſanitatem: ſi verò difficilis, ad mortem. In quibus autem laxæ & raræ, cum ſudore abſoluuntur. Si quidem facilè ferunt, ad ſanitatem: ſi autẽ diffìculter ad mortem. Sed illi quidem ſine ſudore abſoluuntur ob inopiã humiditatis, hi autẽ cum

PHILOTHEI COMMENTARIA IN SEXTVM APHORISMORUM Hippocratis, LVDOVICO CORADO interprete.

In longis leuitatibus inteſtinorum, ſi ructus acidus fiat, qui prius non erat, ſignum bonum. 1.

IN hoc Aphor. agit Hip. de ſuperuenientibus. Superueniens autem quadruplici ratione dicitur, vel enim morbus morbo, vt morbo lateralifebris ſuperuenit, vel morbo ſymptoma, vt febri dolor capitis, vel ſymptomatſi morbus, vt dolori capitis ſiccitas vel ſym ſymptomaſi ſymptoma, ut vigiliæ dolor capitis. Supponit igitur morbum, quæ eſt leuitas inteſtinorum, & ex morbo ſuperueniens ſymptoma, qui eſt ructus acidus. Verùm ipſa leuitas inteſtinorum prouenit vel ab vlcere, quod eſt in ſuperficie inteſtinorum, vel ab imbecillitate continentis uirtutis per intemperiem frigidam extinguentem ipſam, vel ab humore frigido redundante, & hoc ipſum faciente. Hoc igitur loco ſermo eſt Hipp. de ea leuitate inteſtinorum,

quæ prouenit ex imbecillitate continentis virtutis: ipsa enim si etiam simul est aßidus ructus procedente affectu statim sedatur. In hac igitur longa intestinorum leuitate, si ructus accidus superueniat, cum is prius fieri nō posset, signum bonum, ab aperta læsione in obscuram transmutatus est morbus, & ab absoluta cruditate ad aliquam concoctionem venit. Nam cùm leuitas intestinorum fiat ex intemperie frigida, quæ est in ventriculo & in intestinis, & extinguat facultates, facit vt nulla omnino fiat concoctio. Igitur cùm apparuerit ructus acidus bonum est signum, tanquam in parte sit concoctio, fiat læsio ex eo ꝙ ex aliqua parte non est concoctum, & iam apertum est cibum mutationis principium accipere.

Quibus nares natura humidiores, &. genitura humidior, minus integra sanitate fruuntur, quibus vero contraria salubrius degunt. 2.

Cùm dicat (nares humidiores) cerebrum innuit, cùm autem (genitura humidior) totum corpus. Quibus igitur cerebrum humidum, & eodem modo totū corpus, minus integra fruuntur sanitate. Multa enim humiditas in cerebro, vel superat ipsum, & fiunt gruitates capitis

tis: morbi comitiales, vel expellitur ab ipso vel ad sensus, & ipsos lædit, vel ad fauces, & parit distillationes, vel ad inferiores partes, & varios morbos generat. Si autē in toto corpore humiditas est, fiunt febres ex putredine, & morbi ex eo prouenientes. Reliqui autem quibus neque nares humidæ, neque humida genitura, salubrius degunt, cùm careant superfluitatibus, vel quoniam (vt alibi dictum est) squallores pluuis sunt salubriores.

In longis difficultatibus inteſtinorum inediæ ex faſtidio, malum, & cum febre, peius. 3.

Difficultas intestinorum est vlceratio intestinorum. Si ergo ipsi diuturna superueniat inedia, hoc est absoluta inappetentia, malum. Ostendit enim extinctionem earum facultatum, quæ ad nutritionem attinent per consensum. Si autem & febris sit adhuc peius, ostenditur enim putredinem esse in vlceribus, vel iustam inflammationem.

Vlcera circumglabra praua ſunt. 4.

Circumglabra vlcera vocat ea quæ sunt inæqualia & pilis nudata. Hoc igitur circūglabra vlcera mali moris sunt. Nā difficulter ad cicatricē perueniūt, cū humor vitiosus in interio-

ribus partibus existēs radices pilorum incidat, vt in salsa terra herbas.

Dolores qui sunt in lateribus, & pectoribus atque alijs partibus, an multum differant, perdiscendum. 5.

Cùm sciat Hip. fundamētum curationis esse cognitionē morbi, magnopere laboratur ipsum cognoscamus, & nunc quidem ex loco & ex dolore rationem cognoscendi tradit. A doloribus (inquit) perficiendum est an multum differant, vel ratione loci patiētis, vel ratione morbi, vel rationē causæ, siue in latere, siue in pectore, siue in alia parte sit dolor. Cùm enim in lateribus sit dolor, si quidem dolor sit pūgitiuus indicatur affectio membranæ succingentis costas. Si autem cum sensu grauitatis, musculi & neruosa pars. Et si quidem dolor sit magis pungitiuus, materia est mordens. Si autem maior est sensus grauitatis, humor est crassus & pituitosus, & si quidem magnus est dolor indicat magnum esse morbum. Si verò paruus, paruum. Idem igitur & de reliquis partibus dictum sit.

Renum & vesicæ vitia in senioribus difficulter sanantur. 6.

Vitia appellat vlcera, inflammationes & quamlibet aliam affectionē. Hæc igitur in vtra

duarum

duarum partium, hoc est vesicæ & renum generentur, magno negotio sanantur, hoc est difficiliter, quoniam ipsæ affectiones indigēt quiete. Opus autem renum & vesicæ nunquam cessat. Præterea quoniam ipsæ partes infestentur acrimonia earum superfluitatum quæ per ipsas euacuantur. Difficilimè autem sanantur in senibus ob imbecillitatem facultatis eorum.

Dolores ventris & tumores sublimes leuiores, qui verò non sublimes, fortiores. 7.

Ventrem dicit eum, in quem cibi ingeruntur. Tumorem autem omnē molem, qui autem sublimes fiunt, appellat eos, qui sunt circa abdomen, hoc est circa musculos, qui sunt iuxta imū ventrem & cutem, non sublimes autem, q̄ sunt circa ipsum ventrem & intestina. Quicunque igitur dolores & tumores circa ventrem fiunt, leuiores sunt, hoc est mitiores, qui verò nō sublimes sunt, fortiores sunt, cùm in nobilioribus partibus proueniant.

Aqua inter cutem laborantibus vlcera in corpore facta difficulter sanantur. 8.

In ea quidem, quæ anasarca vocatur, quoniam ad cicatricem non perueniant vlcera ob redundantem humiditatem. Vlcera enim siccis

magis gaudent. In ea autem quæ vocatur à lcite, & in ea quæ vocatur tympanita, non ob redundantiam humidi, sed quoniam imbecillæ sint facultates, cum corpus non nutriatur, vel quoniã acrior sit humiditas naturæ inseruiens.

Latæ pustulæ non admodũ pruriunt. 9.

Pustularum siue tuberculorum, aliquæ quidem acutiores aliæ autem latiores. Acutiores igitur pustulas & tubercula & calidißimus & acutißimus humor efficit qua de causa & mordentes pruriunt, latæ autem hoc est humiles nõ admodum pruriunt, quoniam humor ipsas efficiens, cum pituitosus sit, minus habet acrimoniæ.

Caput dolenti et circumdolenti, pus vel aqua, vel sanguis efluens per nares, aut aures, aut os, morbum soluit. 10.

Nunc ex duabus formis doloris capitis, exercet nos in eo qui est proprie ipsius capitis, & supponit illum prouenire ex materia, quæ est in capite, sed dolor quidem in perta indicat vel abscessum vel inflammationem. dolor autem in toto capite spirituum vel humiditatis abundantiam, & si quidẽ pus effluit soluit colorem capitis in parte, verũm non omnem, sed eum qui est ex abscessu, si autem aqua vel sanguis, soluit dolorem

lorem capitis qui est in toto, verum non omnem sed cum qua est ex multitudine humiditatis causa enim faciens dolorem capitis euacuatur, & expellitur.

Ara bile vexatis & renum passionibus hæc morrhoides superuenientes, bonum. 11

Melancholici abundantia humoris melancholici perturbantur. Laborantes autem renum passionibus crassa & feculenta materia. In ipsis autem hæmorrhoides cum fiant, iure bonum est quoniam euocant, tanquam fecē, à qua magnopere lædebantur.

A diuturnis hæmorrhoidibus sanato si vna non seruatur, periculum est aquam intercotem vel tabem aduenire. 12.

Cum hæpar transmittit ad hæmorrhoidas sanguinem feculentum & melancholicum, cum apertæ sint, ipsum auacuant. Si igitur quis prohibebit ne illac feratur sanguis, & maxime cum diu latus sit, si ocludantur venæ, vel ad cicatricem perducantur, bonum est: quoniam sanguis euacuatus immodice infert animi defectum, & alia difficilia, verū contra, si retineatur sanguis, tabes uel aqua interius efficitur

Si enim diuturnæ ſint hæmorrhoides, quoniam materiam hunc naturalem impetum accepit, vt illuc ferretur, & natura conſueuit ex ea parte purgare ſuperfluitates, cùm nuper prohibita ſit, impedimentum illud durum efficiet hæpar ex multitudine, & extinguet caliditatem quæ in ipſo eſt, & prohibebit ne ſanguis generetur, & ex hoc aquam inter cutem generabit. Præterea & rabem cum materia per hæpar ad pulmonem tranſeat, quæ cũ illuc peruenerit, rumpit venulam illam & tabem facit. Reliquum eſt igitur, vt etiam vnam oporteat relinquere, nec omnes ſanare, vt per ipſam euacuatur feculenta pars, & cacochymia hæpatis, ne difficilimæ affectiones fiant.

A ſingultu habitum ſuperueniens ſternutatio liberat. 13

Singultus eſt motus conuulſiuus ſtomachi. Fit autem vel ab euacuatione, vel à repletione, vt & conuulſio. Nunc autem etiam ſupponit ſingultum à repletione. Si (inquit) ſternutatio ſuperueniat, liberat ægrotum à ſingultu. Nam cõcutitur cerebrum, & totũ corpus, maximè autem ſtomachus, ob neruorum abundãtiam, vehementi autem concuſſione excluduntur, & euacuantur humiditates, quæ erant in ſtomacho

ſingul-

singultum efficientes.

Ab aqua intercutem habito, si aqua per venas in ventrem defluxerit, soluitur morbus. 14

Hoc loco inquit si sit aqua intercus, & maxime ascite, & multa aqua defluat, ex naturalibus vasis hæpatis, hoc est portis ad intestina, & per hæc deferatur, liberatur ægrotus ab aqua intercutem. Nam nihil amplius accidit illi humido, quod uere est in medio abdominis & intestinorum, cùm sit euacuata: sed potius sperandum est illud etiam tempore difflandum esse, cũ amplius augeri non poßit. Sciendũ autem est Hip. ipsum hæpar venas vocauisse, cũ à parte totum indicauerit. Etenim hæpar est uenarum principium, & ab ipso enascuntur.

A longo alui profluuio habito, spontaneus vomitus superueniens, bonum. 15.

Spontaneum vocat eum, qui est sine manifesta causa, hoc est cùm Medicus nullo modo ipsum excitauerit, sed naturæ prouidentia. Si igitur subiacente alui profluuio diuturno sine manifesta causa consequitur morbus, soluit ipsum alui profluuium ratione auersionis.

A morbo laterali vel pulmonia habito alui profluuium superueniens, malum. 18

Cum dicat (habito) ostendit vehementer affligi ægrotantem, si igitur hoc modo affecto alui profluuiũ superueniat, malum, ostenditur enim iecur affectum esse una cum organis inseruientibus respirationi, cum enim eo in loco non fiat alimenti alteratio, ob imbecilitatem consecutum est alui profluuium. Hoc modo igitur alui profluuium malum est his, qui ab eiusmodi morbis vehementer afliguntur, in his enim, qui mediocriter sunt affecti aliquando contingit ut bonum sit ratione translationis.

Lipientem alui profluuio corripi, bonum. 19.

Bonum est non vt signum sed vt causa, redundans enim & faciens lippitudinem euacuatur. Simul etiam ad inferiora euertitur, cũ igitur euacuetur bonum est.

Vesica discissa, aut cerebro, aut septo, aut aliquo ex tenuoribus intestinis, aut ventriculo, aut iecore, lætale est. 20.

Cum igitur dicat (discissa) ostendit diuisionẽ ad interiora. In quacunque igitur harum partium quæ dicta sunt diuisio ad interiora fiat, lætale est, quoniam in nulla harum partium ad cicatricem perueniatur, semper enim euacuantur hæ partes. quoad natura non quiescat, ut ad

cicatricem perducat, hoc autem fieri non potest, quin immo cicatricem præuenit mors ob dignitatem pertium. Dubitant autem quidam, qua ratione in extractione calculi, cum per medium diuidatur vesica non corrumpatur animal verum non diuiditur vesica, sed collum vesicæ, quod & carnosum est, & ideo non interit animal.

Cum discissum fuerit os, aut cartilago, vel neruus, aut genæ particula tenuis, vel præputium, neq; augetur, neq; coalesit. 21

Augmentum est repletio eius, quod deest, symphysis aut labrorum distantium conglutinatio. in quacumq; igitur harum partium per mediũ fiat diuisio, merito neque augetur neq; coalescit ossa quidem ob excessum siccitatis, ut semper radicem non habentia, reliquæ autem partes nõ solùm quia neruosæ sunt, & tenues, sed etiam quoniam eorum labra distent, & cùm inuicem perforentur, neq; parũ, neq; omnino dicere possumus, quod coalescant, cũ ex semine generata sint. Sciendum aũt est genæ tenuẽ esse particulã, cutẽ mediam inter mandibulam superiorem & inferiorem, iuxta quam est musculosa latitudo, præputium autem extremum glandis.

Si in ventrem sanguis præter naturam effluxerit, necesse est suppurari. 22.

Nonnulli codices habent articulum, nõnulli autem non habent, & si quidem habent, de eo ventre sermo est, in quem ingeruntur cibi, si autem non habent, de omni cauitate. In vtroque autem verus est sermo. Cùm enim effundatur, corrumpitur. Nam sanguis genitura, & lac extra propria vasa in grummos degenerant & putrefiunt.

In insanientibus si varices vel hæmorrhoides superuenerint, insaniæ solutio. 23

Nunc insaniam vocat melancholiam, quæ ab humore melancholico prouenit, quæ enim propriè insania est, priuatio discursus, quæ fit ab atria bile. Subiacente igitur atra bile, si varices, & reliqua, fit insaniæ solutio ratione excretionis ipsius humoris, & translationis. Et translatio quidem ostenditur ex varicibautus, excretio enim & hæmorrhoidibus.

Quæcunque dolentia, & rupta ex dorso ad cubitum descendunt, venæ sectio vitæ. 24

Hoc loco inquit si fiat dolor, & reliqua, oportere secare venam, quæ est in cubito: nam fluxit materia, quam oportet euacuare per cõuenientes locos. Si quis autem quærat quomodo descendat ruptio ex dorso in cubitum. Sciendum est

Hip.

Hip.dicere non ruptionem,ſed dolores per conſenſum deſcendere, cum materia illac conuertatur.

Si timor atq; mæſtitia longo tempore perſeuerẽt,ex eo atra bilis ſignificatur. 25.

Melancholicus humor caliginoſus aggrauat ſpiritum animalem,q eſt in capite, cum per vapores deferatur,& facit timorem,facit etiã mærorem, refrigerat innatum calidum,vt autem craſſus cõſiſtentia etiam diuturnos morbos ſignificat, ſi igitur timor & mæſtitia multo tẽpore obtineant, iure hoc melancholicum eſt, & hac de cauſa arte quadam prædicit hunc melãcholicum euaſurum patiente cerebro, cum ad ipſum deferatur humor melancholicus.

Si quod inteſtinorum gracilium diſcindatur non cohaleſcit. 26.

Cauſa dicta eſt in euo Aphoriſ.cuius inicium cum diſcuſſum fuerit os.

Eryſipelas ab exterioribus verti ad interiora,non eſt bonum,ab interioribus autem verti ad exteriora, bonum. 27.

Non eryſipelas ſolum,ſed quilibet alius affectus ab interioribus ad exteriora conuerſus,bonus eſt, quoniam in ignobiles partes tranſlatio fiat,illud autẽ malum,quoniam ab ignobiliori-

bus partibus ad nobiliores trāſlata eſt materia.

Qui in febribus ardentibus tremores fiunt delirio ſoluuntur. 28.

Tria principia ſunt in corpore cerebrum, cor, hæpar, & nobiliſsimum quidem eſt cerebrum, nobilius autem cor nobile vero hæpar, & ex cerebro quidem nerui, ex corde arteriæ ex hæpate venæ, quamobrem neruos vt nobiliores natura in interioribus collocauit, venas autem vt igno biliores in ſuperficie, arterias autem in medio. His igitur ſic ſe habentibus ſi in ardentibus febribus dolores fiant delirio ſoluuntur, cauſæ enim morbum facientes in neruis quidem ſunt, ex quibus tremores, & mentis alienatio, hoc eſt delirium principij eſt. quod ſimul patitur, verū ſoluit delirium in malo, quoniam principales partes recipiunt materiam.

Quicunque ſuppurati, aut aquam intercutem patientes ſecātur aut vruntur, ſi pus aut aqua vniuerſim effluxerit omnes moriuntur. 29

Hic Aphor. rationem curandi tradit, & ad manuum operationē attinet. Suppurati ſunt qui copioſum pus habent collectum in vacuitatibus thoracis, aquam intercutē patientes ſunt illi qui habent humidum in medio abdominis

&

& intestinorum. Hi igitur cũ secantur, si vniuersim euacuantur, omnino moriuntur, nam subitæ mutationes periculosæ sunt, ut dissoluentes facultatem, vel quoniam in vniuersa euacuatione euacuantur spiritus animalis. s. & vitalis ex quibus sequitur mors. Hac de causa non oportet vniuersalem esse hanc euacuationem, sed in proportione virtutis.

Eunuchi neq; podagra laborant, neque calui fiunt. 30.

Non laborant quidem podagra, quoniam in ipsis non fiat ebulitio materiæ & motus, ex quo consueuit natura insurgere et expellere materiam ad ignobiliores partes, hoc est ad pedes hoc autem fit, nam venereis non vtuntur, non caluescunt autem, quoniam similes fœminis sunt & habent multam humiditatẽ redundantem & confluentẽ ad pilos, ex qua pili nutriũtur, & irrigantur. Eunuchi autem nostri temporis & podagra laborãt & calui fiunt ob otiũ, & luxũ, & ob ingentem uini, quod potant, ardorem.

Mulier podagra non laborat, nisi menstrua defecerint. 31

Mulieres podagra non laborant, quoniam euacuatione menstruorum non habent abundãtiam humorum, si autem cõtingat ipsis retineri

ea podagra laborant cum cacochymia ſint repletæ, quam cacochymiam natura vt inutilem expellit ad imbecillas partes, & inutiles, & ignobiles, & hac de cauſa generatur podagra.

Puer podagra non laborat ante vſum venereorum. 32.

Pueri podagra non laborant ante vſum venereorum etiã ſi excrementicij ſint ob uictus intemperantiam, quoniam non ſiat in ipſis ebullitio retentione venereorum: verum poſt vſum venereorum podagra laborãt ratione ebullitionis & motus venereorum, quæ quidem cum fuſionem materiarum faciant lædunt pedes ſi contingat ipſos facile affici, & podagram pariunt.

Dolores oculorum meri potio aut balneum, aut fomentum, aut venæ ſectio ſoluit, aut medicamentum. 33.

Lippitudo ſit vel affectu primario, vel per conſenſum, precipuè quidẽ affectu, vt cùm materia exiſtens in oculo perturbat, vel craſſa & quæ difficulter remoueatur, vel tenuis & acuta, vt quando in ipſo eſt nuda intemperies minimam habens materiam. Per conſenſum autẽ, vt cùm ſimul afficitur oculus cum vna parte. verbi gratia cerebro, vel aliqua alia eiuſmodi parte multitudinem habente materiæ, vel cùm

totum corpus laboret, vel qualitate, vel quantitate humoris, uel intemperie: Cùm igitur differentes sint causæ lippitudinis, differens est curatio etiam eam quidem lippitudinem, quæ per consensum lædit ratione quantitatis, curat venæ sectio ratione euacuationis. Eam autem quæ est ratione qualitatis, purgatio, cùm enim purgetur causa, & dolor statim sedatur. Eam autẽ quæ est affectu præcipuo ratione crassitudinis, meripotio soluit, quum calefaciat & attenuet, & difflet materiam, uel quoniam humectet, & temperet. Intemperièm autem balneum eadem ratione.

Balbi ab alui profluuio maxime capiuntur. 34.

Naturalis locutio fit aliquandò quidem, cũ lingua feratur ad incisorios dentes, & fortior existens firmetur. Alio autem modo quum reuerberetur ad superiora, differenti enim motu differentem etiam locutionem efficit. Sciẽdum autem est duos fieri affectus circa vocẽ κλαγγον *&* βραχνον. *Circa locutionem autem psellum, & traulum. Balbuties autem aliquando fit, cũ lingua facta sit breuior quam par est, & quæ nõ praeuenerit, vt rectè firmetur ad incisorios dentes, quod quidem rarum est, aliquando cum lin-*

qua sit mollior & humidior, vel per seipsam, uel ob cerebrum. Cùm enim aggrauetur multitudine non potest reuerberari, & hac de causa balbuties prouenit, de qua etiam sermo est Hipp. quicunque igitur balbi hoc modo fiunt, hi alui profluuio facilè capiuntur, cùm enim cerebrum humectet linguam, ex qua balbuties fit, descendit fluxio in ventriculum, quam diuturnam sequitur alui perfluuium. Cùm autem lingua humidior sit natura, & ventriculus iure sit eiusmodi, vt qui altera tunica communionem habeat cum lingua, huius proprius effectus est diuturnum alui profluuium.

Qui aridum ructum eructant, non valde laterali morbo corripiuntur, 35.

Acidum ructum eructantes non valde morbo laterali corripiuntur. Acidus enim ructus generatur, vel ob frigiditatem existentem in ventriculo, vel ob pituitosum humorem redundantem in ipso fundo ventriculi. Cùm igitur hoc modo se habeat, iure in eructantibus acidum ructum non fit morbus lateralis. Morbus enim lateralis ex flaua bile generatur, verùm quoniam quamuis raro. Prouenit etiam ex humore pituitoso, ideò dixit Hippocrat. non valde.

Quicunque calui fiunt, ijs magnę varices non fiunt, quibus verò caluis varices magnę superueniunt, ij rursus capillati fiunt. 36.

Caluos nunc appellat non propriè caluos, sed eos quibus ob affectum capilli decidunt, verbi causa ob alopeciam, vel ob ophiasim. Hi autem laborant his affectibus ob redundantiam vitiosorum humorum in superioribus partibus circa caput, qui ob prauam qualitatem incidunt pilos, & hos pariũt affectus: qui igitur calui hoc modo fiunt, varices magnas, hoc est venarum latitudines in cruribus & femoribus non habent: quoniam in superioribus partibus redundat humor. Si autem apparuerint uarices magnæ rursus capillati fiunt, cum ea quæ sunt circa caput liberata sint à cacochymia, & ad inferiora translata sit materia.

A qua inter cutem laborantibus tussis superueniens, malum. 37.

In principio quidẽ morbi tußis superueniens nihil mali facit, quoniam nõ paruum est interuallum. Posterius autem superueniens etiã magnum malum. Indicatur enim vsq; adeò auctã esse humiditatem, vt etiam asperam arteriam occupauerit. Hinc tußis & periculum est ne suf-

focetur ægrotans, vel ostenditur spirituũ abundantia, à quibus cùm comprimantur partes respirationi seruientes tussis fit.

Difficultatem vrinæ secta vena iuuat, secare verò interiores. 38.

Venæ sectionem hoc loco tali incisionem vocat. Interiorem autem eam quæ per rectam lineam aduersa est renibus, ipsa igitur cùm incidatur per sanguinis missionem soluit difficultatem vrinæ, eam v3 quæ est ob inflammationem, & hac de causa cũ liberamur ab inflãmatione, liberamur etiã ab vrinæ difficultate. venæ autem sectio nullo modo soluit alias vrinæ difficultates, quæ vel ex vesicæ imbecillitate proueniunt: vel ex conuulciua dispositione, cum musculus omni ex parte comprimatur, vel ex calculi obstructione.

Ab angina habito, si tumor in collo fiat bonũ: foras enim morbus deducitur. 39.

Causa est aperta: nam materia à nobilioribus partibus ad ignobiliores translata est.

Cancros occultos melius est omnes non curare: curati enim cito pereunt, nõ curati autem, longius tempus perdurant.

Cancer est durus quidam tumor, vocatur autem cancer à cancro animali, vel quoniam ferina

na sit hæc paſsio, prouenit autē ab atra bile dominante, vel à flaua bile superaſſata sed horum hi quidem ſunt manifeſti, hoc eſt in ſuperficie corporis exiſtentes, hi autem occulti, hoc eſt in interioribus partibus corporis exiſtentes, quos ne curemus, hortatur, ſi enim exquiſitam curationem adhibeamus cito moriuntur, quoniam cū ipſis curentur, vel inciſſione, vel combuſtione, quæ pertingāt vſq; ad interiores partes corporis multa alia conſequentur ſymptomata, quibus natura non valebit reſſiſtere. ſi autem non curati permaneant, hoc eſt parum curati, ſolum enim accipientes à medico ea quæ ad abluendā ſaniem pertinent, longo tempore perdurant quoniam mitior fiat ferina bilis.

Conuulſio fit vel ab euacuatione, vel à repletione, ſic & ſingultus, 41.

A repletione quidem hoc modo implentur nerui ab humoribus craſsis & lentis, impleti aūt intēduntur & ex hoc conuelluntur vt chordæ, ab euacuatiōe aūt hoc modo exiccatur nerui & cōtrahūtur ad ſeipſos eodē modo & ſingultus, ſi quidē cōuulſiua diſpoſitio in ſtomacho cōſiſtit.

Quibus dolor circa præcordia fit abſq; inflammatione, ijs febris ſuperueniens morbum ſoluit. 42

Præcordia in vniuersum hypocondria vocat, fit autem in ipsis dolor vel ob frigidam intemperiem, vel ob humoris craßitudinem, vel ob crassorum spirituum abundantiã, si igitur sine inflammatione st.x iliis fiat dolor circa præcordia sed fortasse vel ob spiritus vel ob crassitudinem materiæ, vel ob frigidam intemperiẽ, superueniẽs febris soluit dolorem, cum resoluat crassum, & extinguat intemperiã difficultatẽ.

Quibuscunque suppuratio existens in corpore non innotescit, ijs ob crassitudinem puris aut loci non innotescit. 43.

Nunc est sermo de abcessibus, hæc est autem eius sententia, si abscessus non manifesta ntur, hoc est non acuminantur, in dicant vel craßitudinem puris, vel cutis, crassitudo enim vt in interioribus iacens nunquam acuminatur, & cutis, si contingat eam habere crassitudinem nõ permittit ipsum acuminari. Si igitur suppuratio est in corpore, vel abscessus, & non acuminatur, his de causis non acuminatur, cognosces autem ipsum, quando suppurabitur, ex inæqualitate rigoris & inordinata febri, sermo igitur ad chirurgos attinet, vt intelligant; quid illis faciendum sit.

Morbo regio laborantibus si fiat Hępar

durum, malam. 44.

Cum inflammatio existat in Hæpate, in ipso sit intemperies, ex qua bilis generatur, quæ cùm per totum corpus deferatur morbum regium efficit. Cùm autem postea is perseueret, si tempore contingat, vt colligatur crassius humor, & ex hoc durum fiat hæpar, malum, quoniam necessario superueniat malus habitus vel aqua inter cus, cùm hæpar malè agat & non conuertat cibum in sanguinem.

Quicunque lienosi ab intestinorum difficultate capiuntur ijs superueniente longa difficultate intestinorum, aqua intercus aut leuitas in testinorum aduenit, & moriuntur. 45.

Lienosi sunt illi, qui habent in splene tumorem ex humore melancholico. Hi igitur cũ causa naturaliter euacuetur, capiuntur ab intestinorũ difficultate ex feruore humoris. Quæ quidem si breuis est, bonum est: si uerò protrahatur, non est bonum. Aqua enim inter cutem superuenit ipsis, vel leuitas intestinorum, & moriuntur, aqua quidem inter cutem. Nam multum euacuatione debilitatur hæpar, cùm simul euacuetur calidum innatum. Sæpe numero autem debilitatur etiam ventriculus eadem ratione

& fit leuitas intestinorum.

Quibus ex vrinæ stillicidio ileos superuenit, in septem diebus pereunt, nisi febre superueniente satis vrinæ fluxerit. 46.

Quidā dicunt ex, ileo fieri vrinæ stillicidiū, hoc modo obstruuntur crassa intestina à crassis & lentis humoribus, cum ipsa obstruantur, non fit distributio ad hæpar, cum autem nō fiat distributio, neq; generantur humores. reliquum est igitur vt neq; fiat vrinæ separatio, hac de causa vrinæ stillicidium fit, quod etiam est difficile, septem igitur diebus pereunt, si febris nō superueniat, si enim superueniat, fusionem facit humoris, & attenuat, & incidit ipsum, & ab obstructione liberat partes, in quibus impactus est humor, & magna uel copiosa fit excretio vrinæ, quod quidem est bonum, sic opinati sunt quidam. Hip. autem ex vrinæ stillicidio ileū supponit, & recte, etenim primum urinæ stillicidium informatur ab ileo, cōtingit enim usq; ad quatuor vel quinq; dies in intestinis esse obstructionem, & ileum non esse manifestum. vrinæ autē stillicidium primo sic apparet.

Vlcera, quæcunq; annua sunt, aut etiā diuturniora, os abscedere est necessarium & cicatrices cauas fieri. 47.

Vlcus diuturnum fit vt annuum, vel etiam longiori tempore protractum, vel ob humidam materiam ad ipsum confluentem, vel ob intemperiem, vel ob erosionem quandam, & putrefactionem, quæ in ipso facta est, quæ nō solùm carnes afficit, verùm etiam vsq; ad ipsa ossa penetrat. si hoc igitur postremum contingat, necesse est os abscedere, hoc est squammulas ossis, & ob ossis euulsionem causas fieri circuitus, tunc autem incipit curari, cùm caro in ipso generetur, & ad cicatricem perueniat. Sciēdum autem est diuturna vlcera esse phagedæna Telephia & chironia. Phagedæna quidem appellātur, quoniam corrodant, chironia à chirone, qui ea curauit, Telephia à Telepho, qui ea passus est.

Qui gibbi ex asthmate aut tussi fiunt, ante pubertatem moriuntur. 48.

Spina recedit, vel ad interiora, vel ad exteriora, vel ad obliqua: sed ipse recessus uel à primitiua causa ortum habet, vel ab abdita. A primitiua quidē hoc modo, si verbi gratia ex ictu lapidis vel ligni contingant. Ab abdita autem, si in ligamentis vertebrarum tuberculum crudum factum sit, vel inflammatio, tunc enim cū dilatetur, ad interiora trahūtur vertebræ, vel ad exteriora ob angustiam. Supponatur igitur

tuberculum circa ligamenta vertebrarum, ex hoc recedunt ad interiora vertebræ, & angustior fit thorax, & consequitur difficultas anhelitus, quæ vocatur asthma ex trãslatione, & recessu vertebrarum. Si tamen crassa sit materia, q̃ si tenuis sit & ex ipsa pars deferatur ad thoracem, fit tussis, cùm excernatur per asperam arteriam, qui igitur gibbi ante pubertatẽ fiunt per abscessum, ex asthmate vel tussi moriũtur, quoniam non augentur. In ipsis enim partibus & thorax profunditatem non habet, nec est in ipsis copia calidi innati, & ideò moriuntur.

Quibuscunque venæ sectio, vel purgatio cum medicamento conuenit, hos vere purgare, vel venã incidere oportet. 49.

Ad præseruandum attinet hic Aphor. & de his agit, qui non sine periculo bene valent, ij enim vel quantitatem humorum hoc patiuntur, quorum secare venam oportet, ne incidant in morbos, qui ex plenitudine oriũtur, vel qualitate, quos etiam purgare oportet, ne in varios affectus incidant. Quibuscunq; igitur ex eiusmodi hominibus, vel venæ sectio, vel medicamentum conuenit, his oportet vere vel secare venam, vel purgare. Nam tunc non est caliditas efficiens resolutionem corporum, non frigiditas

ditas, q̃ efficit morsum humorũ, nõ inæqualitas perturbãs facultates, uerùm potius temperies.

Lienosis difficultas intestinorum superueniens, bonum. 50.

Lienosos vocat eos qui habent splenẽ scirrho affectum, quibus si superueniat difficultas intestinorum, bonum est ratione translationis, cùm effundatur humor melancholicus impactus in splene.

Quibuscunque morbi podagri fiunt, hi sedata in quadraginta diebus inflammatione finiunt. 51.

De podagrica dispositione agit, & præscribit ipsi vltimum tempus monens in quadraginta sedari inflammationem & finiri. Si enim id quod fluit sit tenue, etiam celerius inflammationem patiuntur. si autem humidũ & lentum longiori tempore, verùm non procul à quadraginta diebus inflammantur quam longißime. Nam humiditates quæ sunt in dearticulationibus ligamentorum continentium ipsas, oportet per vapores euacuare, & eas quæ incidunt in ligamenta, quo enim modo difficulter aliquid exterioris humiditatis peruenit in ipsas partes, eodem modo etiam difficulter transfertur.

Quibuſcunque præciditur cerebrum, ijs neceſſe eſt febrem, & bilis vomitum ſuperuenire. 52.

Præciſionem vocat eam, quæ penetrat vſque ad interiores partes. Si igitur cerebrum ex quadam occaſione & ex primitiua cauſa præcidatur vſq; ad interiores partes, neceſſe eſt febrem & bilis vomitum ſuperuenire: febrem quidem, cum ipſum, quæ eſt pars nobiliſſima laboret inflammatione: bilis autem vomitum, nam cùm efficiatur neruorum principium, eæ partes, & maximè os ventriculi, vt neruos habentes in ſe multos naturaliter concutiuntur, & perturbantur, & ad euacuationem variorum humorum inuitantur, & ad fluxum: præcurrunt autem ea quæ ſunt bilioſa, vt leuiſſima.

Quicunque dolore capitis repente capiuntur, & ſtatim muti fiunt, & ſtertunt, in ſeptem diebus pereunt, niſi febris apprehenderit. 53. Oportet verò & cõſiderare oculorum in dormiẽtibus ſuſpectiones, nam ſi quid album commiſſis palpebris ſubinſpicitur, neque ex alui profluuio, aut medicamenti potione iſtud contingat, malum eſt ſignum, & læthale valdè. 54.

De

De morbo attonito agit, & ipsius exponit principium incrementum, & vltimum statũ. Principium igitur ostenditur ex repentino dolore, qui fit ex grauitate crassi & lẽti humoris, postea cùm restet, vt crassi spiritus generentur, cum absoluta fiat obstructio cerebri, nõ amplius transmittitur virtus ad neruos, & amittitur vox, quod ostendit incrementum affectionis. Si igitur hoc fiat, stertunt, hoc est uiolenta respiratio superuenit, ex qua ostenditur status, & moriuntur, nisi apprehendat febris. Si enim hoc accedat, resoluitur subsidens in capite materia, & attenuatur, & difflatur, & prohibetur, ne moriantur, verùm oportet inspicere supectiones oculorum: si enim febre superueniente appareat aliquid albi, non proueniens ex alui profluuio, vel ex medicamenti potione, difficile est. Ostendit enim perfectam imbecillitatem musculorum claudẽtium oculos, & totius corporis. Si autem nihil albi simul appareat, bonum signum, quoniam robustam indicat facultatem.

Desipientiæ, quæ cum risu fiunt, securiores, quæ verò cum studio, periculosiores. 55

Desipientia est excessus vel potius priuatio ratiocinationis & discursus. Huius autem diffe-

rentiæ sunt quatuor. Est enim moderata quæ sola fit ex miti caliditate, est autem vehementior quæ facit homines audaces & contumeliosos, hæc autem ex maiori caliditati prouenit. Est autem etiam vehementissima, & est in hac ferinus mos, quæ quidem prouenit ex absoluta & perfecta caliditate. Extrema ex humore melancholico generatur. Quæcunque igitur harum cũ risu sunt, securiores sunt, quoniam ex mitiori fiunt caliditate proueniente à copioso sanguine. Quæcunque autem cũ studio, periculosiores, quoniam ex vehementi caliditate fiant, & à flaua bile irritentur.

In acutis paßionibus, quæ cum febre sũt luctuosa suspiria, malum. 56.

Huius Aphor. Intemperatio desideratur.

Dolores podagrici vere & autumno magna ex parte mouentur. 57.

Iure hi affectus mouentur vere & autumno. In vere quidem: nam hoc tempore quod moderatam habet caliditatem, fit fusio materiæ, quæ prius in hyeme collecta erat, & expulsio à robustis locis ad imbecillos, hoc est pedes. In autumno autem quoniam ob inæqualem intemperiẽ deijciuntur virtutes, quibus deiectis differentes generantur humores, & cùm expellantur ad imbecillos

becillos & inferiores locos, podagram faciunt, præterea quoniam in ipso concludatur materia in æstate collecta.

In morbis melancholicis ad hæc periculosi decubitus stuporem corporis, vel conuulsionem, vel furorem, vel cæcitatẽ significant. 58.

Nunc agit de melãcholia, & de translatione materiæ, quæ ex ipsa existit, & de successione aliorum morborum, si (inquit) habito quodam à melancholia inclinauerit eiusmodi materia per transpositionem in has partes, periculosum est. Si enim ad oculos delata sit, facit cæcitatem. Si autem ad neruos conuulsiones, quæ ex multitudine proueniunt. Si autem perfecte obstuxerit ventriculos cerebri, quos corpus appellant, morbum attonitum. Si autem ad membranas ipsius cerebri, furorem generat, hoc est eum, qui melãcholia vocatur.

Apoplexiæ autem fiunt maxime à quadragesimo vsque ab sexagesimum. 59.

Homines à quadragesimo anno vsq; ad sexagesimum apoplexia corripiuntur. Nam maximè redundat in ipsis humor melancholicus, qui crassitie sua obstruens apoplexiam generat. Fit

autem & à pituita apoplexia, ſed nunc de ea nō eſt ſermo Hip.

Si ometum exidat, neceſſe eſt putreſcere. 60.

Omentum eſt adipoſa & fibroſa ſubſtantia ſuperiacens inteſtinis & ventriculo, huius ſæpenumero, cùm in imo ventre perforatio facta ſit pars quædam excidit, & quoniam adipe plena eſt & facilè afficitur contingens exteriorem aërem, neceſſario ſtatim putreſcit. Iubet igitur Hip. vt incidamus id quod excidit, & hoc modo ventrem ſuamus.

Quibuſcunque à coxendicum dolore moleſtati exidit coxa, & rurſus incidit, ijs mucores ſuperueniunt. 61.

Cùm enim in eo loco colligatur pituita, vide licet in ea ciuitate, in qua eſt de articulatio coxæ, veluti irrigat ligamenta, & laxa ipſa facit, & hac de cauſa à proprio loco recedit, & rurſus incidit caput femoris.

Quibuſcunque à coxendicum dolore moleſtati s diuturno, exidit coxa ijs crus tabeſcit, & claudicant, ſi non vrantur. 62.

Si

Si ob multitudinem mucoris cum maiori recessu maneat coxa, fiet claudicatio cruris, consequctur autem necessario & nutrimenti defectus, cum naturali motu priuatum sit. Sic quidem tabescit crus & claudicat eorum, qui à coxendicum dolore molestantur, nisi vrantur. Si autem vrantur nihil horum patiuntur. Vstio enim mucorem incidentem exiccat, & consumit, & firmantur ligamenta, cruris, & in naturalem statum redeunt, & posthac non amplius excidit caput fœmoris à cauitate.

PHILOTHEI COMMENTARIA IN SEPTIMVM APHORISMOrum Hippocratis, LVDOVICO CORADO interprete.

In morbis acutis frigus extremarum partium malum. 1.

Oc loco de superuenientibus agit. Superuenientia autem (vt dictũ est in superiori sectione) quatuor modis intelligũtur. Supponit igitur morbum, qui quidem est febris acuta, & ex eo *symptoma, quæ quidem est refrigeratio extremarum partium. si (inquit) superueniat in acutis febribus frigus extremarũ partium, hoc est digitorum, narium, aurium, & simpliciter superficialium partium sine manifesta causa, malum est & pernitiosum. Ostenditur enim imbecillum esse calidum innatum, febris enim extinguit ipsum, vel est inflammatio iusta in hapate & ventriculo, quæ feruore suo, more cucurbitulæ trahit sanguinem ad seipsam, & hac de causa extremæ partes sanguine nudatæ refrigerantur.*

In

In osse ægrotante caro liuida, malum est. 2.

Aegrotant os, cum materia vitiosa usq; ad ipsum penetret. Si igitur cum affectum sit os, rursus caro liuida superueniat, malum est, ostenditur enim in eo loco extinctio naturalis caliditatis, & mali moris esse morbus.

A vomitu singultus & oculorum rubor malum. 3.

Vomitus & singultus ambo sunt affectiones stomachi, sed differunt loco. In vomitu enim in ipsa cauitate ventriculi est materia. In singultu autem materia est in ipsa substantia stomachi. Si igitur singultus à vomitu superueniat, malum. Nam materia translata est ab ignobiliori parte, hoc est à cauitate ad nobiliorẽ, hoc est ad substantiam stomachi. Præterea etiam oculi rubri superuenientes ex vomitu, malum, ob eandem causam: simul enim affectum est cerebrum stomacho patiente inflammationem, hoc autem manifestum est ex oculis. Hi enim cũ materiam susceperint, & ab ea sint affecti, eodem modo rubesunt.

A sudore horror, non bonum. 4.

Sudor superueniens liberat à morbo, verũ non quilibet, sed is qui prouenit ex prouidentia

naturæ. Si igitur ſudor fiat, & non conſequatur facilis tollerantia, ſed magis horror, malum eſt. Indicat enim multitudo ſubiectæ materiæ, & ratione mali moris fieri morbum.

A furore, difficultas inteſtinorum, vel aqua inter cutem, vel mentis alienatio, bonum. .5

Furor propriè ortum habet ex flaua bile redundante in cerebro, verùm ſi eadem materia confluat ad ventriculum, & ad inteſtina generat inteſtinorum difficultatem. Si autem ad hæpar, parit imbecillitatem facultatis, ex qua generatur ſanguis, & facit mediocrem aquam inter cutem. Alienationem autem mentis facit, hæc eſt motum & turbationem, quæ indicanda eſt eo modo quo dictum eſt in his, in quibus iudicatio fit, hoc eſt autem nox, quæ præceſſit difficilis tollerantiæ. Si igitur aliquid horum ex furore fiat, bonum eſt, à nobiliſſima enim parte, hoc eſt à cerebro ad ignobiliores partes tranſlata eſt materia.

In morbo diuturno faſtidium cibi & glioſæ deiectiones, malum. 6.

Diuturnos morbos dicit eos, qui in longum tempus protenduntur, in quibus & cibi faſtidium, & bilioſæ deiectiones malum. Nam indi-

cant

cant absolutam imbecillitatem facultatis non amplius alterantis, non amplius concoquentis, non amplius continentis, vt deinceps secūdum naturam ferantur deiectiones.

Ex multa potatione rigor, & desipientia, malum. 7.

Multum potationem vocat, ex qua rigor, & desipientia naturaliter proueniunt. Rigor quidem cum materia calida & acris & mordax fusa sit in partibus, in quibus est electio, & in sensitiuis ob vini caliditatem. Delirium autem propria vini caliditate, cùm cerebrum transmuretur in intemperiem calidam. Ambo igitur hæc superuenientia multæ uini potioni sunt etiam mala ob excessum caliditatis.

A tuberculi intus ruptione, exolutio, vomitio, aut animi defectus, fit. 8.

Hæc est eius sententia, si tuberculum sit interius, siue in partibus ad nutritionē pertinentibus, verbi causa in ventriculo, vel in thorace & statim disrumpatur, fertur pus, ad pulmonem, & cor, vel qualitas quædam ex ipso, & facit exolutionem, & animi defectum. Hæc igitur omnia sunt grauia, hoc autem Hip. tacuit, quod sit in confesso omnibus.

A profluuio sanguinis conuulsio, ac

desipiensia, malum. 9.

Hoc loco inquit, si fluxus sanguinis fiat ex qualibet parte corporis, & ex ipsa consequitur conuulsio, malum. Non enim ex plenitudine sequitur, verùm ex siccitate. Si autem aliquando exiccato cerebro, cùm videlicet praecesserit vigilia ex euacuatione fiat etiam desipientia, adhuc peius est.

Ab illeo vomitus, vel singultus, vel desipientia, vel conuulsio, malum. 10.

Illeum est vomitus stercoris. Si igitur stercus morsum faciens affecerit substãtiam stomachi, singultum facit, si autem aliquando acriores vapores delati sint ad superiora, hoc est ad cerebrum. Si quidem ad substantiam ipsam penetrabunt, fit desipientia: si autem ad neruos, conuulsio, haec igitur omnia cùm ex ileo fiant malum.

A morbo laterali pulmonis inflãmatio, malum. 11.

Morbus lateralis fit in membrana succingente costas. Pulmonia autem in pulmone, malum igitur est in morbo laterali pulmoniã fieri: quoniam fiat translatione materiae ab ignobili parte ad nobilem, hoc est ad pulmonem.

A pulmonis inflãmatione phrenitis, malum. 12.

In

In nobiliorem enim partem facta est transla tio materiæ, quanto enim pulmon nobilior est membrana succingente costas, tanto est ignobilior cerebro.

Ab æstibus fortibus conuulsio autem distentio, malum. 13

Hoc est in ardenti febre, quoniam ex siccitate prouenit.

In capitis ictu obstupescentia, & dicipientia, malum. 14.

Indicat enim temporales musculos affectos esse. His autem affectis simul afficitur etiam cerebrum, hinc desipientia & excessus, id est mentis alienatio sequitur. Fieri enim non potest, vt cerebrum non sit affectum. Hoc autem nõ solum non est malum verùm etiam letale.

A sanguinis sputo, puris sputum. 15.

A puris sputo, phtisis, & fluxus: cum verò sputum retinetur, moriuntur. 16.

Nũc ex thoracis partibus supponit ferri sanguinem. Fertur autem, vel propter ruptionem, vel propter corrosionem, uel propter osculi apertionem. In sputo igitur sanguinis ad secundam nauigationem præparatur natura, & in pus transmutatur materia, & puris sputum sequitur. Cùm autem hoc sputũ perseueret in exeun-

do obtundit vtilitatem spiritum, vt toti corpori nō suppeditetur, & fit colliquatio, quæ phthisis appellatur. Si autem tanta fiat decidentia, ut etiam fluxus pilorum sequatur, & ventris profluuium, difficilius est. Ostenditur enim prostratas esse virtutes.

In hepatis inflammatione singultus, malum. 17.

Hæpate inflammatio singultus malū. Nam ostenditur multam esse repletionem, & distentionem, vt angustia ipsa perueniat usq; ad ventriculum, quo compresso, fiat singultus, vel quoniam ostenditur multa inflammatio quæ calefaciens ventriculum, & os ipsius singultum facit.

In vigila conuulsio, & disipientia, malum. 18.

Hoc loco, si (inquit) in vigilia conuulsio fiat, malum est. Nam ex siccitate prouenit. Vigilia enim siccitatem facit. Si autem & desipientia superueniat, grauius est. Ostenditur enim accessio siccitatis.

In lethargo tremor, malum. 19.

. Lethargus est passio circa cerebrum consistens, quæ prouenit ex materia humida & frigida, ex qua & difficilis expergefactio cum imbecilli-

cillitate animalis ſpiritus accedit. Verùm cum lenta febri fit hic affectus. Si igitur in lethargo tremor appareat, malum hoc eſt periculoſum. Oſtenditur enim tantam eſſe copiã frigidæ materiæ, vt etiam dorſi partes occupet, & hinc nerui ex repletione conuellantur. Alius autem interpres Aphor. ſenſit in lethargo tremorem eſſe malum, cùm oſtendat nimiam ſiccitatem.

In cutis exutione eryſipelas. 20.

Denundatio eſt priuatio naturalis velamenti. Si igitur in oſsis exutione, hoc eſt priuatione carnium & cutis eryſipelas ſuperueniat, malũ eſt. Oſtendit enim fluxum materiæ ſanguine redundantis, quæ corrodit, & conſumit ſuperiacentes carnes. Eryſipelas enim à ſanguine bilioſiore prouenit.

Ab eryſipelate putredo, & ſuppuratio, malum. 21.

Si eryſipelas fiat & in parte ſedetur, manifeſtum eſt tempore ſangrinem putrefieri, & hac de cauſa fieri quandam depoſcentiam, quam putredinem vocauit Hip. Si autem aliquando cõfirmata ſit virtus, & incipiat in pus tranſmutare putrefactam materiam, tunc ſuppuratio. In eryſipelate igitur hæc ſupueniẽtia mala ſunt. Oſtenditur enim eryſipelas eſſe mali moris.

A forti in vlceribus pulsu profluuium sanguinis, malum. 22

Fortem pulsum vocat pulsatiuum dolorem, qui alia ratione non fit nisi ex cōcursu & magna inflammatione ad hærenti ipsi arteriæ, si igitur in vlcere dolor est pulsatiuus, & sanguinis profluuium, malum est. Primum quidem quoniam ostenditur maximam esse inflammationem in vlcere. Secundo autem loco, quoniam in eiusmodi pulsibus ostēditur profluuium sanguinis prouenisse ex aperto osculo arteriæ. Ambo igitur mala.

A ventris dolore diuturno suppuratio. 23

Dolor circa ventrem fit, vel ex spirituum abundantia, vel ex materia crassa & pituitosa. Hoc igitur loco supponit dolorem ex humorum crassitudine. Ipse enim in longum tempus protrahitur, ex quo & expectatur suppuratio, putresit enim tempore materia, & in pus trāsmutatur. Hic autem sermo, non solùm ventriculo, in quem ingeruntur cibi, conuenit, verùm etiā vnicuique parti.

A deiectione sincera difficultas intestinorum malum. 24.

Sinceram deiectionem vocat carentem humidi-

miditate, & impermixtam euacuationem, quæ in exeundo mordicationes & erosiones faciens, merito efficit intestinorum difficultates, quod etiam graue est.

In ossis præcisione desipientia, si in vacuum apprehenderit, letalis. 25.

Si (inquit) ipsum capitis os præcisum sit, vt diuisio vsque ad ipsum vacuum peruenerit, hoc est vsque ad id omne quod continet cerebrum, necessario desipientia sequitur & mentis alienatio.

Ex medicamenti potione conuulsio letalis est. 26.

Si ex medicamenti potione, hoc est ex immodica purgatione conuulsio fiat, letale est. Ostenditur enim immodicam esse siccitatem.

In forti dolore ventris extremarum partium frigiditas, malum. 27.

Fortis dolor ventris prouenit, vel ex inflammatione, vel ex herpete, vel ex tumore crysipelatis. Si igitur in eiusmodi dolore fiat extremarum partium frigiditas, letale est.) Ostendit enim imbecillitatem caloris innati, vel iustam inflammationem, quæ more cucurbiculæ (vt dictum est) trahens sanguinem extremas partes frigidas rilinquit.

Quodcunque os vel cartilago præcisa sit in corpore non augetur. 28.

Vel quoniam hæ partes frigidæ sint & siccæ, vel quoniam (vt dictum est) ex semine ortum habent.

Qui alba pituita detinetur, si fortis uentris fluxus superuenerit, a morbo liberatur. 29.

De aqua inter cutem, quæ est ab alba pituita sermo est Hip. in qua forte ventris profluuium, hoc est quod in longum tempus protrahatur soluit morbum ea ratione, quoniã euacuetur causa faciens morbum. Albam autem dixit pituitam, vel ad alterius differentiam. Est enim etiam liuida pituita, vel quoniam sit alba, vt lac.

Quibus in alui profluuijs excrementa spumosa fiunt, ijs capite pituita defluit. 30

Spuma componitur ex spiritu & ex humido. Si igitur in ventris profluuiis excrementa spumosa fiant & appareant merito à capite defluit. Etenim cerebrum his duobus abundat: hoc quidem per substantiam, illo autem per temperaturam: per substantiã quidem, quoniã humidum est, per temperaturã autem, quoniã frigidum. Frigidum autem tẽperatura spiritus generat.

Qui-

Quibus febricitantibus fiunt ſedimina veluti farina craſſior, longam ægritudinem fore ſignificant. 31.

Si inuentæ inquit ſint quædam partes in vrinis habentes conſiſtentiam more craſſioris farinæ, vel ob colliquationem corporis fiunt, vel ob craſſam materiam exiſtentem in corpore & obſidentem ipſam caliditatem. De hac igitur ſignificatione ſermo eſt. Quibuſcunque igitur fiunt vrinæ in modum farinæ craſſioris ſubiacēte febre, & craſſa materia, diuturnus eſt morbus, indiget enim tempore natura, vt attenuet craſſam materiam.

Quibus autem bilioſa ſedimina ſupra tenuia, morbum acutum ſignificant. 32.

Hæc eſt Aphor. ſententia. Quibuſcunque bilioſa ſedimina, hoc eſt à bile colorata, ſuperius autē, hoc eſt, à principio morbi tenuia & in modum aquæ, breuem morbum ſignificant. Nam cœpit & concoctio fieri, & extrudi materia.

Quibuſcunque vrinæ diſttantes ſunt, ijs turbatio vehemens in corpore fit. 33.

Diſtantem vrinam vocat inæqualem, quæ partim concocta eſt, & partim cruda. Quibuſcunque igitur eiuſmodi fiunt vrinæ difficiles ſunt. Oſtendunt enim partim dominum natu-

S

ra, partim affectionis, quæ est præter naturam, ideò dixit Hip. ex his merito turbationem significari.

Quibus in vrinis bullæ insident, morbum renalem & longum significant. 34.

Bulla est spiritus flatuosus ab humiditate, vel crassa, vel tenui proueniens. Consistunt autem in superiori parte urinæ, quoniam attollun tur à spiritu. Quibuscunq; igitur effluxerit vrina in modum bullæ, & non statim soluitur, ostẽdit morbum longum. Craßitudo enim materiæ solet in diuturnum tempus morbos protrahere: præterea etiam morbum renalem. Fertur enim ex locis qui sunt propinqui renibus. Si enim ex meatibus deferretur, verbi causa, vel ad ventrem, vel ad thoracẽ cito vtiq; solueretur, quoniam motu attenuaretur.

Quibus insidens pingue, ac simul totũ ijs renum vitium acutum significatur. 35.

Pingue sedimen vocat adiposum, hoc est, oleosum quod subsidet, hæc igitur hypostasis renum vitia significat, si simul tota est, hoc est, cita, vt semel aut bis excreta sit. Cùm enim in renibus adeps colliquetur, cito excernitur. Si autem in toto corpore tarde, illa etiam acutum vitium significat, uehsmentem caliditatem in renibus: osten-

ostendens, ut quæ adipem ipsum colliquet.

Quibus autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt signa, doloresq; circa spinæ musculos fiunt, siquidem circa loca exteriora fiant, abscessus quoq; exterius futuros expecta. Si vero dolores magis circa loca interiora, etiam abscessus expecta futuros interius. 36

Nephriticos vocat habentes inflammationem vel obstructionem in renibus. Si igitur est renalis dispositio, & prius dicta signa sæpenumero apparuerint, hoc est vrina tenuis, & aquæ similis, hoc est, hypostas bullæ similis. Fiũt autem dolores circa spinales musculos interiores, cum materia quæ erat in renibus, translata sit ad ipsos, fiet abcessus interior. Si autem circa musculos spinales exteriores fiunt dolores, etiã abcessum exteriorem oportet expectare.

Quicunque euomunt sanguinem, si sine febre quidem, salutare, si autem cum febre malum, curare verò acerbis & refrigerantibus. 37.

Nunc Hip. supponit sanguinis enacuationẽ. à partibus ad nutritionem attinentibus. Si hæc igitur sine febre fiat, bonum est. Verùm si sit moderata, ostendit enim non inflammationem à

qua defertur sanguis, sed solam osculi apertionem. Si autem cum febre, valdè periculosum est & pernitiosum. Ostendit enim inflãmationem esse, ex qua sanguis defertur ob corrosionem. Praeterea ètiam curationem tradit. Curatio autem fit acerbis & refrigerantibus, verùm non omnis profluuij sanguinis, sed eius quod prouenit ex apertione osculi. Id enim acerba & refrigerantia curant, vt compressionem facientia.

Distillationes in ventrem superiorem supperantur intra viginti dies. 38.

Distillationem vocat confluxum materiae, & eum qui fit ad asperam arteriam, vel ad cauitates thoracis, vel ad ipsum pulmonem. Ventrem autem superiorem vocat thoracem, comparans ventriculo. Si igitur fiat distillatio in ipso superiori ventre infra viginti dies, quam longissimè suppuratur, ob abundantiam calidi innati. Contingit enim aliquãdo breuiori tempore suppurari. Hoc autem fit & ex facultate subiecti corporis, & ex subiecta materia.

Si lingua repente incontinens fiat, aut aliqua pars corporis stupore elanguit, tale est melancholicum. 39.

Saepenumero fit obstructio circa apophyses neruorum quae feruntur ad musculos linguae, & cum

cùm non amplius ſuppeditetur facultas muſculis, amittit ſenſum & motum lingua, quam incontinentem vacat Hip. Ex obſtructione autem fieri patet, cùm dicat (ſtatim) non enim inflammatio neq; ſiccitas ſtatim immobilem poteſt facere linguam. Reliquum eſt igitur, (vt dictum eſt) vt obſtructio fiat ex craſſiſſima materia. Si igitur lingua incontinẽs ſit, uel alia quælibet corporis pars attonita fiat, hoc eſt, ſine ſenſu & ſine motu, tale melancholicum eſt, hoc eſt, prouenit ab humore melancholico obſtruente.

Si febris non ex bile habeat, multa aqua calida capiti ſuper infuſa ſolutio fit febris. 40.

Cùm bilis meminiſſet, exempli gratia vt breuitatis ſtudioſus, indicauit etiam intelligi poſſe, hoc eſt in reliquis humoribus, hoc eſt pituita, ſanguine, & atra bile. Igitur effuſio aquæ calidæ & multa non prodeſt in febribus à quolibet humore prouenientibus, ſed in illis, quæ ſunt vel in ſpiritibus vel in ſolidis. Non enim eſt materia, quæ ex hac effuſione poſſit inferre dolorẽ. Si quis autem quærat cur Hip. capiti iubeat ſuperinfundi aquam calidam, dicamus hoc, idcirco fieri, ut ex capite per totum corpus deſcendat.

Mulier ambidextera non fit. 41

Ambidexteros, appellãt eos homines, qui ambas manus facile mobiles habẽt. Hoc autem facit consuetudo. Nam si quis à puero consueuerit sinistram manum mouere, ipsa fiet aptior ad motum. Si autem ambas, ambidexter, vt enim dictum est, motus confirmat: otium autem dissoluit. Oritur hoc etiam à robore facultatum & naturæ, ideò potius mares sunt ambidexteri quam fœminæ, cùm sint imbecilliores. Alij autem hoc modo intelligunt Aphor. quoniam mulier in dextro sinu matricis non generatur.

Quicunque suppurati vruntur vel secantur, si pus purum fluxerit, & album, euadunt, si verò subcruentum, & feculẽtum, ac fœtidum pereunt. 42.

Suppurati proprie sunt, qui inter pulmonem & thoracem pus habent. Si igitur his, cùm vruntur, pus album & lene & æquale contingat fluere, bona est spes. Ostenditur enim naturam esse robustam, & superatam esse dispositionem præter naturam. Si autem fœtidum & fæculentum, moriuntur. Ostenditur enim morbũ dominari. Prostratas autem esse facultates. Verùm sciendum est Hip. tempore suppuratos vri inter duas costas, & vsq; adeo in profundum,

vt & per ipsam succingentẽ pertransiret vstio, vt ex eo aditu defferetur pus.

Quorum Hepar suppuratum aduritur si pus purum fluxerit & album, euadunt, in tunica enim his pus cõtinetur, si verò qualis amurca fluat pereunt. 43.

Hoc loco inquit. Considerandum est pus, quod excernitur: si enim album & purum fiat, indicatur robur alteratricis facultatis, & exteriorem inflammationem esse circa membranam hæpatis: si autem vt amurca, hoc est, fex olei fluat, pereunt.

Dolores oculorum post meri potionẽ, & aquæ calidæ balneum, venæ sectione curato. 44.

Hæc est eius sententia si fiant dolores oculorum, oportet merum bibere, & post aquæ calidæ balneum secare venam: verum hoc facere, si est materia in solo oculo: & primum quidem merũ potare, postea vti balneo. vt fiat fusio materiæ, & sic venam secare vt materia consistat, quæ prius cepit effundi.

Aqua inter cutem labòrans si à tussi habeatur desperatus est. 45.

Hic Aphor. superius interpretatus est. Verùm sciendum est quicunque Aphorismi inter

se similes sunt, & eiusdem sententiæ ab alijs, & non ab Hip. interpositos esse.

Vrinæ stillicidium & mingendi difficultatē vini potio & venæ sectio soluit. 46

Vrinæ stillicidium appellat inflāmationem existentem in vesica, quæ ob copiosam humiditatem, exoluit facultatem ipsius, hanc venæ sectio soluit, quoniam euacuat materiam facientem morbum. Verùm oportet interiores secare, hoc est eas, quæ sunt in interioribus talis, mingē di autem difficultatem ex obstructione prouenientē flatuosōrum spirituum, & ex lētis humoribus vini potio soluit. Vinum enim merum vt calidum, difflat, & resoluit ipsos.

Ab angina habito tumor, vel rubor in pectore superueniens bonum: extra enim vertitur morbus. 47.

Causa superius dicta est: nam ad ignobilem partem à nobili translata est materia.

Quibus cerebrum sphacelatum, id est corruptum est, in tribus diebus pereunt, si vero hos euaserint, sani fiunt. 48.

Sphacelismus hoc loco intelligendus est pro corruptione, & putrefactione incipiente, quibus igitur cerebrum corruptum est, hoc est cœperit tendere ad corruptionē, & putrefactionem,

in tribus diebus pereunt, quoniam affectus sit difficilis, & pars sit nobilissima: si autē hos tres dies effugerint, sani fiunt: ostenditur enim robur facultatis.

Sternutamentum fit à capite, vel calefacto cerebro vel humectato eo, quod in capite est, inani, aër enim intus contentus extra erumpit, sonat autem, quoniam per angustum ipsi est exitus. 49.

Sternutamentum est sonus aëris expirati violentia factus, fit autem duplici ratione, vt dictum est, vel enim trahit ad seipsum superfluitates, & replet cerebrum, reliqua desiderantur.

Restāt viginti sex Aphoris. quorum interpretationem prætermisit Philotheus, vel quoniam faciles sint, vel quoniam ex superiorum interpretatione facile intelligi possint, vel certe quia sicut dicit Galenus nothi sint & Hippocrati ascripti, cùm aut sint ex supradictis Aphorismis consarcinati, aut illorum partes, vel ijdē ipsi mutatis tantum verbis suppositi

SI ſenioribus ſupra modũ purgatis ſingultus ſuperuenerit non bonum. 50

Si febris nõ ex bile habeat multa aqua calida capiti ſuperinfuſa ſolutio febris, 51.& 52

Vbicunque hæpar circundolent, his febris ſuperueniens ſoluit dolorem. 53

Quibus venis ſanguinem mittere confert, his vere venam oportet ſecare. 54

Quibus inter ventriculum, & ſeptum pituita repoſita eſt, & dolorem affert non habens exitum, neq; ad alterum vẽtrem, his per venas ad veſicam pituita verſa ſoluitur morbus. 55

Quibus hæpar aqua plenum in omentum eruperit, his venter aqua repletur, & moriuntur. 56

Halyce, id eſt anxitudo, oſcitatio, horror, vinum æquale æquali potum, ſoluit ægritudinem. 57

Quibus in vrinario meatu tubercula fiunt, his ſuppuratione facta, & eruptione, ſoluitur dolor. 58

Quibus cerebrum aliqua ex cauſa concuſſum fuerit, neceſſe eſt ſtatim mutos fieri. 59

Corpo-

Corporibus carnes habentibus humidas, famem adhibere conuenit. fames enim corpora ſiccat. 60

Vbi in toto corpore mutationes, & corpus refrigeratur, & rurſus calefit, aut colorem alium ex alio commutat: longitudo morbi ſignificatur. 61

Sudor multus, calidus, vel frigidus, ſemper fluens humorem abduci, robuſto quidem ſupra, debili verò infra ſignificat. 62

Si quis cibum febricitanti dederit vt ſano robur ſic laboranti morbus. 63

Quæ per veſicam excernuntur inſpicere oportet; ſi talia qualia ſanis excernuntur. Quæ igitur minime ſimilia ſunt, his hæc morboſiora. Quæ verò ſunt ſimilia, hæc minimè morboſa. 64

Et quibus deiectiones, ſi ſtare permiſeris, & nõ moueris, veluti ſtrigmenta ſubſiſtũt, & ſi pauca, paucus eſt morbus, & ſi multa, multus: his confert alui purgatio, quod ſi aluo non purgata dederis ſorbitiones, quanto plures dederis, tanto magis nocebis. 65

Excretiones in febribus non intermit-

tentibus,liuidæ ſanguineæ,bilioſæ & fœtidæ,omnes malæ.Cùm verò benè excernuntur.bonum eſt,& per ventrem,& per veſicam,& vbi aliquid ſecedẽs ſteterit nõ purgatum,malum. 66

Corpora oportet vbi quis purgare voluerit,fluida facere,&ſi ſupra ſiſtere aluũ, ſi verò infra,humectare. 67

Somnus,vigiliæ, vtraq; modum excedentia,morbus. 68

In febribus nõ intermittentibus,ſi exteriora frigent,interiora vrũtur, & febris habeat,lætale. 69

In febre non intermittente,ſi labium, aut naſus,aut oculus,aut ſupercilium peruertitur,ſi non videat,ſi nõ audiat & iam debilis ſit: quicquid horum fuerit, mors propè eſt. 70

A pituita alba, aqua intercus ſuperuenit. 71

Ab alui profluuio, difficultas inteſtinorum. 72

A difficultate inteſtinorum leuitas inteſtinorum ſuperuenit. 73

A corruptione abſceſſus oſſis. 74

A ſan-

A ſanguinis vomitu, tabes, & puris purgatio ſupra. 75

Qualia fuerint veſicæ, aut alui excrementa, & ex carnibus, & exſicubi alibi à natura corpus exierit, ſi parum, paucus eſt morbus: ſi multum, multus, ſi valde multum, lætale eſt.

FINIS.

Spiræ apud Bernardum Albinum.
M. D. LXXXI.